ЧЕРТЕ

ЖИВОТА НАРОДА СРБСКОГЪ

У

УНГАРСКИМЪ ОБЛАСТИМА,

одъ времена, кадъ су Маћари у ове дошли, па до славногъ доба воскресенія Войводовине Сербіе, или одъ године 895 — 1848.

У БЕЧУ 1849.

Писмены Ерменскогъ Монастыра.

ЧЕРТЕ
ЖИВОТА НАРОДА СРБСКОГЪ
У УНГАРСКИМЪ ОБЛАСТИМА,

одъ времена, кадъ су Мађари у ове дошли, па до славногъ доба воскресенія Войводовине Сербіє, или одъ године 895 — 1848.

Списао и издао

Александеръ Стоячковићъ.

Съ Додаткомъ,

садржавајућимъ и себи за права овостранскогъ Народа Србскогъ найважнія писма и повластице найновіегъ времена.

У БЕЧУ 1849.

Писмены Єрменскогъ Монастыра.

НЂГОВОИ СВЕТОСТИ

І О С И Ф У,

ПАТРІАРХУ СРБСКОМЪ

АРХІ-ЕПІСКОПУ КАРЛОВАЧКОМЪ, И СВЕГА У АВСТРІЙСКИМЪ НАСЛѢДНЫМЪ ДРЖАВАМА НАХОДЕЋЕГСЕ СЛАВЕНО-СРБСКОГЪ И РОМАНСКОГЪ НАРОДА МИТРОПОЛІТУ, НЂГОВОГЪ ЦАРСКОГЪ ВЕЛИЧЕСТВА ДѢЙСТВИТЕЛНОМЪ ТАЙНОМЪ СОВѢТНИКУ, ОРДЕНА ЖЕЛѢЗНЕ КРУНЕ ПРВОГЪ СТЕПЕНА КАВАЛѢРУ

и пр. и пр.

За знакъ высокогъ свогъ почитанія и уваженія

посвеђуе дѣло ово

Сачинитель.

1389 1815
TEMPUS ET MEUM JUS
Nº

Благонаклонномъ читателю.

На слѣдуюћимъ листовима изложене су черте хиляду-годишнѣгъ живота Народа Србскогъ у државама Аустрійскимъ, — черте хиляду-годишнѣгъ колебаня нѣговогъ по бурнимъ таласима, кои су море живота велике ове европейске државе често немилостиво шибаюћи, државный бродъ часъ у найближу близкость зрачнога сунца подизали, часъ га опетъ у бездну незаслужене пропасти погружавали, и текъ кадшто му пучиномъ светски догаћая мирно пловити и поуздапомъ пристаништу приближавати се допуштали, — черте хиляду-годишнѣгъ воеваня са судбиномъ противномъ и неумитномъ, — черте хиляду-годишнѣгъ бореня за условія, коя животъ животомъ чине, и безъ кои животъ животъ ніе, — черте хиляду-годишнѣ борбе за припознаванѣ свога суштествованя, овогъ свакомъ народу Богомъ дарованогъ права, — за осыгуранѣ свое народности, свога езыка, свое цркве, — овогъ неприкосняемогъ аманета славне прошастности свое, — за уемчанѣ овы изборомъ црковногъ и мирскогъ свога Поглавице и уведенѣмъ народногъ правителства у средини своіой — ове светынѣ са царемъ и царевиномъ учинѣны и крвлю запечаћены уговора свои.

Грданъ просторъ неизмѣрногъ оволикогъ времена — ніе шала хиляду година — на нѣколико узаны листова само се у чертама сватити дао, — оволикій, у множеству догаћая толико богатый,

у променьливости судбе толико различный животъ народа едногъ — на нѣколико узаны листова само се у чертама представити дао. И зато е Писатель овы листова крозъ толике вѣкове течаю овостранскогъ живота народа Србскогъ помньиво, али са повећимъ корачаима слѣдујући, — на ньима текъ само черте многостручны судбина нѣговы означавао; обширніе описиванѣ исты на друго време одлагајући.

Благонаклонный читатель, кои листове ове вниманія свогъ удостоіо буде, наћиће и увѣриће се, да е овостранскій народъ Србскій крозъ толико дуго време, десетъ вѣкова, свагда и у свако доба еднакъ остао, хранећи и чувајући карактеръ свой народный, као зѣницу ока свога.

Народъ е Србскій, као по нѣкомъ инштинкту политическу зрѣлость показывајући, у сва времена дугогъ свогъ овостранскогъ живованя праву цѣль државе сватити, праву корысть државе познавати умео; онъ е и онда, кадъ е као непознатый путникъ боязльивомъ іоште ногомъ по туђой земльи шествовао, — и онда, кадъ е као неприпознатый гостъ крвлю своіомъ текао себи права на землю, на коіой живи и умире, гди су му кости праотаца нѣговы, на коіой ни едногъ угля крвлю нѣговомъ неорошеногъ, и ни едногъ безъ дичны и милы спомена нѣговы нема, — и онда, кадъ е землю ову отечествомъ своимъ назвати могао, свагда се изяснявао, боріо се и крвъ проливао за оно, што е условіе државногъ живота и безъ чега држава државомъ быти неможе. Народъ е Србскій у сва времена, толико столѣтія, у судбини повольной и противной, свагда найтоплію любавь и непоколебиму приврженость роду и езыку, вѣру и Історіи своіой показывао; онъ е и онда, кадъ му е роду мачъ душманскій,

єзыку неправда, вѣри унія, Історіи мракъ времена изкорененѣмъ претіо, топлу любавь у срцу за себе и свое нѣгуюћи, и послѣдню жертву свою, и послѣдну каплю крви свое, и послѣдный остатакъ иманя свога на олтаръ овы свои идола приносіо. Народъ е Србскій у свако доба, у сяйне и мрачне дане, свагда неокаляну и неоскверненѣну вѣрность Цару и владаюћемъ Дому указывао; онъ е и онда, кадъ се царска милость на нѣга осмѣивала, — и онда, кадъ се царско лице одъ нѣга одвраћало, — и онда, кадъ га е царска сила заступала, — и онда кадъ су царски топови на нѣга грмили, — и онда, кадъ му е скутъ Царевъ прибѣжиште нѣгово бывао, — и онда, кадъ га е изподъ царскогъ скута люта уедала гуя, — и онда, кадъ су непріятельи цареви и нѣга млавили, — и онда, кадъ су му непріятельи цареви ласкали и лютимь изкушеніяма и обећаванѣмь свега оногъ, што и саме желѣ нѣгове превазилази, на нѣга ударали, и у вѣрности га нѣговой поколебати трудили се, свагда быо заступникомъ и поборникомъ Цара, права нѣговы, и Дома Хабсбургскогъ.

Трыпутъ е народъ Србскіи спасао државу и Династію одъ пропасти и ништете, кою су и едной и другой силно оружіе туђинаца, и невѣрство, издайство и охола надменость собствены сынова и поданика справляли, — трыпутъ е неброене стрѣле душманске у своя прса приміо, — трыпуъ е найтежій теретъ државный на своимъ плећима понео, — трыпутъ е онъ страдати, крайнѣ пропасти, куће и кућишта лишити се и потокомъ собственне драгоцѣне крви свое газити морао, да снажность држави, сяйность круни сачува и оддржи.

Оваковый е быо народъ Србскій крозъ све вѣкове до нашега найновіегъ доба, дичанъ и поносанъ

са Історіомъ своіомъ, кою е крвлю своіомъ и дѣлима судбу другій народа рѣшавающимъ, по цѣломъ простору хилядугодишнѣгъ времена и по свима краевима половине Европе уписао.

У найновіе доба засіяо се онъ у пуномъ блеску зрлостій свои, стекао е права нова и основао себи будућность найлѣпшу.

Уваженія достойна свойства народа Србскогъ свагда су и у свако доба припознавана и цѣнѣна и одъ пріятеля и непріятеля нѣговы, и одъ Царева и Кралѣва, и Министера и Совѣтника ньіовы, и одъ променльивогъ мнѣнія преварльивы савременика и одъ голе-наге истине неумитне Исторіе.

Слѣдующи листови показат'ће пређашньост нѣгову, — новіе доба живи іоштъ у грднимъ ранама нѣговимъ, и живи'ће у неумрлой Србской пѣсми и паметницыма, кое ће му вѣштіе Србско перо справити, — а у Додатку су изложена важнія садашньость нѣгову цѣнећа и будућность му оснивајућа писма и повластице.

Премилостивый Царъ, кои е на народъ Србскій толику милость изліо башъ у оно доба, у кое му лажльивый Пророкъ другогъ едногъ народа, по Турской блудећи, промуклимъ гласомъ изъ дальне землѣ виче: „да народъ Мађарскій ніе народъ нѣговъ!“ — премилостивый Царъ неће ни задалѣ заборавити, да е Србскій народъ Нѣговъ народъ, и по вольи своіой и Нѣговой, — и по толикимъ повольнимъ и неповольнимъ судбама своимъ и Нѣговимъ, и по изреченію своемъ и Нѣговомъ, — и да Нѣговъ быти нигда престати неће.

Vale et fave.

У Бечу, 1. Декемврія 1849.

А. С.

I.

Черте живота Србскогъ у Унгарской, одъ времена, кадъ су Маћари у ову дошли, па до времена, кадъ є достоинство Деспотско пренешено у Унгарске области.

(Одъ год. 895 — 1460.)

Історія овостранскогъ народа Србскогъ сасвимъ є необдѣлана, подобна неосвѣтлѣномъ каквомъ полю, на комъ се єдва назирати дає. Ово се нарочито за Історію стару казати може, кое є почетакъ посве незнатанъ. Толико є само познато, да су Маћари, съ концемъ IX. столѣтія подъ предводительствомъ Арпада у данашнѣ Унгарске области дошавши, у овима Срблѣ веѣъ затекли были. А именито затекли су ій съ оне стране Дунава у окружію Веспримскомъ, гди су подъ управомъ свои Кнезова, као народны Поглавица, нѣко особыто тѣло политическо изображавали *). Но осимъ овы, кое Повѣстницы изрично напоминю, было є Србаля зацѣло и по другимъ мѣстима Унгарске. Тако съ великимъ вѣроятіємъ казати можемо, да су Србльи, у VII. столѣтію крозъ Словачку землю прошавши и Мисію Горню — данашню Србію — населивши, за нѣко време у Горньой Унгарской сѣдили и нѣки одъ ньи ту и заостали **). Тако исто съ основомъ заключити се може, да є было Србаля и подъ Меномораномъ (у Бихару), Гладомъ (у

*) Царъ Константінъ Порфиророднып, изъ когъ наводи датакъ овай Енглъ у дѣлу своме: Geschichte des ungr. Reiches I. 67.

**) Dobrowsky Slavin S. 234.

Срему), и Саланомъ (у Банату), кои су у време долазка Мађарскогъ у дольнимъ предѣлима Унгарске, данашнѣ Войводовине, владали *). Осимъ тога старосѣдство народа Србскогъ показую и сама многобройна, по народномъ нашемъ имену „Србъ" прозвана Мѣста и Горе по свецѣлой Унгарской **).

Жительи одъ Мађара освоены земаля были су сви Хрістіянске вѣре, и то по већой части восточноправославне, као што су были: Власи, Бугари, Србльи, Руссини, а многи и одъ Словака и Моравацa, кодъ кои су пре, него што су Мађари дошли, св. Кирилъ и св. Методій слово Божіе проповѣдали, и Славенско богослуженіе заводили. По овоме судећи неневѣроятно быва, да су по свой прилицы многи и одъ новодошавши Мађара, овако измѣшавши се съ людма православне вѣре, ову одъ ньи примили и при ньой нѣко време остали. Ово свѣдоче Грчки Писательи: Кедренъ, Зонаръ и Куропалатъ; то се дознае изъ Унгарски, све до св. Ладислава Краля донешены закона; а види се и одтудъ, што Мађари мѣсеце у Календару и данасъ по Светцыма восточне, а не западне цркве именую ***).

Премда е православна црква наша, како видимо, многе имала послѣдователѣ у ново основаной кра-

---

*) Dissertatio brevis ac sincera Hungari Auctoris (Keresztury) de Gente serbica etc. s. l. 1790. pag. 8.

**) Србице у Ньитранской Međи, Сербъ и Сирбъ у Арадской, Сербештъ у Бихарской, Сербаска у Крашовской, Сирбова у Тамишварской, Сербовце у Береж., Сирби у Сатмар., Сирбваля Село и Србота Гора у Хунядской, Сербеленъ и Сербая у Зарандской и пр. и пр. Види: Jana Kollára Rozprawy o jmenách, počatkach i Starožitnostech národu Slawského a. t. d. 1830. Str. 163—164.

***) A' Világ történetei 's. a. t. Nagy-Váradi Ajtay Sámuel Pesten 1814 II. 19.

лѣвини Унгарской, то и опетъ о стаию нѣиомъ у ово доба мало што казати можемо. У време св. Стефана, првогъ Краля (1000 — 1038) споменъ быва о нѣкомъ женскомъ нашемъ Монастыру близу Весприма, комъ е поменутый Краль исвѣстну повелю даровао *). Далѣ спиминю Історицы нѣкій такоѣе нашегъ вѣроисповѣданія Монастырь св. Іоанна Крестителя у Морошени (Morossena, данасъ Чанадъ), а потомъ у Крашану **). Силвестерь Папа Римскій споминѣ деветъ наши монастыра ***). За времена осталы, св. Стефану непосредствено послѣдовавши Кралѣва, о вост. прав. цркви посве ништа казати незнамо. Само намъ е толико познато, да су Римокатолицы іоште и у време Краля Емеріка, съ почетка столѣтія XIII., у Унгарской имали еданъ, а напротивъ наши многе свога вѣроисповѣданія Монастыре, као што се то види изъ едногъ писма Папе Іноценція III. на предпоменутогъ Краля Емеріка ****). Шта више, каже се, да е Унгарскій краль Ладиславъ Кунскій (1272 — 1290), иначе у Римокатолической вѣры воспитанъ, у старости своіой убѣжденіемъ св. Савве Неманиѣа, приміо наше православно вѣроисповѣданіе †).

---

*) Georg. Fejér. Codex diplomat. Hung. Budae 1829. pag. 14.

**) Biograph. s. Gerardi C. 8 et 11.; Pray His. T. I. pag. 35 et 36, Ejusdem specimen Hierarchiae Hungar. P. II. Posonii et Cassovie 1779.

***) У писму на св. Стефана Краля вели онъ: Miror in tuo regno novem graeca, et tantum unum latinum coenobium dari.

****) „Licet unum sit in regno tuo Latinorum coenobium, quum tamen ibidem sint multa Graecorum.“ види: Supplem. Analect. Scepus. dd. Romae XVII. Kalend. Okt. 1204.

†) Slavonien und zum Theil Croatien v. Čaplović II. 16.

Но Србльи су поради закона свога по обштепознатой вѣронетрпѣливости Римокатоличкой и у само ово доба многу горку чашу испити морали. Тако год. 1355. искао е Лаіошъ I. одъ Папе Іноценція VI. допуштенѣ, да противу Србаля крстоносну войну, као противъ не-Христіяна, водити може! А год. 1366. заповѣдіо е вел. Жупану Крашовске градомеђе, да све Свештенике тамошньи православны Србаля, съ цѣлымъ фамиліяма ньіовымъ, изгна; а на ньіово мѣсто послао имъ е глаголитске Свештенике изъ Далмаціе, да ій знаюћи езыкъ Србскій, у Римско вѣроизповѣданіе приведу *).

Історіописцы изрично споминю и похвалюю храбрость Унгарски Србаля, кои су у овомъ періоду Историе за спасеніе отечества воевали и сваке жертве доброхотно приносили. Тако намъ представляю многе Србле конянике, кои су се год. 1044 у битки кодъ Ђура подъ заставомъ Краля Абе Самуила, и мало касніе — год. 1052., подъ Кралѣмъ Андріомъ I., у рату съ Нѣмцыма храбро и отлично борили. Туроцъ поименце споминѣ нѣкогъ Уроша Србльина, кои се у овой послѣдньой войни, градъ Пожунъ противъ Хенріка III. бранећи, съ Нѣмцыма побѣдоносно біо. Год. 1242. разбили су Србльи съ Хорватима Татаре на полю Гробничкомъ и тако спасли Краля Белу IV., кои е кодъ ньи прибѣжишта тражіо. У томъ бою одликовали су се особыто Военачалницы Сремски: Кречъ, Купиша и Ракъ са своимъ четама. И у войни противъ Отокара Ческогъ год. 1260. было е врстны и ратоборны Србаля, као што свѣдочи самъ Отокаръ у едномъ свомъ на Папу Александра IV. управлѣвомъ писму. Урошъ Краль Србскій, послао е овомъ приликомъ Бели IV. войске у помоћь, коя е нѣму добре

---

*) Čaplović Slavonien II. 17.

услуге чинила, тако, да е Бела IV. потомъ многе одъ исты Србаля спаилуцыма у Унгарской обдаріо быо.

Но као годъ што су Србльи у войнама участвовали и за благостанѣ отечества многостручне жертве приносили, тако су исто одъ найстаріи времена у свако доба найвыша и найодличніа државна званія добыяли. Тако четвртый Палатінъ Кралѣвине Унгарске Радивой (Rado Palatinus), кои е Сремъ круни Унгарской придобіо и Монастырь светогъ Димитрія у Митровицы савыдао (години 1075.), быо е (по имену и дѣлима судећи) Србльинъ. Шестый Палатінъ Илія Видъ, Жупанъ Бачке Међе, кои е за времена Краля Соломона около године 1070. достойнсто ово уживао, быо е такође Србльинъ, премда нѣки доцніегъ времена Писательи Унгарски мысле, да су обоица — и Радо и Видъ — Нѣмцы были! Србльинъ е быо и осмый Палатінъ Унгарскій Іованъ I. Урошъ (сынъ нѣкогъ Враше), кои е за време младолѣтности Краля Стефана II. (1114 — 1131) државомъ Унгарскомъ пуны деветъ година управляо. Подъ Гейзомъ II. (1141 — 1161) быо е опетъ Србльинъ Палатјнъ, по имену Белый Урошевићъ, иначе Белушъ. Ово е быо рођеный братъ оне славно познате Кральице Єлене, коя е у мѣсто Беле II., збогъ слепоће за владанѣ неспособногъ супруга свогъ, као и касніе у време младолѣтности сына Гейзе II. подъ именомъ Управительке (Reichsregentin) сама крѣпкомъ своіомъ мышицомъ са државомъ Унгарскомъ владала; у коіой е прилики имала на руцы два своя многоискусна брата Примислава и истогъ Палатіна Белуша, кои е послѣдньій іоштъ одъ Шура свогъ Беле слѣпогъ, а потомъ и одъ Гейзе II. знамените преко Тисе и између Саве и Драве лежеће спаилуке получіо, но касніе (1160.) Палатінство оставіо и у Србію за Краля отишао.

Име Кральице Єлене, ове, као што Прай каже, мушкогъ духа и строги нрава Србкинѣ, живи и данасъ у спомену грозовитогъ Сабора Арадскогъ (1136.), на комъ е она крваву освету на виновницыма мужевлѣвогъ ослѣплѣня узела. Мађари су поредъ Єлене землю Раму и у Србіи съ восточне стране нову противъ Грчкогъ напредованя заштиту добыли. Осимъ тога родила имъ е тры затимъ послѣдовавша Краля и тако наново оживила изумируће већъ племе Арпадово.

После битке Косовске (1389.), коя е рѣшила судбину Царства Србіе и ову на вѣкове у црно увила, прелазили су Србльи чешће изъ Србіе у ове стране. У време Краля Жигмунда (1387 — 1437.) населили су островъ Чепель. Две знаменитіе одъ ты новы населбина есу: св. Андрія и Србскій Ковинъ (Rácz Keve). Жительи овогъ последнѣгъ мѣста добыли су одъ Унгарски Кралѣва многе не-неважне повелѣ *), кое се іоште и данасъ тамо спомена ради у цѣлости хране.

У то време у Србіи владао е Деспотъ Георгій I. Бранковићъ, иначе Ђурађъ Смедеревацъ, кои е одъ Краля Жигмунда у промѣну за Београдъ и нѣка погранична мѣста добыо многе у Унгарской спаилуке, а именито: Сланкаменъ, Липово, Солнокъ, Купиново, Вилагошваръ, Токай, Мункачъ, Бечей, Таля, Тотшагъ, Регецъ, Бесермінь, Сатмаръ, Туръ, Варшань, Четертекхель, Дебрецынъ и пр., коя су добра Деспоту близу 50,000 дуката годишнѣгъ прихода доносила. У време учинѣне ове промѣне многій се народъ у Унгарску иселіо и на добрама Деспотовимъ смѣстіо. И год. 1438., кадъ е Муратъ Смедерево

*) Одъ год. 1405., 1412., 1428., 1435., 1440., 1453., 1464., 1473., 1481., 1490., 1501. и пр.

обсео, прешли су многи у ове стране, а именито у Банатъ.

Сила Деспота Ђурђа види се изъ декр. Краля Алберта члена 25. и изъ декр II. Краля Владислава Посмрч. члена 9. Онъ е, као Баронъ Кралѣвине Унгарске, имао свободу подъ своимъ собственымъ печатомъ Прокураторе (Адвокате) поставляти; и быо е у таковой важности кадъ Мађара, да е на земальскомъ Сабору одъ год. 1446. и онъ кандидиранъ (предложенъ) быо за Губернатора (Управителя) кралѣвине Унгарске, премда е после за овогъ Іованъ Хунядій изабранъ быо.

И за време Матіе Корвіна (1458—1490) Турскогъ ради угнѣтаваня прелазили су Србльи вишепута на ове стране. И ово су чинили не само поданицы Србски, него и сами ньіови Владательи, тако звани Деспоти. Овымъ е начиномъ санъ и достоинство Деспотско у Унгарске области пренешено было.

II.

Деспоти Србски у Унгарскимъ областима.

(Одъ год. 1460 — 1528).

Године 1459. коначно подпадне Србія подъ Турке и ови одведу томъ приликомъ 200,000 душа у робство, кое све у Турской одъ глади и сиротинѣ поскапа. Достоинство Деспотско у Србіи престане сасвимъ, а Србльи постану рая Турска, изложена свакой своевольности и мучительству свои завоевателя.

После коначногъ паденія Србіе прелазили су у ове стране, као што смо горе напоменули, и сами

Деспоти Србски, кои су садъ, Раићъ каже, са саглаcіемъ Краля Унгарскогъ и землѣ Станова са Србльима, изъ старогъ отечества свогъ иселившимсе, управляли. Но жалостно е было на свакій начинъ при оновременимъ тежкимъ околностима управлянѣ ньіово! — Ови Србльи, населѣни по Унгарскимъ пограничнымъ предѣлима, а наипаче по Срему, Бачкой и Банату, были су сви войницы и воевали су о свомъ трошку противу свію непріятеля круне Унгарске. И зато су освобођени были одъ свію явны терета, а именито силомъ члена 3. год. 1481, члена 45. год. 1495. и чл. 4 год. 1574. одъ даваня десетка. Воевали су само подъ предвођенѣмъ свои Войвода или Деспота, кои су, по рѣчма истогъ Раића, у свему сматрани были као владаюћи Кнезови, едномъ само Кралю Унгарскомъ повини. Првый Деспотъ у Унгарскимъ областыма быо е

1. *Стефанъ Бранковићъ*,

(1460 — 1467.)

Средньій сынъ Деспота Ђурђа Смедеревца, кои е страха ради, да га наймлађій братъ Лазаръ живота нелиши, изъ Србіе съ многимъ народомъ прешао у Сремъ. По прелазку Стефановомъ у Србіи остане Деспотомъ предпоменутый братъ нѣговъ Лазаръ, после овога удовица нѣгова Єлена, а по коначномъ паденію Србіе (1459) поставе Турцы Деспотомъ Србскимъ Михаила Абоговића. И онда Стефанъ Бранковићъ прогласи себе Деспотомъ Србаля иселившихсе у Унгарске области. За Деспота признавао га е и самъ Краль Матія Корвінъ, као што се то изъ едне нѣгове повелѣ дознае *). Год. 1461. пређе Деспотъ

---

*) Pray Annales Tom. IV. p. 185.

Стефанъ изъ Срема у Србію, да народъ тамошньій одъ Турака ослободи. Но трудъ е нѣговъ безуспѣшанъ быо; еръ га народъ ніе хтео за Деспота свога да припозна, већъ га іоштъ натера, да е у Албанію бѣгати морао. Тамо се Стефанъ ожени са Ангелиномъ, съ коіомъ роди Ђорђа и Іована Деспоте. Но ни тамо неимаюћи стана одъ Турака, побѣгне 1467. у Италію, гди и сконча. Породица нѣгова касніе досели се опетъ у Сремъ. По одлазку Стефановомъ у Италію, Србльи Унгарски прогласе Деспотомъ своимъ

2. Вука Бранковића, Змая,

(1471 — 1485).

Найстаріега сына Гргура Бранковића, а тако унука Ђурђа Смедеревца, кои е іоштъ год. 1465. съ многимъ народомъ изъ Србіе у Сремъ прешао быо. У овомъ нѣговомъ Деспотскомъ достойнству потврди Вука и Унгарскій земальскій Саборъ одъ год. 1471. Деспотъ Вукъ сѣдіо е у Сланкамену, кои му е поклоніо Краль Матія Корвінъ после войне съ Казимиромъ, Кралѣмъ Польскимъ, за особыту нѣгову храбрость. Но и у осталымъ многимъ ратовима, кое е Краль Матія и съ Турцыма и съ другимъ народыма водіо, онъ се юначки и мужествено владао. И збогъ ове нѣгове освѣдочепе и прославлѣне храбрости называли су га Срби Змаемъ Деспотомъ Вукомъ.

Са Змаемъ Деспотомъ прешло е изъ Србіе и више Србски Властела, одъ кои су найзнаменитіи: Кнезъ Павелъ Бранковићъ (Kiniszi Pál) *) и Дмитаръ

---

*) Савремени Писательи не-Мађари, а именито Поляцы, кнеза Павла изрично „Кнезомъ", а не Книжіомъ (манѣ помађарено: Книезъ или Книизъ) именую. Тако и Папа Сікстусъ IV, у едномъ своwмъ

Якшићъ, народне войске предводительи. Видећи Србльи, у Србіи заоставши, да се у Унгарскимъ областима одъ избѣгши Србаля нѣка нова Деспотовина установлява, къ томе немогући више сносити турска мученія и озлобльиваня, прелазили су одъ дана на данъ све већимъ броемъ у Сремъ и Банатъ. Тако и год. 1481. прешло е 50,000 Србаля у ове стране, кои су сви, стоећи подъ управомъ Змая Деспота у долнѣмъ, Дмитра Якшића у горнѣмъ Срему, Кнеза Павла Бранковића у Банату, у свима сраженіяма неописане примѣре храбрости и юначтва показылали. У то исто доба друга е войска Србска у оной войнама прославлѣной Маѣашовой црной чети (legio nigra), у кою су се само освѣдочени найбольи юнацы примали, за време Австріанскогъ рата езгру Унгарске войске сачинявала.

После смрти Змая Деспота Вука, кои ніе имао дѣце, постане Деспотицомъ Србскомъ

3. Ангелина,

(1486. —)

Удовица Деспота Стефана Бранковића, коя е нама подъ именомъ Майке Ангелине Света. Она е у Крушедолу дѣвическій Монастыръ основала была. После смрти нѣне Деспотомъ србскимъ прогласи се сынъ нѣнъ

године 1482, на Краля Маћаша одправлѣномъ писму између осталога вели: „Siquidem significasti mihi recentem victoriam sub Paulo Knesio, copiarum tuarum Praefecto, cum tanta eorum (Turcarum) strage, et internecione partam.

4. Ђорђе Бранковић.

Нѣга е и Краль Матія за Деспота Србскогъ приповнавао, као што се то види изъ едне повелѣ Матине одъ год. 1486. кадъ е Ђорђе съ братомъ своимъ Іованномъ кралю Матіи 12 000 дуката позайміо, за кое е одъ нѣга у залогу добыо градъ Беркасово (castrum Berekző) *). Онъ е седіо у Купинику. Но наскоро одречесе Деспотства, прими чинъ монашескій съ преименованіемъ Максіма, и постане Архіепископомъ. После нѣга примисе Деспотства братъ нѣговъ

5. Іованъ Бранковић.

(— 1503.)

Іованъ год. 1494. Митровицу и Раолце одъ Турака преотме и затимъ обадва ова мѣста съ велики топови разори, чимъ особито благоволеніе и похвалу свога Краля Владислава II. задобые **). Год. 1496 поклоніо е Монастыру Крушедолу 16. села ***), као што свѣдочи тамо у подлинику хранѣна дародателна

*) Pray Annales Tom. IV. pag. 185.

**) Тако нестои оно Раиѣево: „Нигдѣ необрѣтаемъ, да бы Іоаннъ съ воинствомъ своимъ на брань исходилъ былъ, и каковую побѣду одержалъ.“ Історіе Ч. III. стр. 138.

***) Купиново съ превозомъ, Карловце, бару Кувалово съ рыболовомъ и превозомъ, Крушедолъ, Марадикъ, Чортановцы, Грабовцы, Крчединовацъ, Пазуво, Инђію, Люково, Добродолъ, Нерадинъ, Пећинце, Брестаћъ, Шатринце и Миколю. У Латінскомъ преводу (преписъ одъ Србскогъ подлинника у овай паръ при руку немамъ) као свѣдоцы подисани налазе се: „Dominus Theodorus Magnus Jurista, Dn. Petrus Magnus Aulicus. Dominus Georgius Cancellarius ejusdem Aulae. Dnus Raija Summus Camerarius, Dnus Száva et Dnus Phillippus magnus, Dnus Janko, Zupan Vucsina, Banijanjin, Dnus Constantinus et Dnus Vukasin.“

повеля, издана у Беркасову, куда се Деспотъ изъ Купиника преселіо быо. Іованъ є, по гласу члена 22. 1498., давао бандерію одъ 1.000 коняника *). — После смрти Іованове называла се Деспотицомъ Србскомъ заоставша супруга нѣгово,

6. Єлена,

(1503. —)

Кѣи Кнеза Стефана, брата Дмитра Якшића, коя, почемъ Турцы Београдъ освоивши, на землѣ нѣне све веѣма нападати почну, призове одъ приморски страна Кнеза Захумскогъ одъ Паштроєвића Стефана Щиляновића, сродника покойногъ супруга свогъ, и овоме преда санъ Деспотскій надъ народомъ Србскимъ. После краткогъ времепа, збогъ Турскогъ нападаня остави градъ Купиникъ, гди є обытавала, и отиде преко Дунава брату свомъ Кнезу Марку Якшићу у градъ Вілагошъ, одкудъ касніє преселисе у Хорватску къ Графу Фердінанду Франгепану, кои є кћерь нѣну Марію за супругу имао.

7. Стефанъ Щиляновићъ.

(-- 1515.)

Овай є сѣдіо спочетка у Моровићу (у Срему), гди є достойнство Деспотско добро одправляо и противу Агаряна люто боріо се, а кадъ се више бранити ніє могао, онда га Унгарскій Краль Владиславъ II. съ многобройнымъ народомъ Србскимъ пресели у Бараню, и даде му градъ Шиклошъ год. 1508. Деспотъ є држао єданъ пограничный градъ и знатанъ бандеріумъ за обрану Кралѣвства Унгарскогъ,

---

*) Despotus autem equites mille dare tenebitur.

као што се то види изъ члена 5: 1507. *). У Деспотскомъ своmъ достойнству управляюћи народъ Србскій у Бараньи, поживіо е седамъ година и упокоіо се 4. Окт. 1515. Мощи нѣгове хране се у Монастыру Шишатовцу. — Супруга нѣгова Єлена после нѣколико година збогъ Турскогъ нападаня отиде у Ческу землю и станисе у Златномъ Прагу.

После смрти Щиляновићеве Србльи Унгарски оставши безъ Деспота, подпадну за нѣко време сасвимъ подъ Маџаре.

Међутымъ прелавили су славніи Србльи изъ Србіе у Сремъ непрестано. Тако су прешли на ове стране 6. браћа Бакића, Радићъ, Божићъ, Петаръ Монастырлићъ и пр. съ многимъ народомъ. Они су сви за спасеніе Унгарске храбро воюющи, вѣчито име по себи оставили. Битку кодъ Мохача (год. 1526.) можебыти да небы изгубили Маџари, да су предпоменуте Срблѣ, кои су ій учили, како да се съ Турцыма бію, послушали были.

8. *Стеванъ Бериславъ.*

(1526 — 1527.)

У овомъ су Маџари воспоставили достойнство Деснота Србскогъ, желећи тыме Србле веома побудити противу Турака, обнадеждавајући ій, да ће и на Србію ићи, и гледати, да ю ослободе одъ ига турскогъ. Но Стефанъ Бериславъ одправляо е достоинство деспотско само годину дана; еръ одма слѣдујуће године прогласи се Деспотомъ Србскимъ

*) „Domino Despoto, qui castrum finitimum et insigne banderium pro Regni tutela tenere debet, Dominus Thesaurarius, sub amissione bonorum suorum, solutionem de ejus salario plenariam, semper facere teneatur.“ Годишня плата, кою е Деснотъ изъ државне касе примао, износила е: 3.600 фор., соли 1.200.

9. Іованъ Чарновевић.

(1527 — 1528.)

Овай е порекло свое доводіо одъ племена светопочивше Майке Ангелине, и на томе оснивао право свое на достойнство Деспотско. Србльи су му то радо вѣровали и признали га за Деспота свога, у надежди, да ће се у нѣму то старо достойнство садъ найудобніе моћи обновити, почемъ су у исто време была у земльи найвећа замѣшателства поради вопроса о наслѣдству Кралѣвине, кои су Фердінандъ Австріянацъ и Іованъ Заполя Ерделяцъ мачевима своимъ разправляли. Деспотъ е имао 600 свои тѣлохранителя, кое е по Турскомъ обычаю Яничарима называо, и завео е быо све дворске службе, свакомъ Чиновнику извѣстну плату опредѣливши Войска се нѣгова, како Іштванфі свѣдочи, састаяла изъ 10.000. войника, надъ коима е врховный Вождъ быо Климентъ Бакићъ. Зато су обоица, и Фердінандъ и Заполя, любавь и пріятельство нѣгово тражили. Деспотъ се спочетка ни едногъ, ни другогъ ніе држао. Касніе истомъ, кадъ га е Фердінандъ преко Посланика свогъ Графа Франца Реваі повторително позывао, прешао е онъ на Австрійску страну, коіой е потомъ многоврстне услуге указывао. Тако еданпутъ Маџарскогъ Посланика, кои е Турскомъ Цару пошао быо, башъ како валя ухвати и Заполю у велику неприлику доведе. Но и осимъ тога чиніо му е съ войнствомъ своимъ многе друге пакости. Заполя дакле, немогавши више подносити то, пошалѣ (1527. Авг. мес.) войску противъ нѣга подъ предводителствомъ Петра Периньи. Заметне се битка близу Сегедина, но кою Периньіи изгуби и едва се самъ бѣгствомъ спасе; после тога пређе на Фердінáндову страну. Но мало е време постаяло, а стигне

Емерікъ Цибокъ, Римско-Варадскій Епископъ и Управитель Тамишварскій, кои заоставшу Периньяну войску изкупи и съ новымъ военнымъ оддѣленіяма подкрѣпи, па тако по другипутъ груне на Чарноевића, кои приликомъ томъ люты допадне рана.

Но како се излѣчіо, а онъ опетъ скупи нѣшто войске (2.000 войника) и удари на Сегединъ. Ал' е и сада лоше срећe быо; еръ га Мађари у мошнице ране, и услѣдъ тога однесу га войницы нѣгови у оближнѣ село Дорожму, да се тамо лѣчи. Међутымъ прочуе ово Валентінтъ Терекъ, Запольинъ Войсковођа, и съ едномъ крѣпкомъ четомъ коняника изненада навали на Дорожму, Деспота онако ранява извуче изъ постелѣ на двориште и одруби му главу (1528.), кою одма бунтовнику Запольи у Будимъ пошалѣ. Заполя примивши главу Деспотову тако се обрадовао, као да е найсилніегъ непріятеля своrъ сатро, и ову изванредну радость свою огласіо е грмлявиномъ свію у граду топова. Реченый Терекъ послао му е и пређе едномъ двоя кола пуна глава Србски у Будимъ. Колико ли е оваковы за Династію одлетило глава! — Іоeанъ Зермегъ, савременый Писатель и познаникъ Деспота Чарноевића, вели за нѣга: „Да е быо оштроуманъ, учтивъ и тако красиорѣчивъ, да е могао съ рѣчма своимъ, што е хтео, кодъ послѣдователя свои израдити; а тѣломъ да е быо танакъ, среднѣга возраста и црнъ и лицу.“

Войска Деспотова, у коіой су особито Шайкаши важили, дође садъ подъ непосредствено управлянѣ Фердінанда I., комъ е она и после найважніе услуге противу Запольины привршеника указывала. Шайкаши су обытавали у Коморану и у оближнѣмъ предѣлу, и служили су Дому Австрійскомъ и потомъ у свакой прилицы вѣрно и постояно. Год. 1746 премѣсти ій Марія Терезія у Бачку Међу, у Тітелъ и

околна села, гди уредніе устроенѣ добыю. При найновіемъ покрету народномъ, Шайкаши су први после Сремаца на оружіе скочили, и данасъ іоште еднако съ безпримѣрномъ храброшћу и съ найвећимъ пожертвованѣмъ воюю за Царевину и дарована одъ Цара права.

III.

Часть времена Історіе Србске безъ Деспота у Унгарской.

(Одъ год. 1528 — 1689).

После смрти Деспота Чарноевића остану Србльи безъ Поглавара и Управителя свога, и то за 161 годину, т. е. одъ Фердінанда I. па до Леополда I. За цѣло ово време воевали су они храбро и вѣрно противу свію непріятеля царски, но воевали су смѣшани съ осталомъ царскомъ войскомъ подъ предводительствомъ иновѣрны и иноплемены Военачалника. И зато су дѣла ньіова остала по већой части у мраку заборава. Они, съ коима су заеднички воевали, пожнѣли су и ньіову славу. Поедине одъ ньи, кои су се у разнымъ приликама особито храбри показали, напоминю мимогредъ Унгарски и страни Історіописцы. Народны Писателя ніе было.

У време Фердінанда I быо е на гласу Вождъ и Юнакъ Павелъ Бакићъ, кои е съ войскомъ своіомъ найсяйнія ироическа дѣла изводіо. То свѣдочи Каленбергъ кодъ царскогъ престолногъ града Віене, кою е онъ одъ страшногъ Солімама и нѣговогъ Полумѣсеца спасти умѣо (Септ. 1529.); то свѣдочи Бараня, у кою су Турцы само после смрти нѣгове (1537) продрети могли; то свѣдоче све битке неброене, у коима е участвовао: „Када войницы не-

памте, да се безъ нѣга нкадъ срећно воевало“ *), вели Paulus Jovius. Па таква су му была и два млађа брата Петаръ и Матія. Петаръ се прославіо особыто у време Саксонскогъ или Шмалкалдійскогъ рата (1546 и 1547.), када е Цару Карлу V. съ войскомъ у помоћь ишао, куда е са собомъ повео быо и свои врлы 2000 коняника Србаля **). А Матія се обезсмртіо при обсади Крупе на рѣцы Уни (1565.), гди се са 100 свои войника противу големе силе Турске подъ Босанскимъ Пашомь Мустафомъ Соколовићемъ двадесетъ и петъ даній уздржао, а потомъ преодолѣвшимъ Турцыма волео е до послѣднѣгъ човѣка, са женама и съ дѣцомъ заедно, за отечество славно изгинути, него предати градъ и помрачити славу имена свога.

Похвалюю далѣ Унгарски Писательи Дмитра Очаревића, као човѣка дѣлателногъ и у военнымъ стварма многоискусногъ, когъ су войницы, а особыто Србльи као отца свогъ любили и кои е кодъ Ђуле (Юлія мес. 1566.) погинуо. Споминю такође Войсковође Србске: Ніколу Череповића, Стевана Сабова, Петра Божића, Тодора Валентића, Саву Србльина и Дмитра Мужевића кодъ Липова (1550.); преузносе славу Іованна Очаревића, Радована, Вука Папротовића и Іованна Новаковића, кои су са Предводителѣмъ своимъ Ніколомъ Субићемъ Зриньскимъ при обсади Сигета (7. Септ. 1566.) юначки изгинули. Іоштъ заслужуе да му се име спомене Войвода Радићъ, кои е рѣдку вѣштину и одважность свою показао у освоенію тврдынѣ Гестешке (1588.), кою е узео безъ топова, кадъ су напротивъ Турцы непрестано живу

*) „Quantoquidem sine eo nunquam prospere dimicatum fuisse meminissent milites.“

**) Egregiae virtutis et fidei Thraces“, вели Іштванфі XVI. 171.

ватру изъ топова на нѣга и дружину нѣгову просипали. Онъ е и при обсади Острогонской (1594.) свое юначко дрзновенѣ показао, кадъ се првый одъ свію са заставомъ у руцы на зидине горнѣ попео быо.

Но као годъ што су Србльи противу Турака, тако су исто и противу бунтовника Маџара воевали и вѣрно и одважно. Історія доказуе, да се Фердінандъ I. безъ помоћи Србаля противу Заполѣ нигда одржао небы; ерь докъ су едни, као што смо у предидућемъ оддѣленію видили, у самой Маџарской бунтовнике свуда люто били и гонили: дотле су други, а именито Србльи у Вараждинскомъ и Горньо-Карловачкомъ (Карлштадтскомъ) Генералату, то исто у Хорваской и Славоніи съ таковомъ силомъ чинили, да е одъ Заполѣ намѣштеный Банъ Кегловићъ оданде истеранъ (1542.), а напротивъ Фердінанду I. вѣранъ оставшій и одъ нѣга тамо поставлѣный бывшій Банъ Баћани одржао се быо, съ тымъ дальимъ дѣйствомъ, да, кадъ е потомъ дошло до деобе кралѣвства Унгарскогъ између Фердінанда и Заполѣ, првомъ е Хорватска и Славонія унапредъ уступлѣна была *). И зато су Србльи за ове важне услуге свое добыли одъ Фердінанда I. год. 1564. знаменита права и повластице. — Па тако су исто они и у време Бочкаине буне Австрійскомъ Дому за чудо привржени были. Год. 1605. приознао е савъ Ердель Бочкая за свогъ Войводу, еданъ само Ђорђе Бранковићъ Србльинъ у граду Ђули противіо се томе, држећи се постояно Царске стране. Осимъ тога было е хілядама Србаля, кои су подъ Кончіаномъ и Барбіаномъ воевали противу Бочкая и нѣговы привърженика. У обрани

---

*) Freiherr von Bartensteins Kurzer Bericht von der Beschaffenheit der zerstreuten zahlreichen Illyrischen Nation in k. k. Erblanden. Frankfurt und Leipzig 1802. S. 11.

Пожуна (1605.) нарочито су освѣтлали себи образъ Србльи, біюћи се съ бунтовницыма одъ четвртогъ сата после подне, па до саме поноћи люто и побѣдоносно. У жестокомъ овомъ бою на велику цѣле войске жалость погине Сава Тамишварацъ, Предводитель Србскій, кои е у военной струцы особыто искусанъ бьіо. Спомена заслужуе іоште Милошъ Србльинъ, Капетанъ у Папи, кои е у исто време тврдыню Вашонь и Шімегъ изъ руку бунтовнички изтргао и законитомъ Цару подчиніо. Но да се іоштъ еданпутъ повратимо къ вышепоменутой браћи нашой у Вараждинскомъ и Горньо-Карловачкомъ Генералату. Они заслужую, да іоштъ о преселенію ньіовомъ овде съ нѣколико пробесѣдимо.

Далеко пре битке Мохачке, одъ прилике у време Краля Матіе Корвіна (1458 — 1490.) прешло е више хіляда Србаля изъ Босне и Македоніе у Вараждинскій Генералатъ, и назыдали су тамо Монастырь Марчу. После битке Мохачке (1526.) опустоше Турцы како Монастырь овай, тако и савъ Генералатъ заедно са цѣломъ прочомъ околиномъ, и зато се опустошена ова окружія назову desertum primum и desertum secundum, одъ кои се прво Вараждинскимъ, а друго Горньо-Карловачкимъ Генералатомъ и до данасъ именуе. — Наскоро затымъ збогъ турскогъ угнѣтаваня иселе се и опетъ више хіляда фамілія Србски изъ Србіе, Босне, Тракіе и Македоніе, и смѣсте се у предпоменута два опустошена окружія. Подъ Максіміліаномъ (1564 — 1576.) прешли су и опетъ многи Србльи изъ Босне овамо. А іоштъ ій е више прешло у време Рудолфа (1576 — 1608) подъ предводительствомъ Вуковића и Беяшиновића, съ коима е дошао и Митрополітъ Гавріилъ са едно 70. Калуђера. Они добыю одъ Рудолфа год. 1578. (Brucker Libell) лѣпа преимућства. Были су сви

войницы Граничари, жива стѣна противу нападаня Турски. — У ово време Обр-Капетанъ у Жумберку (Сіхелбургу) быо е Дая Деспотовићъ.

Ови Срблъи стеку себи велике и сяйне заслуге кодъ Династіе Австрійске. Они су не само, по погодби своіой, бранили границу одъ Турака, него су и у свима прочимъ войнама участвовали како у Штаерской и Австріи, тако и доцніе у време тридесетогодишнѣгъ рата у Нѣмачкой противу Протестанта, надъ коима су на више мѣста славне побѣде одржали, и име Вараждински и Горньо-Карловачки Граничара Србаля и у странимъ землямa прославили. Тако год. 1626. Апр. 25. подъ Генераломъ Валенштайномъ разбію кодъ Десаве (Dessau) Лутеранску войску, кою е Ернестъ Мансфелдъ предводіо. Подъ истымъ Генераломъ год. 1631. Септ. 17 ударе на Шведскогъ Краля Густава, градъ Поделвицъ запале, и многе топове и Шведе заробе. Год. 1632. Авг. 22 и 24. подъ Генераломъ Ісолани (было ій е 10.000) многе Шведе побію и ньіовогъ Генерала Банера и Херцога Бернхарда одъ Ваймара подъ ранама ухвате. Год. 1633. Юнія 28. били су се са Шведима и Прайзскимъ Лутеранима кодъ Олдендорфа, а године слѣдуюће Мая 28. са Сакси кодъ Лигница подъ Генераломъ Колоредо. Исте године Септ. 7. у битки кодъ Нордлінга юрише први међу Шведе, разбію ій и заборе Генерала Хорна. Били су се далѣ кодъ Райнфелда (1638.), Райхенбаха (1639.), Волфенбитла (1641.), Тутлінгена (1643.), Янковица (1645.), Выртемберга и пр. и пр. — свуда съ найвећомъ похваломъ.

За награду овы велики и многоважны заслуга свои добыли су Вараждински и Горньо-Карловачки Срблъи одъ Фердінанда II. год. 1627. нове привилегіе, а год. 1630. Окт. 5. собственый земальскій Уставъ (Landes-Verfassung), кои е потомъ и одъ Ферді-

нанда III (1642.), Леополда I. (1659.), Карла VI. (1717, и 1737.) и Маріе Терезіе (1742 и 1745.) потврђенъ быо *). И тако по Уставу овомъ, Србльи у Вараждинскомъ и Горньо-Карловачкомъ Генералату, стоеѣи подъ управомъ свои заповѣдника, кое е самъ Царъ поставляо и кои су одъ нѣга непосредствено завысили, — были су у администраціи како одъ Унгарске, тако и одъ Хорватске сасвимъ одлучени, и за особыто політическо тѣло сматрани, ко коима е касніе Леополдъ I. и Срблѣ изъ Лике и Крбаве, влади нѣговой своевольно подвргнувшесе, причисліо быо **). Они многобройни членови у киьиги Унгарски закона (in corpore juris): „Privileiga et statuta Valachorum cassentur" (Прівілегіе и правице Влашке нека се укину), управлѣни су противъ преднапоменуты

*) Ове су прівілегіе чувала два стражара (Schildwachen) у Северинской старой Србской цркви и то на звонику, утврђеномъ съ гвозденымъ вратма и на ньима высеѣнимъ грднымъ бравама. У найновія времена, пре нѣколико година, кадъ е нова Србска црква у Северину (у Пакачкой діецези) готова была, пренешене буду горуречене прівілегіе, числомъ 8, у оригинану изъ старе у ову нову, гди се и садъ хране.

**) Bartenstein S. 23 und 24: „Als sich die illyrische (serbische) Nation sowohl durch ihre Ferdinand I. bewiesene Treue, als durch ihre große Entfernung von Luthers und Calvins Irrlehren bei den meisten Ungarn verhaßt gemacht hatte, so wurde dann von Ferdinand I. Nachfolgern verordnet, daß sie die in den zwei öden Bezirken sich niedergelassenen nichtunirten Griechen (Serben) von Ungarn gänzlich abzusondern, und mit den innerösterreichischen Erblanden enge zu verknüpfen, sich beständig angelegen sein lassen, wie dann aus eben dieser Ursache weiland Kaiser Leopolds Majestät, als die Liccaner und Corbavier sich seiner Botmäßigkeit unterworfen, sie weder Dalmatien noch Croatien, sondern dem Carlstädter Generalat einverleibt hat."

Прівілегія Србски; еръ су Хорвати насъ Срблѣ и у пређашня времена Власима называли, као што то непросвѣштенія часть іоштъ и данасъ чини. Они су дизали гласъ свой противу Србски, проливенымъ толикомъ крвлю заслужены прівілегія, у коима е заедно и свобода православногъ благочестія изречена была!

Србльи су наши и у ово доба многа збогъ вѣре свое гоненія и озлобльиваня претрпити морали, како у Хорватской и Унгарской одъ стране Римскогъ Свештенства, а нарочито Езуіта, тако и у Ерделю одъ тако исто вѣронетрпѣливы Протестанта. Еръ валя знати, да е Србаля у то доба и у Ерделю было, кое е іоштъ Савва I. Бранковићъ, бывшій Архіепіскопъ у Янополю (сада Boros-Jenő у Арадской међи), преодолѣвшимъ наново у Банату Туркомъ, изъ діецезе свое тамо превео быо (1600.), и кои се смѣсте у Београду, Трнову (данашнѣмъ Карлсбургу), Ђули, Хінедору, Орошчу и прочимъ мѣстима. Тамошный Кнезъ Георгій I. Ракоцій радіо е о томъ свойски, да савъ подъ нѣговомъ владомъ стоећій православный народъ у калвінскій законъ преведе. Но у томъ на путъ му стане Іорестъ, Митрополітъ Ердельско-Београдскій, кои забрани и извѣстный у духу Калвінове науке на влашкомъ езыку списаный Катіхісісъ. Ракоцій на ово разлюти се и Іореста лиши Митрополіе, а на нѣгово мѣсто постави Стевана Симоновића (1643 — 1651.), са споразумлѣнѣмъ коега печатати даде новый завѣтъ на влашкомъ езыку у Ердельско-Београдской типографіи, и заедно изъ извѣстны узрока покуша свуда кодъ Влаха на мѣсто Славенске Литургіе увести влашку. Но Власи, изъ мржнѣ и неповѣреня према Ракоціе, ополче се томе. Свештенство се навыкло было на Славенско богослуженіе, и

влашкій езыкъ іоште дуго време ніе могао да постане езыкомъ цркве кодъ свію Влаха.

У ово доба имали су Србльи Австрійски Првосвештенике свое: у Марчи, у Пакрацу (или Пожеги), Печую, Мохачу и у Бачкой, у нѣкомъ мѣсту, као што се изъ оновремены писмены споменика дознае.

Унія е у ово доба већъ у велике у дѣйству была. Нѣны уплювака было е свуда, па и кодъ нашегъ народа. Но у почетку се съ уніятенѣмъ ніе насилно поступало, но више благимъ начиномъ, одвећъ предосторожно и подмукло. Ово показуе примѣръ подобногъ покушенія у Марчи. Овде се Павле Зорчићъ, кои се у Загребу за Епіскопа произвести дао, по потайномъ са знанѣмъ и одобренѣмъ Леополда I. учинѣномъ обвѣзателству, међу Србскимъ народомъ Унію разпростирати трудіо, служећи се на овай конацъ особито тымъ лажльивымъ излаганѣмъ, да е онъ у Москви за Епіскопа посвећенъ. Но народъ паскоро дозна превару ову, и съ оружаномъ рукомъ прогна га изъ средине свое. Онъ се стани потомъ у Загребу, и нити се Леополдъ I., премда е народъ Србскій поуніятити желію, за нѣгово воспоставленѣ заузимао. Тако е и нѣкій Игуманъ Монастыра Ораховице, кои е на обѣћанѣ Печуйски Єзуіта, да ће Епіскопомъ постати, на Унію прешао быо (1690.), између Дунава и Драве обытавајуће Сроблѣ, коима су у име Придворне Коморе особыта преимућства и олакшаня обѣћавана, за Уніяте прогласіо. Но народъ православный одъ свега тога ништа ніе хтео да зна, него е закону праотаца свои и надалѣ вѣранъ остао, и Леополдъ I. исту браћу нашу ніе за Апостате држао, нити е ньи на Унію силомъ натеривао, већъ имъ е напротивъ іоштъ те исте године савршену слободу савѣсти и црковны обреда найкрѣпчіе осигурао. Онъ е желіо Сроблѣ непримѣтно и на лѣпъ начинъ

навести, да се поуніяте, него му ніе пошло за рукомъ. Касніе истомъ подъ нѣговимъ наслѣдницыма наступила су она люта збогъ вѣре гоненія и натериваня на Унію, о коима е ниже рѣчь.

Леополдъ I. было е заедно тай, кои е Срблѣ изъ Србіе у найкрітічніе за Монархію доба у свое области и у дружтво оружія противу Османлія позвао, обѣћавши имъ найлѣпша права и повластице. А што е найважніе, обѣћао имъ е и то, да ће имъ обновити и осигурати старо ньіово, несрећнымъ догађаима бурны времена изгублѣно бывше право бираня Войводе или Деспота, за каквогъ е Леополдъ I. Ђорђа II. Бранковића признао.

IV.

ВОЙВОДОВИНА СРБСКА,

безъ означеногъ простора,

коюсу Цареви Австрійски на пепелу старе Деспотовине подигнути намѣравали.

(Одъ год. 1688 — 1711.)

10. Ђорђе II. Бранковићъ.

Овай е мужъ особыту, изванредну ролу играо на позоришту светски приключенія. Мы ћемо у течаю овогъ оддѣленія навести само главніе черте изъ живота нѣговогъ, у коемъ се животъ и судбина самогъ народа огледа. Нѣгова е породица Турскогъ ради гоненія у Молдавію избѣгла была и у овой пребывала подъ именомъ Бранкована или Бранковена, а прелазила Србльима у Банатъ подъ именомъ Войвода и Деспота Бранковића. Таки су были: Димитрій,

Ђорђе, Аврамъ и у рѣчи стоећій Деспотъ Ђорђе II. Деспотъ овай родіо се у Банату год. 1648., а воспитао у Ерделю кодъ брата Савве II. Митрополіта Београдскогъ (1556 — 1680), кои є пређе тога быо Протопопъ у Янополю. Ходатайствомъ брата свога, дође Ђорђе у службу кодъ Кнеза Міхаила Апафі, кои га год. 1663 пошалѣ у Дренополь, да однесе Султану данакъ годишный, гди се потомъ Ђорђе као Посланикъ Ердельскій више година бавіо. У то време Србско-Ипекскій Патріархъ Максімъ (изъ Єрусаліма враћаюћисе натрагъ) у Цариградъ приспѣ, и чуе, да Австрійскій Посланикъ, прво Симеонъ Ремінгенъ, а потомъ Хрістофоръ Кіндсбергъ именомъ Леополда I. обѣћава свимъ подъ Турскимъ игомъ стенюћимъ Хрістіянима, ако бы се на Австрійску приклонили страну, обновленѣ отечества и стары свобода ньіовы; чуе къ томе на велику свою радость и то, да се у Дренополю налази Ердельскій Посланикъ одъ старе лозе Србски Деспота Бранковића. Пунъ дакле крѣпке надежде за болю будућность народа, отиде Старацъ у Дренополь, гди Ђорђа у споразумлѣню съ многимъ тамо бывшимъ старымъ Србскимъ Властелима и у присутству самогъ Царскогъ Посланика Кіндсберга, за будућегъ Деспота Србскогъ потайно миропомаже и вѣнча год. 1663. У овомъ є достойнству Бранковићъ касніє (7. Юн. 1683, и 28. Септ. 1688.) и одъ самогъ Леополда I. припознатъ *), а потомъ

---

*) „Te Georgium Brankovich — in haereditate praespecificatorum Herczegovinae, Syrmiae et Joannopolis (in qua nimirum Vlaska et Batska continentur) districtuum confirmandum — esse duximus," т. е. Тебе Ђорђа Бранковића у наслѣдству предозначены Окружія Херцеговине, Срема и Янополя (у комъ се Влашка — разумѣва се Банатъ — и Бачка садржава) потврдити за добро нађосмо."

одъ Патріарха Арсенія III. Чарноевића и одъ свега съ ньиме на ове стране прешавшегъ народа Србскогъ у Будиму явно и торжествено потврђенъ быо. Бранковићъ е и после тога Кнезу Апафі вѣрне услуге указывао, одъ когъ е са лѣпымъ у Ерделю спаилуцыма награђенъ быо. Но у нѣму су почели онда Калвіни угнѣтавати Србску цркву, и онъ е принуђенъ быо уклонити се у Влашку, съ коіомъ е онда управляо Шербанъ, сродникъ нѣговъ. Одавде се почне договарати съ Австрійскимъ дворомъ, како бы извео Србл̃ѣ у Австрійске области, и дошавши у Бечъ, савѣтовао е Цару, да се окане договараня съ Калиникомъ Цариградскимъ Патріархомъ, а да дѣло започне съ Арсеніемъ III. Чарноевићемъ, Србско-Ипекскимъ Патріархомъ, кои е съ ньиме еднога мнѣнія быо. И у томе Царъ радо послуша Деспота, еръ е іоштъ пређе прилику имао примѣтити велику Србаля къ себи наклоность, кои су нѣгове Генерале, а именито Піколломінія, тамо съ оружіемъ дѣйствуюћегъ, снажно подпомагали.

Ратъ съ Турцыма у ово време вођенъ е съ найвећимъ успѣхомъ; Австрійска войска подъ Предводительствомъ Маркграфа Лудвіка Баденскогъ сву готово Славеносрбску државу очисти одъ Турака. Деспотъ Бранковићъ, кои е по уговору за Цара голему войску већъ сакупіо быо, дође са нѣколицином одъ свои Маркграфу Лудвику Баденскомъ у станъ, онда кодъ Кладова налазећій се, съ намѣромъ томъ, да себе и народъ свой заштити нѣговой препоручи и подъ далше непосредствене заповѣсти нѣгове стави. Но чему се никадъ ніе надао, то га е кодъ Кладова снашло, — кодъ несрећногъ мѣста, гди се променула сцена свію намѣра Деспотовы, гди е на вѣкове смркло сунце Србльима. Баденскій Деспота, ни крива ни дужна, но паче о Двору Австрійскомъ многоза-

служена, кои е услѣдъ тога одъ Леополда I. іоштъ одпреће за Барона (7. Юнія 1683.), а найновіе (20. Септ. 1688.) за Графа Унгарскогъ произведенъ бые, одма подъ стражу стави и у Оршаву, а затымъ у Сибинь одправи 29. Окт. 1689.

Међутымъ Леополдъ I. увѣривши се о томе, да ће се Србльи по преће бывшимъ обѣћаньма скиптру Австрійскомъ драговольно подложити, позове ій торжествено на ове стране посредствомъ повелѣ свое одъ 6. Апр. 1690, у овой обѣћавајући имъ слободу вѣроизновѣсти, право себи Войводу бирати, изятіе одъ свакогъ данка и робіе, осимъ тога покланяюћи имъ свако было покрѐтно или непокретно добро, што одъ Турака на краина свои придобыю. „Чините дакле, тако заключуе Леополдъ I. позывъ свой, за Бога, за вѣру, за спасеніе, за слободу, за обновлѣнѣ сигурности ваше, неустрашимо на стране наше прелазите, — другове ваше, да стопама вашимъ слѣдую, позывайте, и прилику ову одъ Бога и Насъ дану, и нигда више неулучиму употребите, ако себи, ако сыновомъ вашимъ, ако напослѣдакъ милоимъ отечеству и спасенію добра желите.“

На овако славанъ позывъ, а болѣ уговоре, народъ Србскій единодушно одважисе іоштъ те исте године преће у царске области и у ратномъ оружія савезу воевати противу свирѣпы Османлія, Мучителя и Угнѣтателя свои. И овда 37. — 40.000 Србски фамілія, найманѣ по міліона душа, подъ предводителствомъ свога Патріарха Арсенія III. Чарноевића, премда нечовѣчествомъ турскимъ принуђени, то опетъ съ теснымъ грудма и сузнымъ очима оставе премило и пресвето отечество свое, оставе найрођенію землю и свогъ быћа колевку, оставе освећене гробове праотаца свои, и пређу у царске землѣ, у той надежди, да ће іоште толико хіляда застати съ

Деспотомъ Бранковићемъ у войски Фелдмаршала Баденскогъ, незнаюћи бѣдни, шта се съ добрымъ Деспотомъ ньіовимъ случило. Овако изселивши се изъ старогъ отечества своГъ Србльи, намѣсте се по Срему и Славоніи око Осѣка, по Бачкой, и около Будима и Ст. Андріе у селу Помазу, Калазу, Чобанцу и Збегу.

И ово преселеніе Србаля было е за Домъ Австрійскій одъ найвеће важности и ползе, еръ се догодило башъ у оно време, када се Монархія доиста у жалостномъ и найочаятелніемъ станю налазила. Еръ Београдъ е быо у Турскимъ рукама, и тако отворенъ путъ у Унгарску; Генералъ Штрассеръ у Босни убіенъ и войска нѣгова разсута; за утврђенѣ Будима, предзаштите одъ Беча, ніе се ништа постарало, и тако е и Австрія одъ Чалмоносаца у найвећой опасности была; Ердель е стаяо подъ покровительствомъ Турскимъ; Банатъ и Великій Варадъ држали су Турцы, кои су и съ те стране царству опасни были; Горня Унгарска готово сва была е пуна Мађарски незадовольника и Текелійны приврженика *) Осимъ тога іоште заплело се было царство у тешку войну съ Французима, коя едной части войске царске, као и у Ніидерландима за обе Морске Силе и Шпанію, ніе срећно за рукомъ ишла **). И при овако тѣсны обстоятелства, то савѣтуюћимъ и оновременнымъ многоважећимъ Міністерима Графомъ Улріхомъ Кінскимъ и Графомъ Штрадтманомъ, позвао е Леополдъ І. Србле изъ пограничны Унгарской држава у свое области, надаюћи се поуздано важнимъ и многоврстнимъ услугама одъ овогъ работногъ и съ Турцыма преко за-

*) Bartenstein S. 14.
**) Истый на истомъ мѣсту.

вађеногъ народа. И доиста, ово преселеніе Србаля было е одъ тако успѣшногъ дѣйства, вели Міністеръ Бартнштайнъ *), да е одъ оногъ доба, па до заключенія Карловачкогъ мира (1699.) царско оружіе како противу Османія, тако и противу сединѣны съ ньима бунтовника и Текеліный привърженика свагда побѣђавало, — те е Дому Австрійскомъ више и данасъ іоште притежаваны областій у део пало. Тако исто быле су одъ велике важности услуге Србаля и у Турскомъ рату, кои е Пожаревачкомъ мирозаключенію (1718). предходіо, у комъ е рату Београдъ съ Окружіемъ своимъ, савъ Тамишварскій Банатъ и една часть Влашке за Цара придобывена была.

Ово колико велико, толико важно преселеніе Србаля догодило се „per modum pacti," **) то есть, у слѣдству учинѣны съ Царемъ Леополдомъ взаимны уговора. Србльи су се одъ свое стране обвезали:

I) Да приме Австрійско поданичество и услѣдъ тога завештали су вѣчиту вѣрность владаюћемъ Дому Хабсбуржкомъ.

II. Да ће воевати свакипутъ противу Турака, кои су съ южнымъ частима Унгарске већъ одъ полдругогъ столѣтія завладали были.

За ово су народу Србскомъ разна права дана и осигурана ово у горенаведеномъ позывателномъ писму одъ 6. Апр. 1690. пре, ово у повеляма одъ 21. Авг., 11. Дек 1690., 20. Авг. 1691. и 4. Марта 1695. после указаны военны услуга. Све четыри ове повелѣ, и у ньима садржаваюћа се права народна потврде и затымъ послѣдовавши цареви, а именито Іосифъ I. 7. Авг. и 29. Септ. 1706., Карлъ VI. 2. Авг. 1713., 10. Апр. 1715. и Марія

*) Kurzer Bericht u. s. w. S. 17.
**) У истомъ дѣлу на стр. 35. и 47.

Терезія 24. Апр. и 18. Мая 1743 *). Изъ прівілегія овы даю се извести слѣдуюћа главнія права, коя данашньой Войводовини нашой за основъ історіческій служе:

I. Србльи се примаю као особитый, и то політически слободанъ и незавысимъ, едноме само Цару подложанъ народъ.

У повельи одъ 6. Апр., 21. Авг. 1690. и 20. Авг. 1691. гласи насловъ: „Honorabili, devoto, Nobis dilecto Arsenio Csernovich, Ecclesiae Graeci Ritus Rascianorum Archiepiscopo, Episcopis, omnibusque aliis Ecclesiasticis et saecularibus Statibus, Capitaneis, Vice-Capitaneis, toti denique Communitati ejusdem Graeci ritus et Nationis Rascianorum etc.“ т. е. „Честномъ, благоговѣйномъ, Нама любезномъ Арсенію Чарноевићу, Србаля восточне Цркве грчкогъ обреда Архіепіскопу, Епіскопима, и свима другимъ црковнимъ и светскимъ Сталежима, Капетанима, подКапетанима, свему напослѣдакъ обществу

---

*) Тако оне рѣчи Бартештайна на стр. 108: „Es ist sehr gut gewesen, daß es hernach in den Privilegien (разумѣва прівілегіе после преселенія добывене одъ 21. Авг. 1690., 1691. и 1695.) von der Wahl eines Woywoden nichts eingeflossen ist, folglich davon die Frage nicht mehr sein kann,“ сасвимъ су неосноване по томе, што ако у прівілегіяма после преселенія добывенымъ о избору Войводе спомена и нема: ништаманѣ право е то народу довольно осигурано позывателномъ повельомъ Леополдовомъ одъ 6. Апр. 1690, тымъ више, што су послѣдовавши Цареви и ову у цѣлой обширности скупа съ осталымъ тріма торжествено потврдили.

истогъ грчкогъ обреда и народа Србскогъ и пр.“ Тако се и у потврдителнимъ повѣляма Іосифа I., Карла VI. и Маріе Терезіе споминю свагда: „Status totius Nationis Rascianae,“ т. е. „Сталежи свега народа Србскогъ.“ А придворный военный Совѣтъ у указу свомъ одъ 31. Мая 1694. говори: „Sua C. R. Majestas ratione libertatis et independentiae benigne annuit, ut saepefata gens Rasciana hunc in modum translata et in fidelitate sua hucusque exhibita perseverans, solummodo suae C. R. Majestati subjecta, ab omni alia dependentia vero tam Comitatuum, quam dominorum terrestrium exemta maneat,“ т. е. „Нѣгово е ц. кр. Величество у призрѣнію слободе и независимости милостиво саизволило, да честопоменутый народъ Србскій на овай начинъ преведеный и у освѣдоченой своіой вѣрности пребывающій, единствено Нѣговомъ ц. кр. Величеству подложанъ, а сваке друге завысимости одъ Вармеђа и землѣдржаца (Спаия) ослобођенъ остане.”

II. Обричу се Србльима собствена сѣдишта, было у старомъ оставлѣномъ отечеству ньіовомъ, ако се ово одъ Турске владе ослободи; или ако то неузможе быти, у пограничнимъ отечеству ньіовомъ областима, кое буду оружіемъ своимъ одъ Турака преузели.

У повельи одъ 20. Авг. 1691. стои: „Adhibebimus — omnem conatum, ut per victoriosa arma nostra, auxiliante Deo, Gentem Rasci-

anam quo citius in territoria, seu habitationes antehac possesas denuo introducere et inimicos abinde repellere possimus," т. е. „Употребитћемо савъ трудъ, да побѣдоноснимъ оружіемъ Нашимъ, ако Богъ да, народъ Србскій што скоріе у предѣле или сѣдишта стара опетъ увести и непріятелѣ оданде изтерати узможемо." У пов. одъ 6. Апр. 1690. чита се: „Excusso jugo Turcico, omnia in formam stabilem et ordinem debitum pro futuro ad votum et satisfactionem vestram redigemus. — — Promittimus insuper, donamus et concedimus — liberam bonorum, sive mobilium, sive immobilium, quaecunque Turcis, in confinibns suis ademerint, possessionem," т. е. „Почемъ ярамъ Турскій свргнемо, све ћемо у видъ постояный и изыскиваный поредакъ за будуће по жельи и захтеваню вашемъ привести. — — Обѣћавамо сврху тога, покланямо и допушћамо свободно притежаніе добара было покретны или непокретны, коя буду одъ Турака на границама своимъ преотели." Овде имаю мѣста и оне рѣчи Мітрополіта Исаіе Діяковића у писму нѣговомъ на Іосифа I. одъ 4. Януар. 1708: „Ea erat benignissima Aug. Caesaris Leopoldi — mens et voluntas, ut Nationi nostrae separatum excindi debuisset territorium," т. е. „Нѣговогъ величества Цара Леополда свемилостива воля и желя была е та, да е валяло народу нашемъ обашка землѣ или теріторіумъ одцѣпити."

III. Дае се Србльима собствено унутрашнѣ управительство по старымъ правама и обычаима своимъ.

У повельи одъ 20. Авг. 1691 ясно стои: „Volumusque, ut sub directione et dispositione proprii Magistratus eadem gens Rasciana perseverare et antiquis privilegiis, eidem a Majestate Nostra benigne concessis, ejusque consvetudinibus imperturbate frui valeat," т. е. „И хоћемо, да подъ управителствомъ и расположеніемъ собственогъ Магістрата (Началоправленія) истый народъ Србскій пребывати и старе прівілегіе, нѣму одъ Величества Нашегъ милостиво допуштене, и обычае свое непорушимо уживати може." Карлъ VI. у повельи одъ 10. Апр. 1715. говори: „Ad requisitionem — nationis Rascianae, illiusque Rectorum et officialium," т. е. „На захтеванѣ народа Србскогъ, и нѣговы Управителя и Чиновника" *).

IV. Осигурава се Србльима право, да могу себи Войводу, као політіческогъ Поглавицу народа, бирати.

У повельи одъ 6. Апр. 1690: „Promittimus vobis — — servata inprimis — eligendi Vajvodae libertate etc.," т, е. „Обѣћавамо вамъ, — обезбѣдивши прво слободу бираня Войводе и пр."

V. Обезбѣђава се Србльима слобода вѣроисповѣсти и црковны обреда по уставу старогъ Календара.

У пов. одъ 6. Апр., 21. Авг. 1690: „Promittimus vobis — — servata inprimis religionis suae — —

---

*) Іоштъ подъ Іосифомъ II. было е у Пештанскомъ Окружію: „viele angesessene Illyrier (Serben) unter eigenen Magistraten," вели Писатель предговора на Бартништайново дѣло на стр. XXIII.

libertate," т. е. „Објавамо вамъ —— обезбѣдивши прво слободу вѣроисповѣсти ваше и пр." У пов. одъ 20. Авг. 1691: „Benignissime decrevimus, ut juxta orientalis Ecclesiae Graeci ritus Rascianorum consvetudinem, ad normam veteris Calendarii, libere conservemini," т. е. „Свемилостиво заключилисмо, да по обычаю Србаля восточне цркве грчкогъ обреда и уставу старогъ Календара слободно одржани будете."

VI. Потврђує се Србльима право, да могу себи Поглавара цркве, незавысима одъ сваке друге духовне власти (Патріарха), бирати.

У повельи одъ 20. Авг. 1691, „Liceatque vobis inter vos, ex Natione et lingua Rasciana constituere Archiepiscopum, quem Status Ecclesiasticus et saecularis inter se eliget; isque Archiepiscopus —— sicut hactenus, Graeci Ritus Ecclesiis et ejusdem Professionis Communitati praeesse valeat, ex propria Authoritate Ecclesiastica, —— in tota Graecia, Rascia, Bulgaria, Dalmatia, Bosnia, Jenopolia (Banatus Temesiensis et Bacska) et Herczegovina, nec non in Hungaria et Croatia, Mysia et Illyria, ubi de facto existunt, —— facultate disponendi gaudeat," т. е. „И слободно вамъ е између васъ, изъ народа и одъ езыка Србскогъ поставляти Архіепіскопа, кога ће Сталежъ црковный и светскій између себе избирати; и нека овай Архіепіскопъ —— као и досада, грчкогъ обреда црквама и исте вѣроисповѣсти обществу предстателствує, и одъ собственогъ ауторітета црковногъ по свой Грчкой, Рашкой, Бугарской, Далмаціи, Босни, Янополіи

(Банату и Бачкой) и Херцеговини, као и у Унгарской и Хорватской, Мисіи и Іляріи, гди сада пребываю, власть правленія ужива." У пов. 29. Септ. 1706. (одъ Іосифа I.): „Venerabilis Arsenius Csernovich, Orientalis Ecclesiae Graeci Ritus Archiepiscopus et Rascianorum Patriarcha etc." т. е. „Честный Арсеній Черновићъ, восточне цркве грчкогъ обреда Архіепіскопъ и Србскій Патріархъ." И повельи 1743 (одъ Маріе Тересіе): „De potestatis nostrae Regiae plenitudine ac Authoritate suprema — (Arsenium Joannovich) in patriarchali dignitate clementer confirmavimus," т. е. „По пуной нашой царской власти и ауторітетомъ найвышимъ — (Арсенія Іоанновића Шакабента) у патріаршескомъ достойнству нѣговомъ милостиво потврдисмо" *).

*) Незавысимость Србске цркве одъ Цариграда издѣйстовао е (1205) іоштъ св. Савва Неманнћъ, првый Просвѣтитель и незавысимый Архіепіскопъ Србскій. Нѣму е слѣдовало више, исто тако незавысимы Архіепіскопа све до год. 1340., кадъ е Іоаннікій II. Архіепіскопомъ и Силный Душанъ Кралѣмъ у Србіи быо. Овда сазове Душанъ Клиръ и Станове свои стары и новоизвоеваны државa на Саборъ у Скопіе, гди ови Архіепіскопа Іоаннікія за првогъ Србскогъ Патріарха изберу, кои потомъ Краля Душана за првогъ Цара Србскогъ миропомаже и вѣнча. Подъ Царемъ Лазаромъ Гребляновићемъ призна (1367.) и самъ Цариградъ право незавысимости и достойнства Патріаршіе Србске. Столица Патріарха Србски была е у Ипеку Арсеній III. Чарноевићъ, кои е народъ Србскій у Австрійске области преселіо, донео е са собомъ право незавысимости Србске цркве одъ Цариграда, и пренео таково на свое наслѣднике у Архіепіскопіи, коя е у Карловцы основана была. Но наслѣдницы нѣгови ни су се више Патріарсима, но само

И ово су главнія права, коя бы Србльи по привилегіяма своима уживати имали, и за коя є Царь Іосифъ I. у потврдителной повельи своіой одъ 7дмогъ Аугуста 1706 рекао: „Reservantes insuper Nobis plenissimam facultatem, reddito per Dei Benignitatem, eorundem Illyricorum, et aliorum Fidelium Nostrorum Subditorum conjunctam operam Regno Nostro Hungariae, et finitimis Provinciis Nostris tranquillitate, easdem Immunitates, Praerogativas, et Privilegia ulterius explicandi, ac in meliorem, pro temporum conditione, formam redigendi, simul et propensissimum Nostrum in Gentem Illyricam

---

Архіепіскопима называли. У староміъ отечеству свомъ заоставшій народъ Србскій по одлазку Чарноєвићевомъ изабрао є себи другогъ Патріарха у Ипеку. Год. 1737. пређе и опетъ тамошный Србскій Патріархъ Арсеній IV. Іоанновићъ Шакабентъ съ многимъ народомъ у царске области и заузме упраздњену бывшу (Београдско —) Карловачку Архіепіскопію, задржавши тітулу Патріарха Србскогъ. Шта више онъ є одъ М. Терезіє у патріаршескомъ свомъ достойнству и потврђенъ быо. Но при свемъ томъ сви нѣгови наслѣдницы писали су се само Архіепіскопима, нити су и одъ Двора другчіє именовани были. По прелазку Патріарха Шакабента, заоставши Србльи и опетъ изберу себи другогъ Патріарха у Ипеку. Но наскоро затымъ Турцы за казнь показаногъ по другій путъ невѣрства Патріаршію Ипекску укину и Србску цркву Цариградскомъ Патріарху, за извѣстну суму новаца, подвргну. У Ипеку нема ни данасъ Патріарха. Чапловићъ є іоштъ пре тридесетъ година желю свою изразіо, да бы Митрополіту Карловачкомъ, кои и тако сва патріаршеска права упражнява, тітула Патріарха одъ стране правителства повраћена была: „Es wäre zu wünschen, daß dem Carlowiczer Metropoliten, da er alle, einem Patriarchen gebührenden Rechte genießt, der Titel eines Patriarchen von Staatswegen beigelegt werden möchte." Slavonien etc. II. 66. 85.

animum amplius demonstrandi, prout ad Nostram, Regnorum Nostrorum, et Provinciarum, atque adeo ipsiusmet Populi Illyrici utilitatem, et bonum conducere videbitur": „Задржаваюћи сврху тога Нама найпунію власть, по повраћеномъ Божіомь Милосћу, исты Србаля и други вѣрны Нашіи подданика саюженимъ трудомъ кралѣвини Нашой Унгарской, и пограничнимъ Нашимь провинціяма миру, исте слобоштине, повластице и привилегіе и далѣ протолкювати, и у болю форму, по обстоятелству времена, довести, скупа и найвећу Нашу спрама народа Србскогъ наклоность и далѣ доказати, као што то Наша, Наши кралѣвина и провинція, а дакле и самогъ Србскогъ народа полза, и добро изискивало буде."

Ово е истина Светлый царъ за цело и торжественно обѣћао, но како онда было, тако и данасъ!

Народъ е Србскій свою часть заключены съ Династіомъ уговора савѣстно испуніо, еръ е прво, владаюћой Династіи Австрійской у свако време найвѣрніи и найприврженіи пребывао *), а друго, за-

---

*) Іосифъ I. говори: illibata integerrima fidelitate;" исто тако и Карлъ VI. и Марія Тересія. И заиста народъ е Србскій Цару и владаюћой династіи свагда вѣранъ и привржень быо, нити е игда противъ цара и владаюће Династіе револтірао: шта више крвавіо се свакій путъ са оннма, кои су то учинити покушавали. А ако е кадь на оружіе и устао, то е чинити морао противъ оны, кои су му противъ учинѣны уговора и противъ царске речи привилегіе нѣгове нарушавали и православну вѣру нѣгову угнѣтавали. Ову велику привrженость къ Дому Хабсбургскомъ показао е народъ и онымъ грозннмъ по-

што е у свима ратовима, кое е годъ Австрія не само съ Турцыма, но и съ различитымъ другимъ народима водила, соразмѣрно више участвовао, него ма кой другій народъ у Монархіи, као што то Істо-рія отечества, сва публічна Акта и све горенаве-дене повелѣ, као и найновіи, съ неописаномъ ра-дошћу одъ народа примлѣный Маніфестъ новогъ, младогъ Цара Франца Іосифа I. одъ $^3/_{15}$ Дек. тек. год. ясно и довольно свѣдоче *).

ступкомъ своимъ са Гавріиломъ Міякићемъ, Епіско-помъ у Марчи, кога е, почемъ е дознао, да се онъ у револуціи противу Леополда I. са познатымъ Пе-тромъ Зриньій потайно споразумѣва, у ярости сво-іой жива зазыдао.

*) Леополдъ I. говори: „fidelibusque dicti populi Rasci-ani servitiis contra communem Christianitatis hostem generose, copiosaque sanguinis effusione contestatis etc.," т. е. „вѣрнымъ реченогъ народа Србскогъ услугама противу обштегъ непріятеля Хрістіянства славно указанымъ и проливеномъ многомъ крвлю засвѣдоченымъ и пр." Іосифъ I.: „merita praestantis-sima de Augusta Domo nostra," т. е. „заслуге изряд-нѣйше о свепресвѣтломъ Дому Нашемъ." Карлъ VI.: „cum immortali laude nec sanguini nec substantiae pe-percit," т. е. „са безсмртномъ славомъ ни крви ни иманя штедіо ніе," и опетъ: „fidelia et proficua ser-vitia nobis — — praestitit," т. е. „вѣрне и полезне услуге указывао Намъ е." Марія Тересія: „idemque populus — — contra hostes quoscunque fortiter et strenue militaverat, taliterque f i d e l i u m s u b d i t o-r u m e t V a s a l l o r u m o b l i g a t i o n e m r i t e a d-i m p l e v e r a t," то есть: „И истый е народъ — — противу свію непріятеля крѣпко и храбро воевао, и тако д у ж н о с т ь в ѣ р н ы п о д а н и к а и В а-з а л л а т о ч н о и с п у н і о." Срећно владаюћій мла-дый Царъ Францъ Іосифъ првый: „Unsere tapfere und treue serbische Nation hat sich zu allen Zeiten durch Anhänglichkeit an Unser kaiserliches Haus und durch hel-denmüthige Gegenwähr gegen alle Feinde Unseres Thro-nes und Unserer Reiche rühmlichst hervorgethan" т. е. „Нашъ храбрый и вѣрный народъ Србскій одлико-

У колико ли е Династія испунила свою часть узаймны уговора, то ће свакій, чимъ прочита предпаведене главніе точке обећаны народу права, лако и самъ погодити, а у течаю продужене повѣсти ове іоште болѣ увидити.

Іоштъ оне исте године (1690.), кадъ е Патріархъ Чарноевићъ съ онолякимъ народомъ Србскимъ у ове стране прешао, премѣстило е правителство Войводу Бранковића изъ Сибиня у Бечъ, гди онъ Септ. мѣсеца прво прошеніе поради ослобођеня свога поднесе Цару Леополду. Но прошня нѣгова остане безуспѣшна. Зато садъ савъ народъ Србскій посредствуе за нѣга, као свогъ політическогъ поглавицу и Военачалника, на кое народа посредствованѣ Царъ одговори: да се Деспотъ, почемъ е ствaрь та іоштъ неизпытана, изъ затвора пустити неможе, али ће на свакій начинъ глeдати, да се парница нѣгова што скоріе у разсмотреніе узме. Овай одговоръ охрабри Деспота, и онъ слѣдуюће (1691.) године и опетъ нову поднесе прошню, но коя, као и пређашня, остане безъ свакогъ успѣха. Слѣдовала су потомъ узастопце посредствованя одъ стране цѣлогъ народа како іоштъ те исте године преко Повѣреника Ісаіе Діяковића, Епіскопа Арадскогъ, и Адама Фелдварі, жителя Коморанскогъ, тако и слѣдуюће године (1692.) преко истогъ Епіскопа Ісаіе, Полковника Іована Монастерліе и Тысућника Рупића, као и при концу 1693. године. У свимъ овымъ прошняма искрено и отворено говоре Србльи: да се Деспоту, кои о владаюћемъ Дому тако

ковао се славно у сва времена привърженошћу къ нашемъ Царскомъ Дому и юначкимъ одпоромъ противу свію непріятеля нашега престола и наши држава,“

сяйны заслуга има, и предъ Богомъ и предъ людма найвеħа обида и неправда наноси по томе, што се онъ безъ свакогъ тужителя, неупытанъ и непреслушанъ, противу права свію народа, на презрѣніе свега народа Србскогъ, кои у нѣму люби Отца, и после Бога и Цара првогъ Утѣшителя свога, тако дуготраюħимъ гнуснымъ затворомъ удржава и мучи. — Но на све ове прошнѣ добыяли су Посланицы наши само праздне обнадеждаваюħе одговоре безъ свакога слѣдства. Неуважено остане и само Руссійскогъ Двора посредствованѣ, као и скоро затымъ послѣдовавше послѣднѣ прошеніе народно, кое су Атанасій Пекій, Протосингелъ Патріаршескій, Пана Божиħъ, Тысуħникъ Тітелскій, и Савва Ніколиħъ, Тысуħникъ Петроварадинскій, Цару поднели (28. Авг. 1699.). Овомъ приликомъ предименовани Посланицы Србски запытаю Фелдмаршала Баденскогъ: шта му е повода дало, да е Войводу нашегъ, бѣдногъ Бранковиħа, кодъ Кладова уапсіо? на кое Фелдмаршалъ искрено и простодушно одговори: да е то на царску заповѣсть учиніо! О времена! о правдо!

Деспотъ е морао быти жертва політіке Нѣмачке, као што е и казало Правительство: „Nihil mali fecit, sed sic ratio status exposcit,“ т. е. „Ништа ніе зло учиніо, но то тако призрѣніе (інтересъ) државе захтева.“ Правителство се бояло, да у Войводи Бранковиħу другогъ Заполю себи на вратъ ненавуче, и зато е гледало да предупреди све оне незгоде, кое бы одъ избранія Србски Войвода имати могло, као што е по смрти Заполѣ и сына нѣговогъ одъ избранія Ердельски Кнезова имало *).

*) Bartenstein S. 107: Als unter des frommen Kaiser Leopolds Regierung, die unter dem türkischen Joche seuf-

Но овай страхъ Правителства былo е сасвимъ неоснованъ, и оно ніе имало право дану Србльима рѣчь погазити. Єръ кадъ су могли Мађари безъ уштрба высочайше царске власти имати свога Палатина, Хорвати свога Бана, Сакси свога Грофа, Языги и Кумани свога Капетана, зашто да нису могли и Срблъи имати свога Войводу? Народъ е о избављеню Деспота свога Бранковића сву надежду изгубіо и у судбини нѣговой судбину своюю оплакивао. Сузе неубрисане текле су му низъ образъ дотле, докле и усануле ни су.

Да небы Бранковићъ изъ затвора своrъ утекао. премѣсти га Правителство год. 1703. у Егаръ, унутрашньій градъ Ческе, гди онъ 19. Септ. 1711. у шестдесетъ шестой години старости, а двадесетъ другой затвора свога бѣдный животъ свой оконча. После тридесетъ и две године добыю Срблъи одъ Маріе Тересіе допуштенѣ, те пренесу тѣло нѣгово, почемъ га е пређе у Карловачкой Саборной Цркви оновремений Патріархъ Шакабентъ у при-

---

zenden Illyrier (Serben) herüber zu treten und für die Christenheit zu streiten eingeladen wurden, hat man für sie so große Achtung bezeigt, daß besagter Kaiser, um sie nur zu gewinnen, nicht angestanden, ihnen sogar die Freiheit anzubieten, einen eigenen Woywoden zu erwählen, wo doch diese Freiheit überaus bedenklich, und der königl. Oberbotmäßigkeit überaus abbrüchig gewesen sein würde. Wie gefährlich ein solcher Woywod ist, hat das durchl. Erzhaus zur Zeit, als Ferdinand I. und dessen Gemahlin das Königreich Ungarn zugefallen, in der Person des Zapolya zur Genüge erfahren; und die nach Zapolya's und seines Sohnes Tode durch Wahl erwählten Fürsten von Siebenbürgen, haben ihm eben so vieles zu schaffen gemacht. Gleichwohl ist man im J. 1690. — — von diesen Betrachtungen um deswillen abgegangen, weil man sich von der zahlreichen Herübertretung der Illyrier (Serben) einen noch wichtigern Nutzen versprochen hat, worin man sich auch nicht ganz geirrt haben mag.

сутству стекшегсе са свію страна многобройногъ оскорблѣногъ народа по обредима церковнымъ торжественно опѣвао, у Сремъ у Монастырь Крушедолъ. Деспотъ е за време затвора свога списао Історію народа Србскогъ, коя се у Карловачкой народной кньижницы и данасъ у рукопису храни. Штета, што дѣло ово, изъ толики призрѣнія за насъ велеважно, іоште ни данасъ света угледало ніе! У Бранковићу и опетъ изчезне тітула и достойиство Србски Деспота и Войвода у Австріискимъ областима.

Іованъ Монастерлій Под-Войвода.

(1691 — 1707.)

Србльи нехотећи подъ управу иностраны Военачелника доћи, но желећи у смыслу новооживотворены права свои имати свогъ собственогъ, единоплеменогъ Управителя, искали су іоштъ год. 1691. допуштенѣ одъ Цара, да, докъ се уапшеногъ Войводе Бранковића стварь неизвиди и непресуди, međутымъ другогъ Подначелногъ Войводу себи изабрати могу. Ово имъ се дозволи, и народа повѣренѣ падне на Полковника Іована Монастерлію Коморанца. Леополдъ I. избраніе ово изданымъ на сву Србску и Маћарску войску указомъ своимъ одъ 24. Марта 1691. обзнанивши, скупа войски Србской обѣћа, да ће іой свое баряке, украшене съ едне стране частнымъ Крстомъ (грбомъ Србскимъ), а съ друге стране знаменѣмъ двоглава орла (царскимъ грбомъ) наскоро послати.

Србскій се Под-Войвода са себи подручномъ войскомъ народномъ у свима ратовима и съ Турцыма и съ бунтовнимъ Маћарима юначки и мужествено владао. Тако год. 1692. одржао е славну по-

бѣду надъ Турцыма на Міхалѣвцу кодъ Сланкамена, гди е и самъ великій Везыръ съ 16 хіляда Турака погинуо, и гди е онъ 34. већа и маня баряка, и 11. коньски репова (Турски Тугъ названы) изъ руку непріятельски отео. Войске Србске имао е онда подъ собомъ 6400 пѣшака и 3600 конянина. Тако се исто особыто храбаръ показао и год. 1696. у битки кодъ Ченеа у Тамишварской Мећи, гди е са войскомъ Србскомъ предходіо и самогъ Шаркань Пашу, са іоштъ двадесетъ други Турака, жива ухватіо *). И у време Ракоційне буне врло заслужнымъ показао се Под-Войвода Србскій. Бунтовника е было 50—70.000 на оружію. Срећа имъ послужи и они, почемъ већу часть Унгарске себи подчине, Франца II. Ракоція предводителя свогъ, за Землѣвладателя прогласе. Леополдъ I. быо е овда у врло крітічномъ положаю. Она незнатна военна сила, кою е противу Маћара употребити могао, дѣйствовала е безъ свакогъ успѣха; а више войске на ньи обратити, кратили су му изванземальски ратови, у кое е съ Французима и Баварцыма заплетенъ быо. Тако при тѣснымъ овымъ обстоятелствама прибѣгне онъ познатой вѣрности найпре храбры свои Србаля, а потомъ и Хорвата, кодъ ньи тражећи помоћи противу Ракоціе и нѣ-

---

*) Кнезъ Лотарінгіе Карлъ Тома говори за Монастерлію: „Ab anno 1691. usque ad praesentem pacificationem (1699.) in cunctis conflictibus jam cum octo, jam cum sex, jam quinque, etiam quatuor millibus armadae Suae S. Majestatis semper interfuit, — in omnibusque occasionibus veluti Virum heroicum decuit, se accomodavit, atque gessit,“ т. е. „Одъ год. 1691. па до нашегъ мировакљученія (Карловачкогъ, 1699) у свима е биткама садъ са осамъ, садъ са шестъ, садъ петъ, кадшто и четырь хіляде людій при царской армади налазіосе, и у свакой се прилицы, као што е юнаку пристояло, сообразовао и владао,“

говы силовиты привърженика *). И доиста, Царъ се у наданю своме непревари; еръ како Србльи, тако и Хорвати на првый позывъ нѣговъ скоче на оружіе и люто се устреме на бунтовнике. Єдни су воевали подъ Монастерліомъ, а други съ Хорватима измѣшани подъ Графомъ Іованомъ Палфі, кои е имао съ войскомъ своіомъ горню часть дольне Унгарске одъ бунтовника да очисти, докле е међутымъ Монастерлій, у заштиту узевши Дунавске брегове између Будима и Осѣка, нападаюће на те стране Мађаре силно узбіяо. Услѣдъ овы одъ Монастерліе вѣрно указаны услуга стигне одъ придворногъ военногъ Совѣта рескріптъ подъ 18. Окт. 1705., у комъ Правителство Под-Войводу Србскогъ на далю подобну ревность и подвиге военне поощтрава, и у комъ се вѣрность Србаля похвалюе, а напротивъ вѣроломство Мађара осуђуе. Србльи су се у ово доба особыто храбри показали у биткама кодъ Пудмерице (Юн. 1705.), Ердельскогъ Београда (Нов. 1705.), Шопроня (1706.), Дебрецына (1707.), и на поляма Кунскимъ не далеко одъ Кечкемета (1707.), кое мѣсто непріятельско сасвимъ поплячкаю. Били су се съ великомъ войничкомъ осветомъ и по Сегедину, Бачу и околнымъ мѣстима. Разбію едни Ракоцію при Тренчину (1708.), а други протераю единомысленике нѣ-

---

*) „Caesar in hac Hungariae perturbatione, dum militem stipendiarium nequit propter Gallorum vim, ex Germania reducere: Rascianorum primum, deinde Croatarum adversus male quietos imperat auxilia," т. е. „Ћесаръ при овако узколебаномъ станю Унгарске, почемъ плаћено войнство свое збогъ силе Французске изъ Нѣмачке натрагъ повући ніе могао: Србль прво, а после Хорвате себи у помоћь противу незадовольника нареди," вели Продужитель Дыфренове Історіе Іллиріка,

гове изъ Потиски и Подунавски предѣла. И у битки близу Сексарда (1710.) држали су се наши храбро, коіомъ є приликомъ именито Србскій Вождъ Секула себи образъ освѣтлао.

И зато є Ракоцій по основаномъ увѣреню своиъ, да Србльи чине єзгру войске царске, іоште 6. Септ. 1704. године одправіо быо позывателно писмо на Патріарха Чарноєвића, да євай Срблѣ на нѣгову страну приволе, обѣћавајући за то Патріарху унапредъ 20.000 форінтій, а народу самомъ, да ће му све нѣгове старе правице, одъ Нѣмаца погажене, повратити и умножити. Но Патріархъ, Цару вѣранъ, презре сва Ракоцына обѣћаня, а само писмо Цару у име народа Србскогъ представи.

Изъ свега овогъ види се, да су Србльи къ побѣди надъ Ракоціомъ одржаной существено допринели *). Ово и самъ Царъ Іосифъ I. признае у своіой потврдителной повельи одъ 29. Септ. 1706. овако говорећи: „Gens et populus Illyricus seu Rascianus, — perduellium conatuum avertendorum causa, cum immortali laude, nec sanguini, nec substantiae pepercit,“ т. є. „Народъ Србскій, да бы бунтовничке подвиге осуєтіо, са безсмртномъ славомъ, ни крви, ни иманя штедіо ніє.“ Дакле судбину Династіє Австрійске, мимогредъ да примѣтимо, Србльи су удвапутъ рѣшили: прво, као што смо на другомъ мѣсту видили, при Фердінанду I., кои се противъ Заполѣ, — и друго при Леополду I. и Іосифу I., кои се противу Ракоціє безъ помоћи Србске нигда одржали не бы. И уобште кадъ су се годъ Мађари противу Цара оружали, Србльи су свагда на Царе-

---

*) Bartenstein S. 47: „Das Andenken der während der Rakoczyschen Unruhen geleisteten ersprießlichen Dienste u. s. w.

вой страни были и овой найважніе услуге указывали *). Па е и опетъ Правителство често за Срблѣ заборављало и нъи слабо цѣнити умело!

Кое е године Монастерлій умро, извѣсно незна се; но по свой прилицы 1707., ерь е те године Юлія 8. предано повелительство надъ войскомъ Србскомъ Мойсею Рашковићу, но не више ни подъ именомъ Началногъ ни подъ Подначелногъ Войводе, него подъ именомъ Полковника Србске илити Славонске народне міліціе: „Collonellus slavoniae nationalis militiae," подъ коимъ е насловомъ касніе (1739.) и Атанасій Рашковићъ съ войскомъ Србскомъ управляо **).

И тако съ Монастерліомъ угасила се, тако рећи, и последня искра політічногъ живота Србскогъ, и Србльи остану безъ свакогъ народногъ Поглавице и Управителя: сами себи оставлѣни, као зеленъ боръ у гори, као сырочадь безъ отца и майке подъ стегомъ безсавѣстногъ туторства! Політіка Нѣмачка

---

*) Bartenstein S. 47: „So lange die innerlichen Empörungen in Ungarn fortgedauert haben, das ist vom Jahre 1526 bis 1711. sind sie (die Serben) aller Orten, wo das Erzhaus die Oberhand behauptet, von demselben (wegen ihrer außerordentlichen Dienste) kräftigst geschützt worden," т. е. „Докле су годъ унутрашнѣ буне у Унгарской траяле: а то е одъ год. 1526 па до 1711., Србльи су на свимъ странама, гди е годъ Австрійскій Дворъ овладао, одъ овогъ (за изванредне услуге свое) яко защищавани были.

**) Мойсей Рашковићъ быо е пређе тога владаюћій Кнезъ у Старомъ Влаху, кои е на особытый позывъ Леополда I. год. 1688. съ браћомъ своіомъ Іованомъ, Иліомъ и Міхаиломъ, и съ многимъ народомъ у Сремъ прешао. Сѣдіо е у Шаренграду, гди се и данасъ виде развалине двора нѣговогъ. — Атанасій Рашковићъ прешао е (са 1.500 наоружаны людій) у време другогъ населенія Србскогъ подъ Патріархомъ Арсеніемъ IV. Іоанновићемъ год. 1737.

ишла е управо на поробощеніе Народа Србскогъ средствомъ постепеногъ укиданя свію повластица народны. Съ томъ е намѣромъ, у смыслу повелѣ одъ 20. Авг. 1691. *), и власть светскогъ поглавице саюзила са достойнствомъ Поглавара цркве у лицу Патріарха, потомъ Митрополіта. Міністеръ Бартенштайнъ држи, да е по свой прилицы и самъ Патріархъ Чарноевићъ много допринео къ томе, што е народъ Србскій остао безъ Войводе свога, съ намѣромъ можда томъ, да бы заслугу преселенія себи единствено и изкључително приписати могао, и да небы никаквогъ светскогъ човѣка поредъ нѣга было, кои бы славу и важность нѣгову умалити кадаръ быо. Правителству е потомъ лакше было скинути Митрополіту съ мітре приденуту власть мірску, него скинути ову Войводи, кои разумѣва войну и има на руцы своіой голему войску, са кићене челенке **). Зато Бартенштайнъ похвалюе велике, дубокопроницателне Міністере Цара Леополда I., Графа Кинскогъ

*) Ut omnes ab Archiepiscopo tanquam capite suo ecclesiastico tam in spiritualibus quam saecularibus dependeant," т. е. „Да сви одъ Архіепіскопа, као свога цркве Поглавара како у духовнымъ, тако и у светскимъ стварма завысити имаю."

**) Bartenstein S. 108: Es ist sehr gut gewesen, daß es hernach vom obigen Anerbieten (einen eigenen Woywoden zu erwählen) abgekommen ist. — — Hierzu hat nach allem Vermuthen der erste herübergetretene Metropolit, Arsenius Czernowich, nicht wenig in der Absicht mit beigetragen, um das Verdienst der erfolgten Herübertretung sich allein zuzueignen, und keinen Weltlichen an der Seite zu haben, der sein Ansehen verringern könnte. Dem Hof war, alles wohl erwogen, damit sicher nicht weniger als dem Metropoliten gedient, da man diesen durch alleinige Sperrung der Temporalien weit leichter, als einen kriegsverständigen und eine zahlreiche Mannschaft commandirenden General, leiten, lenken und im Zaume halten kann."

и Штратмана, кои су Патріархову слабость и нерѣшителность баяги на ползу државе употребити умели; еръ осимъ многи други доказа, наводи онъ само то едно, да се подъ Войводомъ ово садашнѣ устроенѣ границе небы доиста нигда завести дало *). Све е то лакше было учинити подъ Митрополітомъ, као духовнымъ лицемъ, коме е потомъ (1763.) Правителство, кадъ му се тако хтело, и дану мірску власть одузело, ограничивши кругъ дѣлателности нѣгове единствено на дѣла црковна.

V.

Часть времена Історіе Србске безъ Войвода.

(Одъ год. 1707 — 1848.)

По смыслу новодобывены прівілегія и оновремены царски изясненія валяло е Србльи съ Войводомъ своимъ да су добыли особытый просторъ землѣ (territorium Войводовине) за себе, као еданъ сво-

---

*) Bartenstein S. 108: „Es ist an beiden erfahrnen großen Ministern Kaisers Leopold, an den Grafen Kinsky und Strattman höchlich zu loben, daß sie des Metropoliten Anständigkeit, so wie erfolgt, dem Staate zu Nutze zu machen gewußt haben, um durch Eingestehung eines Theils dessen, was sothaner Anständigkeit gemäß war, die Nation von etwas abzubringen, was bei ihr anderwärts üblich, zugleich aber häufigen und weit wichtigern Anstößigkeiten unterworfen ist, als man nimmermehr von einem Metropoliten zu befürchten hat. Wie dann, vieler anderer Beweise zu geschweigen, unter einem Woywoden die jetzt nahmhaft verbesserte Einrichtung der Gränizer nicht wohl hatte zu Stande kommen können," u. s. w.

бодан и самосталан народ под круном Унгарском, и у оно да су дошли к овой одношенѣ, у ком е стаяла све до найновіег покрета народног Хорватска са Баном своим. И доиста, Патріарх е Чарноевић у том смыслу поступао, и искао од Леополда I. за Срблѣ Срем, Бачку, Славонію и пр. Тако и нѣгов наслѣдник Митрополіт Ісаія Дяковић захтевао е (као што смо на другом мѣсту видили) у писму свом од 4. Януар. 1708. на Цара Іосифа I. изрично, да се Србльи и по самом теріторіуму од Маџара оддѣле, — уедно являюћи: да е по пріятію заповѣсти царске, коіом се заступницы на будућу генералну кралѣвства Унгарског Діету, такође и од стране Срема и Бачке позывао: двоицу од Срема, а двоицу од Бачке послати опредѣліо *). Из чега се види, да су Срем и Бачку у оно доба Србльи изключително обытавали и већ онда нѣкако фактично за области свога теріторіално опредѣлити се имућег отечества, свое Войводовине, држали. Банат е онда іошт под Турцыма быо. Далѣ у преднаведеном велеважном писму свом моли Ісаія Мудрый, да се Представницы народа, како духовног, тако и светског реда, и у будуће за свагда на Діете Унгарске с правом столице и гласа позывао, како бы на истыма права и інтересе народа свога заступати могли **). А зато желіо е

*) „Perceptis ben. S. C. R. Majestatis Vestrae mandatis, quibus ad generalem Regni Ungariae Diaetam inter reliquos ejusdem Regni et Partium eidem annexarum status et ordines, etiam Universitatis Syrmiensis, et Bacsiensis districtuum comparere jubentur. Iis igitur benignis mandatis homagiali ex obligatione satisfacturi, duos ex singulo praefato districtu eo destinavimus, debite comparituros.

**) „Ut nobis — sedes tum ecclesiastico, cum saeculari statui — — in quibuscunque Regni Diaetis in per-

пређе свега, да се све одъ Леополда I. народу дароване прівілегіе у цѣлости и безъ свакогъ ограниченя діетално у законикъ земальскій ставе и тыме права народна укрѣпе и обезбѣде *).

Но свему е томе ово особыта політіка Бірократіе Нѣмачке, ово Мађарска грађанска и црковна арістократія на путу была. И зато праведна исканя Ісаійна остану неиспунѣна. Шта више околности се наскоро тако промѣну, да е Србинъ крайнѣ порабощеніе и пропасть свою већъ, тако рећи, очима гледао. Поредъ грдне збогъ народности мржнѣ и презираня **), наступе страшна религіозна мученія и прогонства. Докле е Србска войска противу Ракоційны привърженика и Турака, противу Шпаньолаца и Француза храбро воюјући, за спасеніе, славу и честь Цара и отечества драгоцѣну свою крвь проливала: дотле е Римокатоліческо свештенство, съ потайнымъ Правителства попуштанѣмъ, све више и више о томъ настояваловало, да царскимъ повелямa обезбѣђену слободу закона и вѣре дѣдова наши уништи и народъ Србскій на Унію приведе. Унія е была омилѣна ідеа Пра-

---

petuum concedatur, ut eatenus Privilegiis et Juribus nostris ibidem obveniendis invigilare valeamus.“

*) „Ut Privilegia nostra — — articulariter, una cum jam impetrandis, insimul, absque omni clausula — recipiantur.“

**) Bartenstein S. 39: Der ungarische Hofkanzler Graf v. Nadasdy ungeachtet seiner gegen die nichtunirten Illyrier sonst bekannten großen Abneigung“ u. s. w. т. е. „Мађарскій придворный Канцлеръ Графъ Надажди, несматраюћи на нѣгову, према неединѣны Србаля иначе познату велику мржню“ и т. д. И опетъ 29: „Bei den meisten Ungarn sehr verhaßte Nation“ u. s. w. т. е. „Кодъ веће части Мађара врло презреный народъ (Србскій)“ и т. д.

вителства Нѣмачкогъ *), коіой е ва любавь оно савѣсть едногъ вѣрногъ и многозаслуженогъ народа насилію, неправедной и неоснованой політіки своіой, а често и самимъ непріятельима Династіе на жертву приносило. Ово су была гоненія люта и жестока, у живацъ народа засѣцаюћа **). А резултатъ бы0 е тай, да е народъ у крайномъ недоумлѣню своиъ више пута на оружіе устаяо противу мучителя и угнѣтателя свои. Тако год. 1718. букне у Хорватской явна побуна, проузрокована прозелітізмомъ поуніятившегсе тамошнѣгъ Епіскопа Юговића, но кою е наскоро Генералъ Хайстеръ вѣшто и мудро утишати умео. Опаснія е была буна одъ год. 1735. подъ Коловођомъ Петромъ Сегединцемъ, иначе Перомъ Капетаномъ; еръ овай, сакупивши войске до 7.000 людій, по већой части изъ Бикешкогъ Окружія, хтеде на Арадъ ударати и Ракоцію, кои е нѣкадъ обѣћавао, да бы све правице, одъ Нѣмаца укинуте, народу нашемъ повратіо, ако бы овай узъ нѣга при-

*) Самъ Бартнштайнъ, Міністеръ Іосифа II., одкрыва тайну ову на стр. 21: „Kaiser Leopold hat nicht mißkennt, wie erwünschlich es wäre, einst die herübertretenden Illyrier zur Unions-Annahme bereden zu können," т. е. „Царъ е Леополдъ добро знао, колико бы пожелателно было. кадъ бы едномъ преселивше се Срблѣ на Унію приволети могли." И опетъ на стр. 15: „Würde man sie (die Serben) menschlich und christlich halten, so könnte man auch hoffen aus ihnen Menschen und Christen, mithin stuffenweise katholische Christen zu machen," т. е. „Кадъ бы се са Србльима човѣчно и хрістіянски поступало, могла бы надежда быти, да бы изъ ньи люде и Хрістіяне, а тако постепено Римокатолическе Хрістіяне направити могли."

**) По речма самогъ Цара Карла: „cum insupportabili gentis Illyricae seu Rascianae praejudicio et damno," т. е. „Са неподносимымъ народа Србскогъ уштрбомъ и штетомъ."

стао, — у Унгарску натрагъ позвати. Но и овай неправеднымъ и недостойнымъ поступанѣмъ изнуђеный покретъ народный слѣдуюће годиие срећно утишасе, а поменутый Перо Капетанъ са іоштъ троицомъ, кои су съ ньиме преднячили, дрзновенѣ свое у Будиму главомъ плати *).

Но зато гоненія вѣроисповѣдателна непрестану и наши су имали іоште многу горку чашу да испію. Римокатолицы су радили противу Србаля ово явно, ово преко ньіовы собственны Епіскопа, као што су были у Хорватской Павле Зорчићъ, Ђорђе Юговићъ (о коіой е двоицы већъ была рѣчь), и Рафаилъ Марковићъ, издаице народа и цркве свое, кои су Уніи противне Свештенике Србске у гвожђе окивали и у тавницу бацали, где су ови већиномъ одъ глади и муке поумирали. Међу оне многе, кои су за вѣру православну животъ свой положили, счислявасе и оновременый Лепавинскій Игуманъ Кондратъ, кога су царски войницы, за ньимъ у потеру идући, у оно магновеніе, кадъ е богослуженія ради у цркву ступао, на самомъ прагу одъ црквены врата изъ пушака убили **). Све е ово мило и по вольи было оновременомъ тамошнѣмъ Заповѣднику, царскомъ Генералу Графу Петацій, кои е и самъ, по тайнымъ упутствіяма ***), вѣрне Свештенике Србске до зла

---

*) Г. ц. кр. пенз. Капетанъ Остоићъ, кои сада у Карловцы обитава, увѣравао ме е, да споменъ овогъ покрета народногъ іоштъ и данасъ живи кодъ народа у пѣсми о Пери Капетану, кою е онъ іоштъ у дѣтинству своме у Хорватской одъ пука приміо, но одъ кое іоште само нѣколико стіхова памти. — Одъ какве ли су важности наше пѣсме народне и по овоме судећи!

**) Slavonien u. z. Theil Croatien v. Čaplović S. 21 — 25.

***) Bartenstein S. 76.: „Graf Petazy ließ sich jedoch dadurch nicht abhalten, auf andern meistens durch g e h e i m e n

Бога злоставіо, у тешко гвожђе оквао и батинама немилице біо *), — кои е год. 1753. Монастырь Марчу одъ наши, по вышемъ налогу, на силу Бога отео и Уніятима предао, и кои е напослѣдакъ и еданъ патентъ противъ свію народны, крвлю заслужены прівілегія одъ стране свое обявити дрзнуо.

Ово лукаво и непоштено съ народомъ нашимъ поступанѣ ніе могло имати добра слѣдства. Народъ крайнѣ огорченъ скочіо е и опетъ (23. Януар. 1755.) на ноге юначки за обрану повређены права свои. Побуна ова, као огань електріческій, распростресе по народу. Савъ Вараждинскій Генералатъ, па после и сва остала Хорватска, Славонія са Сремомъ и цѣло грдно Бихарско Окружіе — дигло се листомъ на оружіе! Овай покретъ народный могао е быти у оно време врло опасанъ за Династію, да ніе за време — іоштъ исте године — срећно осуећенъ быо, и да ніе за рукомъ пошло на царску придобыти страну и оне, кои су у покрету томъ найвише участвовали. —

Briefwechsel unterstützten Wegen den Nationalisten weh zu thun u. s. w."

*) Bartenstein S. 76. und 88. На истомъ мѣсту казуе Бартнштайнъ, како е Графъ Петацій четырь Србска Свештеника, коя су у Жумберачко окружіе, да тамо дѣцу свога закона крсте, ступила была, у тежке тавнице затворіо и како може быти мучіо подъ тымъ нечувенымъ изговоромъ, да се земля тамошня поуніятила, дакле да несмѣ Србинъ не-Уніятъ на ню ступити! А на другомъ опетъ мѣсту еданъ уніятскій Попъ везао е Србскогъ Свештеника, што е овай матерь нѣгову на самрти причестіо, као коня у шталу за ясла и натерао га, да изъ овы еде и піе и пр. Ово са Србльима поступанѣ самъ Бартнштайнъ называ: „Mit der christlichen Sanftmuth nicht vereinbare Verfolgungen und unmenschliches Verfahren."

У слѣдству члена 18: 1741. укине Правителство на десетъ година касніе Моришку и Потиску военну границу и стави оба ова окружія подъ грађанско управлянѣ Мађарске. Ово е Србльима одвећъ противно было; еръ су они у томе осѣтили подкопаванѣ автономіе народне, осѣтили пропасть свою. Они нису прешли у царске области као ускоцы или бѣгунцы *), но прешли су, као што смо горе видили, съ оружіемъ у руцы, као Савзницы Цара противу обштегъ непріятеля вѣре Хрістіянске и то подъ условіяма, достойнымъ храброгъ, юначкогъ народа. У новоизвоеваномъ отечеству своемъ као Граничари, стоећи по політично-адміністратівной струцы непосредствено подъ Бечкимъ Правителствомъ, по струцы военной подъ своимъ Капетаныма и Віце-Капетаныма, а у судейскимъ и адміністратівнымъ одношеньма подъ управомъ свои собствены Магістрата, — образовали су они на свакій начинъ нѣко особыто тѣло політическо **). А онда е міліція заузимала савъ Банатъ све до Мориша и Тисе, савъ Сремъ са дольномъ Славоніомъ и Бачку до саме Бае и Суботице, и тако е народъ Србскій готово савъ скупа подъ едномъ адміністраціомъ быо. Зато су право имали Моришки и Потиски Србльи, што нису хтели

---

*) Bartenstein S. 25; „Es war nicht mehr darum zu thun, vertriebene Flüchtlinge auf- und anzunehmen, oder ihnen einige Gründe einzuräumen, sondern ansäßige und zum Theil vermögliche Leute, die in ihrer Religionsübung nicht gestört wurden, zu bewegen, daß sie mit Gefahr Leibs und Lebens, Habe und Guts aus der türkischen Botmäßigkeit in die hiesige herüber treten möchten.

**) Bartenstein S. 40: „Die Militares, welche die Gränzen bewohnten, sind weder unter den Comitaten begriffen, noch der Jurisdiction des Königreichs Ungarn unterworfen."

оружіе свое са поданичествомъ Мађарскимъ да замѣну, и тако себе одъ остале браће свое да одцѣпе. Но Правителство остане при заключенію своме непоколебимо, и тыме проузрокуе, да ньи 30.000 (други веле 100.000, овамо разумѣваюћи и оне друге изъ осталы мѣста Унгарски), премда съ тужнымъ срдцемъ растаюћи се са новымъ отечествомъ, крвлю ньіовомъ изкуплѣнымъ, но кое изъ преднаведеногъ узрока, кое пакъ збогъ нечувены гоненія за вѣру принуђены, подъ предводителствомъ Капетана Текеліе и Хорвата изселесе у православну землю Руссію, гди одъ Кіева па до Очакова спустивши се, осную тако називану Нову Србію год. 1751 *). Што се пакъ томъ приликомъ ніе савъ народъ Србскій у Руссію изселіо быо, то се има приписати едино оновременомъ Митрополіту Ненадовићу **).

Оваковы догађаи морали су у Австрійскомъ Кабінету озбильску бригу побудити. Правителству ніе ишло у рачунъ, да све оне користи, кое е політіка и економія државна одъ многолюдногъ народа Срб-

*) Новонаселѣнимъ у Руссіи мѣстима надену Србльи имена оны мѣста, изъ кои су се доселили были, као: Чанадъ, Печка, Чонградъ, Вршацъ, Ковинъ, Панчево, Земунъ, Сланкаменъ, Каменица, Вуковаръ, Мартоношъ, Каньижа, Сента, Бечей, Феудваръ, Мошоринъ, Сенттомашъ, Сомборъ, Суботица, Вараждинъ, Глоговацъ и пр. Године 1760. заведу Србльи подъ своимъ Генераломъ Хорватомъ свою собствену Канцелларію у Петерсбургу. Текелія постане Генерал-Фелдцайгмайстеръ кодъ Русса. Одъ год. 1756. — 1763. воевали су ови Ново-Срби подъ заставомъ свогъ новогъ Цара, у савюзу съ Австріомъ, противъ Прайза; имали су петъ регіментій пѣшака и едну регіменту коняника. — Кажу, да одъ овы Ново-Србаля происходи и Княѕъ Паскіевићъ, Фелдмаршалъ Руссійскій.

**) Bartenstein S. 131.

скогъ имала, уеданпутъ на коцку стави, ни толикій са иселеніемъ Србаля да поднесе уштрбъ у войски и жительству, у радиности и трговини, кою су ови готово едини у оно време у Унгарской одправляли. Правителство е дакле морало одустати за овай паръ одъ преухитреногъ намышлая свогъ, одъ оны строги и неправѣдны мѣра, — морало е блажіи латитисе средства. Зато іоштъ исте године (23. Окт.) изда Царица Марія Тересія увѣрителный Патентъ на народъ Србскій у томъ смыслу, да она прво: никако допустити неће, да се ма кои одъ народа Србскогъ вѣрный поданикъ, было одъ кога му драго, противу смысла свои прівілегія угнѣтава или на Унію силомъ натерива; а друго: да ће нѣна брига быти, да се оныма, кои по дигнутой міліціи у Моришкомъ и Потискомъ Окружію, небы хотѣли овде дуже остати, друга мѣста за пребыванѣ ниже у Банатской границы назначе, — простирући важность прівілегія народны, у саюзу са потврдителномъ повельомъ своіомъ одъ 18. Мая 1743. на савъ како заоставшій іоште у предреченымъ двама Окружіяма, тако и у осталымъ Окружіяма Унгарске и съ овомъ сдруженымъ Кралѣвинама живећій народъ Србскій. Но сва увѣраваня Царице-матере остала су безъ пожелѣногъ плода и успѣха. Истина далѣ иселяванѣ у Руссію было е предупређено, али гоненія збогъ вѣре ни су престала ни после, а права Србска готово сва остала су само на папіру, безъ сваке животне крѣпости и дѣйства.

И при свемъ томъ, што су толике увреде и неправде трпити морали, и свуда и у свачемъ запоставляни бывали, Србльи су и опетъ у смыслу уговора свои Двору вѣрне и полезне услуге военне чинили. Съ новимъ преселеніемъ народа подъ предводителствомъ Патріарха Арсенія IV. Іоанновића

Шакабента (1737.) знаменито приумножени, воевали су они противу свію непріятеля Дома Австрійскогъ у свако време, и показывали су се увѣкъ храбри и поуздани. Марія Тересія потврђуюћи (1743.) прівілегіе Србске, вели, да су се Србльи храбри и дрзновени показали и у Баварской, Ческой и Італіи *). Уобште бывали су Србльи у сви ратовы Австрійски и противъ Турака до 1788., и противъ Француза одъ 1793. — 1815. И данашньимъ даномъ у Італіи за цѣлокупность Монархіе Австрійске воюю храбро Србльи Граничари. А соразмѣріе, по комъ военна граница у одношеню къ другимъ народима Монархіе Австрійске у садашнѣмъ рату Італіянскомъ участвуе, може намъ служити за осмотреніе свію пређашньи. Военна граница износи $^1/_{25}$ део жительства цѣле Монархіе, а $^1/_5$ део войнства у Італіи (160.000 якогъ) чине Граничари! Па іоште сада се ніе увело толико войске изъ границе, колико н. пр. у време Австрійскогъ наслѣдногъ рата, кадъ е у войски одъ 300.000. было 100.000 Граничара, готово самы Србаля. Какво ли е соразмѣріе народностій было у войнству у време Турскогъ рата подъ Іосифомъ II., када самъ овога Міністеръ Бартнштайнъ свѣдочи: да е Србаля, кои е пре истогъ рата найманѣ полдругій міліонъ на брою было, у рату томъ толико изгинуло, да ће много година проћи, докле и опетъ у оно станѣ дођу, у комъ су пре рата (1787.) были **).

*) „Idemque populus (Rascianus), contractis ex Regno Hungariae, Croatiae et Slavoniae in magno numero armatorum copiis bene instructus et militaribus requisitis proprio aere comparatis debite provisus ad exercitus nostros in Bavaria, Bohemia et Italia locatos, contra hostes quoscunque fortiter et strenue militaverit etc."

**) Bartenstein Vorr. XXV., S. 143 und 144. Царски су Генерали на найопасніія мѣста свагда Срблѣ коман-

И Правителство е признавало свагда у кравымъ овымъ жертвама велике народа Србскогъ о себи заслуге. Но ово голо признаніе была е досадъ Србльима сва награда за заслуге ньіове! А Србльинъ никакве друге за усреѣенѣ свое награде ніе тражіо, него то едино, да и Царевина свою часть уговора испуни, и прівілегіяма народнымъ обуставлѣну животну крѣпость и дѣйство поврати. Еръ неимаюѣи свой собственый теріторіумъ, ни вышу сферу правленія и заступничества свога, нису могли Србльи нигда до пунолѣтности, ни правогъ політическогъ живота доѣи.

И Правителство е важность околности ове добро разумѣвало. У нѣчемъ е готово было одъ свога и попустити. Оно е увиђало, да е неправо за Србле, да они као еданъ за себе народъ немаю представничества свога кодъ Монарха, кое бы тегобе ньіове до престола доставляло, и по правди у рѣшаваню овы участвовало. Ствари Србске быле су смѣшане съ мађарскимъ и съ овыма заедно Нѣговомъ Царскомъ Величеству на рѣшеніе доставляне. А ако е Митрополітъ, као Архіпастырь народа и Поглаваръ цркве, хтео за народъ што да ради, то е могао само средствомъ представленія чинити, на кое се искало свакій путъ извѣстіе одъ Мађарске Канцеларіе, па ако имъ се свидило, да представленіе нѣгово уваже и на основу тога рѣшеніе донесу: то е и опетъ испуненѣ овога завысило одъ Мађара, коима су прівілегіе Србске свагда трнъ у оку быле, и кои

дирали и лакше имъ е было прегорети сто Србаля, него еднога Нѣмца или Мађара, као што самъ Бартнштайнъ на послѣдномъ мѣсту казуе: „Man trägt weniger Bedenken, deren hundert lieber, als einen Deutschen, Ungarn oder Wallonen der Feindesgefahr auszusetzen."

су Србл̂ѣ за опасне госте и гола орудія дворске политіке сматрали *).

Зато е баяги Правителство за нуждно нашло, управлянѣ Србски дѣла одъ Маћарски оддвоити и таково повѣрити едномъ особытомъ на тай конацъ установлѣномъ (1760.) дворскомъ дікастеріуму, подъ именомъ: Србскій придворный Одборъ (Deputatio Aulica in Illiricis), но у комъ ни едногъ Србльина было ніе! Тако е выше правленіе Србско и опетъ у странымъ и то маћуйскимъ рукама было. У Осѣку пређе іоштъ установлѣна (1752) Србска Комміссія стави се садъ у саюзъ са предпоменутымъ Србскимъ придворнымъ Одборомъ, коегъ е Председатель бьо Баронъ Бартенштайнъ, Писатель вишепута наведеногъ дѣла о Србльима, потомъ Міністеръ подъ Іосифомъ II.

У ово е време Митрополітомъ бьо Павелъ Ненадовићъ, кои е са Нѣмцыма и політікомъ ньіовомъ много посла и яда имао. Народъ е желіо едномъ на чисто доћи, како са тымъ своимъ прівілегіяма стои. Ненадовићъ измоли (1768) одъ Маріе Тересіе допуштенѣ, да се Саборъ народный држи, и на нѣму како о томе, тако и о прочимъ народнымъ стварма посавѣтуе. У слѣдству овы саборны савѣтованя изыђе (1770) царскій регуламентъ прівілегія Србски, но кои ни издалека незадовольи Србл̂ѣ. Зато у Синодима 1774 и 1776. захтевали су они, да се истый Регуламентъ на свакій начинъ поправи. На то изыђе другій регуламентъ год. 1777., по коемъ садъ укине се горепоменутый придворный Одборъ Србскій и дѣла нѣгова дођу на Унгарску Канцелларію **). Но и

*) У предговору истогъ дѣла на стр. VI.

**) У истомъ предговору на стр. XVI: „Daß die Kaiserin die den Illyriern bewilligte Hofstelle selbst aufhob, geschah aus Nachgiebigkeit gegen die Ungarn. Ihr angebetetes

овай другій регуламентъ проузрокуе многе неповольности и буненѣ по народу, кое поводъ даде, те год. 1779. изыђе познатый, све до найновіегъ покрета народногъ (1. Мая 1848.) у важности бывшій Рескріптъ изяснителный (Declaratorium Illyricum), у комъ су намъ Нѣмцы протолковали прівілегіе наше онако, како су они хтели, и како е по ньи болѣ было. И зато се у истомъ Рескріпту ништа о прівілегіалномъ станю народа Србскогъ неговори, но само о клиру и реду ньіовомъ.

Съ Леополдомъ II. истомъ указало се сунце болѣ будућности за Србльѣ. Онъ се свакомъ приликомъ показывао као найвећій покровитель и благодѣтель народа Србскогъ. Онъ е многе одъ Србаля, да бы у явна дѣла већій упливъ имати могли, у редъ племића Унгарски подигао. Онъ е првый Митрополіта и Епіскопе наше на Унгарску діету одъ год. 1790. позвао и обѣћао, да ће се на истой діети имати рѣшити, на кои начинъ да буде народъ Србскій у будуће преко Посланика свои представлянъ (репрезентіранъ), и како да се држе Србски народни Сабори. Онъ е по срећной політіки своіой установіо (5 Марта 1791.) Србску придворну Канцелларію, и тако и опетъ оддвоіо Србска дѣла одъ Мађарски. На послѣдакъ подъ ньиме у присутству Фелдмаршаллайтнанта Шмідфелда, као царскогъ Коммессара, држанъ е (одъ Септ 1790 и 1791.) онай славный Тамишварскій Саборъ, еданъ одъ найзнаменитіи сабора народны, на комъ се о томе найвише радило,

---

Rex Theresia konnte ihnen dieses Opfer nicht versagen — —", т. е. „А што е Царица установлѣный за Србльѣ придворный дікастеріумъ сама укинула, то се догодило изъ попуштаня према Мађара. Ньіовъ обожаваный Rex Theresia (Краль Тересія) немогаше нимъ ову жертву одказати."

да се у смыслу прівилегія наши політическа слобода и самосталность народа Србскогъ подъ скиптромъ Австрійскимъ изрече, и извѣстный просторъ землѣ народу Србскомъ опредѣли. Ово е было прообразованіе (praefiguratio) Майске Скупштине и данашнѣ Войводовине наше. Међутымъ Леополдъ II. умре и са собомъ найлѣпше надежде Србске у гробъ однесе.

Наслѣдникъ нѣговъ Францъ I. веђъ ніе имао ту намѣру са Србльима. Мађари су и М. Тересію навели были, да е придворный Србскій Одборъ укинула; па тако су и сада бургіяшили све дотле, докле годъ ни су и Канцелларіи Србской списали за душу. Да бы народъ нашъ автономіе свое коначно лишили, установе они часпре de nobis sine nobis законъ 27: 1791., коимъ прогласе Србле за праве и несумнѣне грађане Унгарске, и да могу прибавляти добра и носити сва званія у Унгарской и присаюженымъ странама. У слѣдству овогъ закона дакле укинесе (Юнія 4. год. 1792.) Србска придворна Канцелларія, као излишна, и дѣла нѣна дођу и опетъ на Унгарску Канцелларію. А Србльи, неимаюђи никаквогъ средства помоћи, морали су на све то ћутати, и трпити. На нѣко успокоенѣ ньіово донесе се и другій законъ 10: 1792., коимъ се обѣћавало, да ће одма, како се Канцелларія Србска укине, нѣки између восточногъ закона люди, у коима се изыскивана свойства налазе, кодъ Канцелларіе Унгарске, као и кодъ мѣстозаступаюћегъ Кралѣвскогъ Совѣта намѣштени быти. Но ово е само обѣћано было, па е при томъ и остало, као што имъ е данашньій Светѣйшій Патріархъ Іосифъ на діети год. 184$^{3}/_{4}$ явно у очи казао, и застыдіо ій.

Подъ Фердінандомъ I. Мађарштина е сасвимъ отела была махъ и веђъ явно челюсти дизала про-

тиву свію осталы народностій. По закону 1840. VI. §. 7. имали су Србльи по црквама своимъ матрікуле (протоколе крещаемыхъ) не више на своме црквенославенскомъ, но на Маџарскомъ езыку водити. И овай су законъ наши преосвештени Митроносцы у Бачкой и Банату, већъ свуда (наравно осимъ военне границе,) и у животъ увели были. По другомъ опетъ истогъ закона §-фу (одъ године 1840. VI. §. 8.) нико ніе могао быти Парохъ, Капеланъ или Діяконъ, ко ніе Маџарски знао. А изъ закона $18^{43}/_{44}$ III. у смотренію слободногъ прелазка изъ едне вѣре у другу, Срблѣ су явно изключили, и тако Калвінима и Лутеранима запоставили. Текъ касніе изишло е у томъ предмету царско рѣшеніе съ недостойнымъ ограниченѣмъ. На послѣдку предлагали су Маџари явно на діети $1847/_8$, да намъ и кньиге наше црковне на маџарскій езыкъ трошкомъ државнимъ преведу, како бы потомъ ове са преводима Маџарскимъ, на подобіе Матрікула, замѣнити могли.

VI.

ВАСКРСЪ

Войводовине Србске,

Австрійске Сербіе.

(1. Мая 1848.)

Одъ Тамишварскогъ народногъ Сабора па до Карловачке преславне Майске Скупштине, протекло е пуны педесетъ и осамъ година. За цѣло то време, време трплѣня, угушенъ е быо гласъ храброгъ, многозаслуженогъ народа Србскогъ. Єръ ніе было мѣста, на комъ бы Србльи као народъ ступити

и стогодишньимъ своимъ лютымъ ранама лѣка потражити могли. Народни Сабори одъ год. 1837. и 1842. ограничени су были единствено на изборъ Митрополіта; на ньима се дакле ништа о стварма народнымъ ніе радити могло, ни смѣло. Угасила се на конацъ и послѣдня тиняюћа искра політіческогъ живота нашегъ. И Мађари су насъ, унуке Душана, не више народомъ, но пасмомъ и фаитомъ нaзывали. Тако се чинило, као да су све околности у завѣтію противу насъ, и да насъ нигда сунце заслужене болѣ будућности огреяти неће. Србинъ ніе могао напредовати ни при найбольой вольи и ревности своіой; онъ е осуђенъ быо на вѣчиту борбу противу оны неизчетны препона, кое су му обуставляле релігіозно и душевно нѣгово образованѣ, као и развитакъ матеріалногъ му живота, у коемъ лежи знакъ величине народа, условіе за испуненѣ найвышегъ начела свакогъ народногъ живота, народногъ благостаня.

Но обшти, на западу Европейскомъ появивши се політічни покрети допру и до нашегъ милогъ, юначкогъ народа. Догађаи у Паризу, Берлину, Бечу и Пешти-Пожуну, као потресуюћи и изазиваюћи примѣри и нѣга су изъ дубокога сна пробудили, освѣстили и извели на дично полѣ рата за право и свѣтлость. Такови тренутцы у народномъ животу опредѣлени су за утемелѣнѣ благостаня и праве среће народне.

Сви су народи, и сограђани пространe Монархіе Австрійске искали одъ Цара нова права, права нигда пређе неуживана, сходна достойнству ньіовомъ, сходна духу и захтеваньма напредуюћегъ времена. Они су искали, а Царъ имъ е давао. Єли дакле могао при таковымъ окрестностима еданъ само нашъ добрый народъ и надалѣ у пассівномъ своиъ станю

остати, и пустити, да другій еданъ прадѣдскомъ неподносимомъ гордошћу надменый народъ, кои е іоштъ и пређе на нѣга оштріо зубе, садъ о нѣму безъ нѣга располаже? да се диже на гробу нѣгове самосталности, чести и поштеня? да му пакостнымъ упливомъ своимъ препятствуе развитакъ явногъ и дружтвеногъ живота нѣговогъ, на кое одъ самогъ Бога право има?

Избрани народа мужеви употребили су сву снагу срдца и духа на то, да овомъ одъ Бога даномъ приликомъ, какву столѣтія упамтила нису, избаве свой погаженый презрѣный народъ. И доиста они су похвално рѣшили задатакъ свой.

Крѣпость прівілегія и уговора, подъ коима е народъ Србскій съ Патріархомъ своимъ Чарноевићемъ у ове стране прешао, обуставлѣна е простомъ фисическомъ силомъ, безъ моралне власти и снаге. Народу е Історія нѣгова, комедія преваре, предложена была. И свемогућій гласъ народа на Майской Скупштини уліо е прівілегіяма животъ, и дао писмену духъ.

На Майской Скупштини оживи име Патріарха Србскогъ у лицу Карловачкогъ Архіепіскопа Іосифа Раячића, оживи староисторіческо достойнство Войводе Србскогъ у лицу

11. Стефана Шупльикца Витеза.

И тако съ овымъ дичнымъ именомъ започинѣсе нова епоха у Історіи Србской, за кою вѣштый и безпристрастный Списатель у свое доба оскудѣвати неће.

У Панчеву 5. Дек. 1848

ДОДАТАКЪ.

I.

Народна заключенія одъ 1. и 3. Мая 1848.

Године 1848. дана 1. Мая држанъ е у Карловцы по обште появлѣной жельи народной одъ Нѣгове Ексцелленціе Архі-Епіскопа Карловачкогъ и Митрополита Іосифа Раячића заказаный Србскій Народный Саборъ, састоећій изъ опуномоћены Представника целогъ Србскогъ Народа у Хрватской, Славоніи, Бачкой и Банату, и осталой Унгаріи живећегъ, у комъ е слѣдуюће заключено:

Народъ Србскій подъ избранымъ овомъ приликомъ Председателѣмъ, Нѣговомъ Ексцелленціомъ Господиномъ Іосифомъ Раячићемъ, Архі-Епіскопомъ Карловачкимъ и Митрополитомъ, Народный Саборъ започевши, са жалосћу се опоминюћи неправде, коя му е тымъ учинѣна, што е достоянство и чинъ поглавице Народа Србскогъ, Войводе, и достоянство Патріарха Србскогъ у Аустрійскимъ Државама, противъ учинѣны съ Домомъ Аустрійскимъ, као Владателѣмъ Унгарске и сдружены Кралѣвина, уговора, укинуто; и осећаюћи, да му е собственый Поглаваръ за політично управлянѣ нужданъ и да е право, да се Митрополиту нашемъ старо достоянство Патріярха поврати, прогласіо е

1. То право свое, и потоме е Нѣг. Ексцелленцію Гдна Іосифа Раячића, Ар-

хі-Епіскопа Карловачкогъ и Митрополита, за Патріарха Србскогъ у Аустрійскимъ Државама, а Гдна Стефана Шупльикца, Обрштера Огулинске Регименте, за Войводу Србскогъ единодушно изабрао и наименовао.

Наставивши дана 3. Мая Народный Саборъ своя дѣланя, опредѣліо е далѣ:

Осећајући, да ни еданъ Народъ позыву природногъ свогъ опредѣленя за доста учинити, и достоянству Народногъ свогъ персоналитета складно се развити и изобразити неможе, ако се све препоне, кое га у той одъ природе наложеной му дужности напредованя и усавершенствованя сметаю, неуклоне, и све вериге, кое га као Народъ, имаюћи свой езыкъ, свою Історію, прошлость и будућность, вежу, неразреше, изяснюе се

2. Србскій Народъ за Народъ политично слободанъ и незавысанъ, подъ Домомъ Австрійскимъ и обштомъ Круномъ Унгарскомъ.

Сматраюћи на уговоре Народа Србскогъ съ Домомъ Австрійскимъ и Круномъ Угарскомъ учинѣне, и држећи, да се дана Народу права безъ нарушеня исты уговора укинути немогу, и да е за постоянѣ и утврђенѣ владателскогъ престола найвећій емацъ любавь и привърженость Народа, коя се

само испуненѣмъ обећаны Народу права и распространенѣмъ слободе, у духу времена обдржати може, желя е Народа Србскогъ, да се

3. Сремъ съ границомъ, Бараня, Бачка съ Бечейскимъ Диштриктомъ и Шайкашкимъ Баталіономъ, и Банатъ съ границомъ и Диштриктомъ Кикиндскимъ за Србску Войводовину прогласи.

Као што ни едно тѣло наравномъ свомъ опредѣленю складно развити се не може, кадъ су му удови раздељени, и као што ни еданъ удъ тела ніе на корысть, него управо на штету телу, ако ніе на свомъ природномъ мѣсту: тако ни еданъ разкомоданъ Народъ неможе се ни матеріално, ни душевно, ни политично развити, докъ се у еданъ Народъ нестопи, едно државно тѣло на темелю еднакости неоснуе, зато

4. Политичный Савезъ Войводовине Србске съ Троеднимъ Кралѣвиномъ Хорватске, Славоніе и Далмаціе на темелю слободе, и еднакости признае съ тымъ, да се условія овога савеза на истомъ темелю израде и у животъ приведу.

Држећи да е нуждно, да се по начелама изречене слободе, независности и државногъ Савеза Войводовине Србске съ Троеднимъ Кралѣвиномъ Хрватске, Славоніе и Далмаціе подъ Кру-

номъ Унгарскомъ наша меѣусобна одношеня опредѣле, найменовао е Народный Саборъ

5. Еданъ Одборъ, дајући му пуну власть у име Народа, уставъ предречены одношеня израдити и за потврђенѣ Народномъ Сабору предложити, све нуждно и потребно за постигнуће горе изречене цѣли и намере располагати, — Народный Саборъ у свако доба по потреби и околностима времена саззвати, и еданъ постоянный одборъ одъ неколико лица између себе изабрати, кои ће непрестано овде се бавити, желѣ и теготе Народа примати и за Народный Саборъ у редъ доводити.

Одборъ се тай састои изъ слѣдећи особа:

Андр. Бирра, изъ Вуковара,—Раићъ, Парохъ изъ Сивца, — Ник. Путникъ, Капетанъ изъ Шайкашкогъ Баталіона, — Гавр. Николићъ, изъ Ђурђева, — Петаръ Томашевићъ, изъ Ст. Бановаца, — Пав. Георгіевићъ, изъ Винковаца, — Ђорђе Новићъ, изъ Каменице, — Моловићъ, изъ Руме, — Триф. Младеновићъ, изъ Ирига, — Свет. Милутиновићъ, изъ Субботице, — Петаръ Стоишићъ, изъ Сенте,— Деспинићъ, изъ Ковина,—Ник. Томашевићъ, изъ Кленка, — Георг. Ђурковићъ, изъ Оссека, — Мойс. Георгіевићъ, изъ Оссека,—Тома Димићъ, изъ Томашеваца, — Мих. Крестићъ, изъ Титела, — Теод. Сарайлићъ, изъ Жабля,—Крестићъ, изъ Загреба,—Кост.

Іовановићъ, изъ Митровице, — Теоф. Димићъ, изъ Баваниште, — Стеф. Ристићъ, изъ Карловаца, — Алекс. Стоячковићъ, изъ Карловаца, — Сим. Радинъ, изъ Новасела, — Мар. Дракулићъ, изъ Ченте, — Евг. Арсеніевићъ, изъ Орловата, — Стеф. Бекићъ, изъ Перлеза, — Іов. Станковићъ, изъ Фаркаждина, — Ђорђе Варсанъ, изъ Панчева, — Ігнятовићъ, изъ Чобанца, — Іов. Субботићъ, изъ Пеште, — Ђорђе Стояковићъ, изъ Пеште, — Коићъ, изъ Будима, — Іов. Хаджићъ, изъ Новогсада, — Алекс. Костићъ, изъ Новогсада, — Ђорђе Стратимировићъ, — Іванчевићъ, изъ Карловаца, — Васа Кавићъ, изъ Петринѣ, — Васіліевићъ, изъ Оршаве, — Ђорђе Пантелићъ, изъ Земуна, — Недельковићъ, изъ Белецркве, — Ђорђе Мушицки, изъ Ст. Томаша, — Манойловићъ, изъ Ст. Томаша, — Єфта Васићъ, изъ Црепае, — Петаръ Нинковићъ, изъ Буковца, — Арс. Коларскій, изъ Србске Банат. Регименте, — Дим. Завишићъ, изъ Србске Банат. Регименте, — Гаврилъ Писаровићъ, изъ Шайкашкогъ Бат.

Осећаюћи найискренію и найистинитію любавь спроћу Влашкогъ Народа и сердачно се радуюћи свакомъ напредку ньине Народности и желећи, да и ньинъ Народъ постане Народъ и да се успореди са другимъ Народима, мысли овай Србскій Народный Саборъ, да смо мы Срби као ньина верна и пра-

ва браћа дужни њи у њиномъ народномъ препорођеню подпомагати, очекујући исту узаймну любовь одъ њи; зато одъ нашегъ Краля молимо

6. Да се Влашка народна самосталность у духу слободе, у духу народности осыгура.

Определивши одборъ, кои ће по околностима времена Народный Саборъ сазвати, определює се, да се

7. Закаваный за 15. Мая т. г. Србскій Народный Саборъ одложи.

Имајући Народъ Србскій подпуну и неограничену власть съ народнимъ добромъ своимъ располагати, и знајући, да се Народна дѣла безъ трошка одправляти немогу, определю е се

8. Да предреченый Одборъ у согласію са Нѣг. Светлости Србскимъ Патріархомъ и Народногъ Фонда Асистентима, има власть потребну сумму новаца изъ Народне кассе дићи, съ тымъ условіемъ, да се рачунъ о изданомъ новцу Народномъ Сабору после преда, и да се новацъ само на найнужднія дѣла целогъ нашегъ Народа тичућа се определи.

Желећи ове наше желѣ у животъ привести, дае се

9. Истомъ Одбору власть, да у споразумѣнію са Нѣг. Светости нашегъ Патріярха еданъ одборъ изъ целогъ на-

шегъ Народа наименуе, кои ће желѣ ове Нѣг. Величеству поднети и Хрватскомъ Сабору саобштити.

Примивши съ радосћу позывъ наше Славенске браће изъ Ческе, у комъ насъ на обште вѣће славенски у Аустріи живећи Народа, у Златный Прагъ ради споразумленя обшты наши славенски інтерессa повывлю, дае се далѣ

10. Истомъ Одбору власть, да еданъ одборъ одъ стране нашегъ Народа за то вѣће наименуе, кои ће інтерессе нашегъ Народа тамо заступати.

II.

Изъ протоколла Скупштине Народа Войводине Србске месеца Септемврія и Октомврія год. 1848. у Карловцы држане.

V. Засѣданіе, 1вогъ Октомврія 1848. у Карловцы држано.

Членъ 23. Ако бы се, као што се надамо, по окончаномъ народномъ рату овомъ пацификація чинити имала са владѣніемъ Аустрійскимъ, Унгарскимъ и саюзнице наше Троедине Кралѣвине, то Скупштина ова по дужности своей и о томъ попеченіе имаюћи, сачиненіе условія те пацификаціе, на основу заключенія народне Скупштине 1. и 3. Мая о. г.

Поверава верховнимъ поглаварима народнымъ, Нѣговой Светости Го-

сион. Патріарху и Нѣговой Светлости Г. Войводи на тай начинъ, да ако бы по нужди и обстоятельствама одъ заключенія 1. и 3. Мая у нечему попустити ил' одступити требало, Они условія та нова народной Скупштини предварително управо тога ради сазвати се имаюћой, ради одобренія предложе.

III.

Изъ записника Сабора Троедне кралѣвине Далматинске, Херватске и Славонске, 5. и слѣдећи мѣсеца Липня (Юнія) и Србпня (Юлія) дана године 1848 држаногъ.

Чланакъ VII.

О савезу Войводине Сербске са Троедномъ Кралѣвиномъ.

Желѣ и захтѣваня Сербскогъ у новоустроеной Войводовини Сербской живећегъ Народа по еднομъ подъ предвођенѣмъ Нѣг. Свет. Патріярха Іос. Раячића изасланомъ Сербскомъ одбору Сабору овомъ саобћена и у томъ састоећа, да Троедна Кралѣвина ова у тесный политичный на темелю слободе и савршене еднакости основаный, Войводину Сербску са Троеднομъ у едно чверсто државно тѣло стапляюћій савезъ ступивши, и Сербске желѣ и захтѣваня, наиме: потврђенѣ Войводине Сербске и Срѣма съ Границомъ, Баранѣ, Бачке съ Бечейскимъ Диштриктомъ и Шайкашкимъ баталіюномъ, и Баната съ Границомъ и Диштриктомъ Кикиндскимъ састоеће, потврђенѣ Патріярхе и Войводе, признанѣ независимости и слободе Народа Сербскогъ, обезбѣђенѣ Влашке народне самосталности

и остала искания нњина за свое желѣ призна, и тако ихъ укупно свуда подупире и у животъ увести труди се,—нашавши у сердцыма народа Херватско-Славонскогъ найсердачніи и найистинитіи одекъ, и побудивши осѣћанѣ, да є савезъ тай и међусобна тверда и непорушна слога за постигнуће великогъ определеня народа Троедне Кралѣвина посве нуждна и потребна.

Съ тога Саборъ овай Троедне Кралѣвине по смыслу 4 точке записника Сербскогъ Народногъ Сабора одъ 1/13 и 3/15. Свибня (Мая) т. г. Савезъ Троедне Кралѣвине са Войводиномъ Сербскомъ изъ Срѣма съ Границомъ, Баранѣ, Бачке съ Бечейскимъ Диштриктомъ и Шайкашкимъ Баталіюномъ, и Баната съ Границомъ, Диштриктомъ Кикиндскимъ састоећомъ, на темелю слободе и савершене єднакости основаный прима, све желѣ народа Сербскогъ за своє собствене признає, — чега ради ће ихъ и кодъ престоля Нњих. Величанства и на свакомъ мѣсту подупирати и у животъ увести трудити се.

Надалѣ ће се одредити єданъ одборъ, кои ће по примѣру Сербскогъ у 5. точки поменутогъ записника одъ Сербскогъ Народногъ Сабора изасланогъ одбора, уставъ међусобны одношеня Войводине прамъ Троедне Кралѣвине израдити и Сабору овомъ за одобренѣ поднѣти.

Чланакъ XI.

О основи одношеня спрођу Унгарске и Аустріє по одбору членкомъ VIII. изасланомъ поднешеной.

6. Да се кралѣвина Далматинска као цѣловитый діо са Троєдномъ Кралѣвиномъ сѣдини, — а остале югославянске покраине Монархіє Аустрійске, као што є новоустроена Сербска, затимъ Дольна Штаерска,

Корушка, Истрія и Горица да се у ближный савезъ съ овима Кралѣвинама метну.

11. Да народъ троедне кралѣвине Пожешку, Веровитичку и Сремску Жупанію, као и граничарске регименте, Градишку, Бродску и Варадинску, подъ именомъ Дольне Славоніе, познате, — неманѣ и котаре, Рѣчкій, Бакарскій и Приморскій или Винодолскій сматра као цѣловитый діо Троедне Кралѣвине, и да ће ихъ као свое супротъ свакомъ макаръ коега противника насертаню крѣпко чувати и бранати.

Чланакъ XXIV.

О предузиманю свію дѣла у заедини са Войводиномъ Сербскомъ.

На саобћеный одъ Грофа Алберта Нужана листъ $^{3}/_{15}$. липня (Юнія) т. г. изъ Карловаца одъ Сербскогъ Народногъ одбора на Саборъ овай управлѣнъ, у комъ Сербскій Народный одборъ напоминюћ' савезъ између Троедне Кралѣвине и Войводине Сербске, кои е већъ съ обе стране примлѣнъ, и явлаюћ', да е Србскій Народъ већъ нападнутъ, захтѣва, да се Грофъ Албертъ Нужанъ долѣ изашалѣ, да станѣ Народа Сербскогъ изложи, и о начину, што сада чинити и како се бранити валя, посавѣтуе се, — као и на устмено извѣстіе и предлогъ истогъ Грофа одлучіо е Саборъ Троедне Кралѣвине на темелю примлѣногъ съ обе стране савеза и искрене братске любави поступаюћи, Войводини Сербской у свако доба за постигнуће нѣны желя и физично и морално у помоћь притећи, и све кораке, кои бы се у смотреню постояня и утвређенѣ Троедне Кралѣвине и Войводине Сербске и одношеня овы међу собомъ саюжены земаля спроћу Аустріе и Унгарске предузети имали, едино у заедини и споразумлѣню съ браћомъ Сербскомъ предузимати.

IV.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Ferdinand I., an den Erzbischof Rajacsics.

Lieber Erzbischof Rajacsics!

Nachdem das hochverrätherische Treiben des Ludwig Kossuth und seiner Genossen in Meinem Königreiche Ungarn bis zur offenen Empörnng gestiegen ist, und Ich es für Meine königliche Pflicht erachtet habe, diesen Aufruhr mit der Gewalt der Waffen zu erdrücken, um Meinen treuen Völkern die Wohlthaten einer friedlichen constitutionellen Existenz zu sichern, die unter dem Terrorismus einer verbrecherischen Faktion zur Unmöglichkeit geworden ist, theile Ich Ihnen im Anschlusse Meine aus diesem Anlasse erlassenen königlichen Manifeste mit dem Auftrage mit, auch Ihrerseits auf die möglichst schnelle Verbreitung und Befolgung derselben einzuwirken. Von der bewährten treuen Gesinnung der Ihrer kirchlichen Jurisdiction unterstehenden Bewohner Meines Königreichs Ungarn erwarte Ich, daß sie sich jeder unausweichlich die Strafe des Hochverrathes nach sich ziehenden Verbindung, und jedes Verkehrs mit der rebellischen Faktion enthalten, und Meiner zur Wiederherstellung der Ordnung unter dem Oberbefehle Meines Feldmarschalls Fürsten zu Windisch-Grätz stehenden Truppen jegliche Unterstützung leisten werden. Von Ihrer Treue und Anhänglichkeit aber versehe ich mich, daß Sie Ihren Einfluß auf die dortige Bevölkerung zum Schutze der friedlichen Bewohner Meines Königreiches gegen unnöthige Bedrückungen und Mißhandlungen, und zur Verhüthung von Grausamkeit geltend machen, und auch hiedurch zur baldigen Erfüllung des sehnlichsten Wunsches Meines väterlichen Herzens, der Wiederherstellung eines Zustandes von Ruhe und Ordnung beitragen

IV.

Ручно писмо Нѣг. Величества Цара Фердинанда I., на Архи-Епіскопа Раячиħа.

Любезный Архи-Епіскопъ Раячиħь!

Будуħи е издайственно мутенѣ Лудвика Кошута и нѣговы единомысленика у Моіой кралѣвини Унгарской до явне побуне подигло се, сматраюħи Я за мою кралѣвску дужность, ову побуну силомъ оружія угушити, да бы Моимъ вѣрнимъ народима благодѣянія спокойногъ, уставногъ суштествованя осыгурао, кое е подъ терроризмомъ зликовачке партае немогуħносħу постало, саобштавамъ Вамъ у додатку Мое овимъ поводомъ издане Кралѣвске Манифесте са тимъ налогомъ, да и одъ Ваше стране на у колико е могуħе брже распространенѣ и наблюдаванѣ исты садѣйствуете. Одъ осведочене вѣрности Вашемъ црковномъ судейству подчинѣны жителя Мое кралѣвине Унгарске очекивамъ, да ħеду се они одъ свакогъ казнь издайства неизоставно за собомъ вукуħегъ саюза, и свакогъ саобраштенія са бунтовническомъ факціемъ уздржавати, и да ħеду Моме за повратакъ поредка подъ врховномъ заповесħу Мога Фелдмаршалла Княза одъ Виндишъ-Греца стоеħемъ войнству сваку подпору давати. Одъ Ваше вѣрности и привржения пакъ очекуемъ, да ħете Вы Ваше втеченіе на тамошнѣ жителство на обрану мирны жителя Мое кралѣвине противъ ненуждны угнѣтаваня и злоставлѣня, и на предохраненѣ свирѣпства употребити, па и сотимъ на скоро изпуненѣ найтопліе желѣ Мога отеческогъ срца, повратакъ таковогъ станя мира и поредка принети, у комъ ħе Мени могуħе быти,

werden, in welchem es Mir möglich sei, den billigen Verlangen Meiner Serbischen Unterthanen Rechnung zu tragen.

Olmütz, den 14. November 1848.

Ferdinand m. p.

V.

Zuschrift des k. k. Ministers des Innern Grafen Stadion, an den Serbischen Woywoden, Stephan Schuplikatz von Vitez.

Seine Majestät haben mit Allerhöchster Entschließung vom 1. Dezember l. J. Euer Hochwohlgeboren zum Woywoden der Serbischen Nation mit dem Vorbehalte zu ernennen geruht, über den Wirkungskreis und die Stellung dieses Amtes zur Central-Regierung nachträglich die Allerhöchste Willens-Meinung zu eröffnen.

Es gereicht mir zur besondern Beruhigung, das Schicksal der, dem österreichischen Throne treu ergebenen Serbischen Nation unter den gegenwärtigen Wirren, Ihrer bewährten Treue, Einsicht und Thatkraft anvertraut zu wissen, und ich vertraue ganz, daß Euer Hochwohlgeboren die Bemühungen des Ministeriums, die Empörung der Ungarn zu unterdrücken, den innigsten Verband mit dem österreichischen Kaiserstaate herzustellen und zu befestigen, und dem treuen Serbischen Volke seine Nationalität, so wie die freie Entwickelung seiner Institutionen zu sichern, kräftigst unterstützen werden.

Ich ersuche demnach Euer Hochwohlgeboren, mich in ununterbrochener Kenntniß aller hierauf Einfluß nehmenden Ereignisse zu erhalten, insbesondere aber eine detaillirte Darstellung der dermaligen Zustände der Nation, und ihrer Beziehungen zu den angrenzenden Ländern mit thunlichster Beschleunigung mir zu gewähren.

правичнимъ исканьма Мои Србски подданика задоста учинити.

У Оломуцу, 14тогъ Новембрія, 1848.

Фердинандъ, с. р.

V.

Писмо ц. к. Министра внутрены дѣла Графа Штадіона, на Србскогъ Войводу, Стефана Шупльикца отъ Витезъ.

Нѣгово Величество су Свевысочайшимъ Рѣшеніемъ одъ 1вогъ Декембрія тек. год. Ваше Высокородіе за Войводу Србскогъ Народа са тимъ примѣчаніемъ наименовати благоизволили, да ћеду о кругу дѣлателности и положенію овога званія наспрамъ Средоточногъ правителства Свевычайшу волю и мнѣніе позданіе изявити.

Мени на особыто успокоеніе служи то, што знамъ, да е судба Аустрійскомъ престолу вѣрно одданогъ Србскогъ Народа у садашньимъ замѣшателствама, Вашой осведоченой вѣрности, разумности и дѣятелности повѣрена, и сасвимъ самъ увѣренъ да ће Ваше Высокородіе трудове Министеріюма, побуну маћара угушити, найтешню свезу са Аустрійскомъ царевиномъ повратити и укрепити, и вѣрномъ Србскомъ Народу нѣгову народность, као и слободанъ развитакъ нѣговы заведенія осыгурати, найкрепчіе подпомагати.

Умолявамъ дакле Ваше Высокородіе, да бы ме у непрекидномъ знаню свію на ово втеченіе имаюћи догађая оддржали, особыто пакъ, да бы ми подробно представленіе садашньи станя народа, и нѣговогъ отношенія къ пограничнимъ землями у колико е могуће брже предали.

Gleichzeitig werden Euer Hochwohlgeboren mich sehr verbinden, wenn Euer Hochwohlgeboren mir die Mittel angeben wollten, mit Ihnen und der Serbischen Verwaltung mich in fortwährender Geschäftsverbindung zu erhalten, wobei ich aber den Wunsch äußere, daß dieses nicht etwa durch eine Deputation geschehe, die ohne Nutzen viele Kräfte in Anspruch nimmt, da es sich jedoch nur darum handeln kann, eine oder die andere Person in der Nähe des Ministeriums zu haben, die es von Verhältnissen des Landes in steter Kenntniß erhält, die Bedürfnisse derselben anzugeben in der Lage ist, und dabei ein Mittel der Verständigung wird.

Kremsier, am 6. December 1848.

Stadion m. p.

An Se. des Herrn Woywoden der Serbischen Nation General-Major Stephan Schuplicatz, Hochwohlgeboren.

VI.

Zuschrift des k. k. Ministers des Innern Grafen Stadion, an Seine Heiligkeit den Patriarchen Rajacsics.

Durch die Wiederherstellung des Patriarchates, als oberster kirchlicher Gewalt, und die Erneuerung der Würde eines Woywoden, als obersten politischen Chef der Serbischen Nation, dann durch die Uebertragung dieser hohen Aemter an Euere Excellenz und den k. k. General-Major Supplicatz, in Bestättigung der vollzogenen freien Wahl, haben Se. Majestät der Kaiser unser Allergnädigster Herr bereits huldvolle Beweise der besonderen Fürsorge für den Bestand und die Wohlfahrt der Serbischen Nation gewährt, und damit noch die bestimmte Zusicherung einer nationalen, den Bedürfnissen des Ser-

У исто време ће ме Ваше Высокородіе врло обвезати, ако бы ми Ваше Высокородіе средства означити хотѣло, мене съ Вама и са Србскимъ правителствомъ у непрестанномъ посленномъ союзу оддржати, при чему желю изражавамъ, да ово небуде преко какове депутаціе, коя безъ ползе многе силе заузима, будући се само о томе дѣлати може, едно или два лица у близкости Министеріюма имати, кои да га о отношеніяма землѣ у непрестанномъ знаню оддржавають, кои су потребе исте означити у станю, и притомъ средствомъ споразумнѣнія постаю.

У Кремзиру, 6тогъ Декемврія 1848.

Штадіонъ, с. р.

Нѣговомъ Высокородію Господину Войводи Србскогъ Народа Генералъ-Маіору Стефану Шупльикацъ.

VI.

Писмо ц. к. Министра внутрены дѣла Графа Штадіона, на Нѣгову Светость Патріярха Раячића.

Возпоставленѣмъ Патріярхата, као врховне црковне власти, и обновленѣмъ достойнства Войводе, као врховногъ политическогъ поглавице Србскогъ Народа, далѣ предаванѣмъ овы высоки званія Вашемъ Высокопревозходителству и ц. к. Генералъ-Маіору Шупльикцу, са потврђенѣмъ учинѣногъ свободногъ избора, Нѣгово Величество су Царъ, нашъ Милостивѣйшій Господаръ, већъ милости пуна свидѣтелства особыте брыге за обстаянѣ и благостанѣ Србскогъ Народа дали, и сотимъ су іоштъ опредѣлено обећанѣ народногъ, потребама Србскогъ

bischen Volkes entsprechenden Organisation zu verbinden geruhet.

Se. Majestät haben daher solche Maßregeln getroffen, welche geeignet sind, die Wünsche der treuen und tapferen Serbischen Nation zu befriedigen. Ich fühle mich glücklich, Euere Excellenz von diesen Allerhöchsten Entschlüssen in Kenntniß setzen zu dürfen. Die hohen Verdienste E. E. um Thron und Reich, die ausgezeichneten Leistungen des Hrn. Woywoden, und die musterhafte Treue und Anhänglichkeit der Serbischen Bevölkerung sprechen laut für sich selbst, und liegen dem Herzen Se. Majestät so nahe, daß zur Erwirkung der wohlverdienten Anerkennung es in diesen wie in künftigen Fällen, weder der Vermittlung von Deputationen, noch der Vorbringung dringender Bitten von Seite derselben bedarf. Die Anerkennung des Grundsatzes der Gleichberechtigung aller dem kaiserlichen Scepter gehorchenden Völker wird stets aus der eigenen freien Entschließung Sr. Majestät hervorgehen.

Ich ergreife die Gelegenheit um Euerer Excellenz die Versicherungen der ausgezeichneten Verehrung zu wiederholen.

Kremsier, am 14. Dezember 1848.

Stadion m. p.

An Se. Excellenz den Hrn. Patriarchen und Erzbischof von Rajacsics, in Karlowitz.

VII.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Franz Joseph I., an den Erz-Bischof Rajacsics.

Lieber Erzbischof Rajacsics!

Ich habe der Wahl Meines Generals Supplicatz zum Woywoden der Serbischen Nation Meine kaiserliche

Народа одговарајућегъ устроенія саюзити благоизволили.

Нѣгово Величество су дакле такове уредбе учинили, кое су способне желѣ вѣрногъ и храброгъ Србскогъ Народа задоволъити. Я се осећамъ срећнимъ, Вашемъ Высокопревосходителству ова Свевысочайша Рѣшенія до знаня доставити моћи. Высоке заслуге Вашегъ Высокопревосходителства за престолъ и државу, отлична дѣла Господина Войводе и примѣрна вѣрность и привржeность србски жителя сама за себе ясно говоре, и леже на срцу Нѣговогъ Величества тако, да за издѣйствованѣ заслуженогъ припознаваня у овимъ, као и у будућимъ случаевима ни посредствованѣ депутація, ни предлаганѣ неодложны молба одъ стране исты потребно ніе. Припознаванѣ начала равноправности свію царскомъ скиптру повинуюћи се народа свагда ће изъ собственногъ слободногъ Рѣшенія Нѣговогъ Величества произходити.

Непропуштамъ ову прилику Вашемъ Высокопревозходителству увераваня отличногъ высокопочитанія повторити.

У Кремзиру, 14^{тогъ} Декемврія 1848.

Штадіонъ, с. р.

Нѣговомъ Высокопревозходителству Господину Патріярху и Архи-Епіскопу Раячићу, у Карловцы.

VII.

Ручно писмо Нѣг. Величества Цара Франца Іосифа I., на Архи-Епіскопа Раячића.

Любезный Архі-Епіскопъ Раячићъ!

Я самъ избору Мога Генерала Шупльикца за Войводу Србскогъ Народа Мое Царско потврђенѣ

Bestättigung ertheilt, in der Absicht, Meiner treuen und tapferen Serbischen Nation in der Wiederherstellung dieser Würde eine Bürgschaft für eine nationale, ihren Bedürfnissen entsprechende innere Organisation zu gewähren. Gleich nach hergestelltem Frieden wird eine der ersten Sorgen Meines väterlichen Herzens sein, eine solche nationale innere Verwaltung nach dem Grundsatze der Gleichberechtigung aller Meiner Völker herbeizuführen.

Olmütz, den 15. Dezember 1848.

Franz Joseph m. p.

Stadion m. p.

VIII.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Franz Joseph I., an den Erzbischof Rajacsics!

Lieber Erzbischof Rajacsics!

Um Ihre hohen Verdienste um Mein Haus und die Gesammtmonarchie zu belohnen, und um Meinem treuen und tapferen Serbischen Volke einen Beweis meiner besonderen kaiserlichen Gnade und Fürsorge zu geben, erneuere Ich das Patriarchat, wie es bereits von Ihren Vorfahren auf dem Erzbischöflichen Stuhle von Carlowitz bekleidet wurde, und verleihe Ihnen die Würde und den Titel eines Patriarchen.

Olmütz, am 15. December 1848.

Franz Joseph m. p.

Stadion m. p.

даровао, съ тимъ намѣреніемъ, Моимъ вѣрномъ и храбромъ Србскомъ Народу съ возпоставленѣмъ овогъ достойнства еиство дати за народно, нѣговимъ потребама одговараюће внутренѣ устроеніе. Одма по повратку мира быти'ће една одъ првы брига Мога отеческогъ срца, таково народно внутренѣ правителство на основу равноправности свію Мои народа произвести

У Оломуцу, 15тогъ Декемврія 1848.

Францъ Іосифъ, с. р.

Штадіонъ, с. р.

VIII.

Ручно писмо Нѣговогъ Величества Цара Франца Іосифа I., на Архи-Епіскопа Раячића.

Любезный Архи-Епіскопъ Раячићъ!

Да бы Ваше велике заслуге о Моме Дому и целокупной Монархіи наградіо, и да бы Моме вѣрномъ и храбромъ Србскомъ Народу сведочбу Мое особыте Царске милости и брыге дао, обновлявамъ Я Патріярхатъ, као што е онъ већъ одъ Ваши предшественика на Архи-Епіскопской столицы у Карловцы притяжаванъ быо, и даруемъ Вама достойнство и титулу Патріярха.

У Оломуцу, 15тогъ Декемврія 1848.

Францъ Іосифъ, с. р.

Штадіонъ, с. р.

IX.

Manifest vom 3/15 Dezember 1848.

Wir Franz Joseph der Erste, von Gottes Gnaden, Kaiser von Oesterreich; König von Hungarn und Böhmen, König der Lombardei und Venedigs, von Dalmatien, Croatien, Slavonien, Galizien, Lodomerien und Illyrien; Erzherzog von Oesterreich; Herzog von Lothringen, Salzburg, Steiermark, Kärnthen, Krain, Ober- und Nieder-Schlesien; Großfürst von Siebenbürgen; Markgraf von Mähren; gefürsteter Graf von Habsburg und Tirol ꝛc. ꝛc. ꝛc.

Unsere tapfere und treue Serbische Nation hat sich zu allen Zeiten durch Anhänglichkeit an Unser kaiserliches Haus, und durch heldenmüthige Gegenwähr gegen alle Feinde Unseres Thrones und Unserer Reiche rühmlichst hervorgethan.

In Anerkennung dieser Verdienste und als besondern Beweis Unserer kaiserlichen Gnade und Fürsorge für den Bestand und die Wohlfahrt der Serbischen Nation haben Wir beschlossen, die oberste kirchliche Würde des Patriarchates wieder herzustellen, wie sie in früheren Zeiten bestand, und mit dem Erzbischöflichen Stuhle von Karlowitz verbunden war, und verleihen den Titel und die Würde eines Patriarchen Unserm lieben und getreuen Erzbischof von Karlowitz Joseph Rajacsics.

Wir finden Uns ferner bestimmt, die auf Unsern General-Feldwachtmeister Stephan Supplicatz de Vitez gefallene Wahl zum Woywoden der Serbischen Nation, unter Wiederherstellung dieser altgeschichtlichen Würde, zu bestättigen.

Es ist Unser kaiserlicher Wille und Absicht, durch die Wiederherstellung dieser obersten geistlichen und welt-

IX.

Манифестъ одъ $^{3}/_{15}$. Декемврія 1848.

Мы Францъ Іосифъ Првый, Божіомъ милосђу Царъ Аустрійскій; Краль Унгарскій и Ческій, Краль Ломбардіє и Млѣтака, Далматинскій, Хорватскій, Славонскій, Галиціє, Владиміріє и Илиріє; Архи-Војвода Аустрійскій; Војвода Лотарингіє, Салцбурга, Штаєрске, Корушке, Крайнске, Горнѣ- и Долнѣ-Шлезіє; Великій Князъ Ерделя; Пограничный Графъ Моравіє; Покняженый Графъ Хабсбурга и Тирола и. т. д. и т. д. и т. д.

Нашъ храбрый и вѣрный Србскій Народъ у сва се времена привђженосђу къ Нашемъ Царскомъ Дому, и витежкимъ одпоромъ противу свію непріятеля Нашега престола и Наши држава найславніє одликовао.

У признаваню овы заслуга и као особыто доказателство Наше царске милости и бриге о постояню и благостаню Србскогъ народа, заключилисмо, да Врховно црковно достойнство Патріархата опетъ воспоставимо, као што є оно у пређашня времена постояло, и са Архіепіскопскомъ столицомъ Карловачкомъ саюжено было, и даруємо титулу и достойнство Патріарха Нашемъ любезномъ и вѣрномъ Архіепіскопу Карловачкомъ Іосифу Раячићу.

Рѣшилисмо се далѣ, да на Нашегъ Генерал-Маіора Стефана Шупльикца Витежкогъ падшій изборъ за Војводу Србскогъ, поредъ воспоставленя овогъ староісторіческогъ достойнства, потврдимо.

Наша є царска воля и намѣра, да са воспоставленіємъ овы врховны свештены и мірски до-

lichen Würden Unserer treuen und tapferen Serbischen Nation eine Bürgschaft für eine nationale, ihren Bedürfnissen entsprechende innere Organisation zu gewähren.

Gleich nach hergestelltem Frieden wird es eine der ersten und angelegentlichsten Sorgen Unseres väterlichen Herzens sein, eine solche nationale innere Verwaltung nach dem Grundsatze der Gleichberechtigung aller Unserer Völker zu regeln und festzustellen.

Gegeben in Unserer königlichen Hauptstadt Olmütz am 15. Dezember 1848.

Franz Joseph m. p.

Franz Graf Stadion m. p.

X.

Aus der Reichsverfassung vom 4. März 1849.

§. 72. Der Woywodschaft Serbien werden solche Einrichtungen zugesichert, welche sich zur Wahrung ihrer Kirchengemeinschaft und Nationalität auf ältere Freiheitsbriefe und kaiserliche Erklärungen der neuesten Zeit stützen.

Die Vereinignng der Woywodschaft mit einem anderen Kronlande wird, nach Einvernehmung der Abgeordneten derselben, durch eine besondere Verfügung festgestellt werden.

XI.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Franz Joseph I., an Seine Heiligkeit den Patriarchen Rajacsics.

Lieber Patriarch Rajacsics!

Da die Herstellung einer gesetzmäßigen Regierungsgewalt in denjenigen Ländern, welche durch die loyalen

стойнства, Нашемъ вѣрномъ и храбромъ Србскомъ Народу еиство дамо за народно, нѣговимъ потребама одговараюће унутрашнѣ устроеніе.

Одма по повратку мира бытћe една одъ првы и найпречи брига Нашегъ отеческогъ срдца, да таково народно унутрашнѣ управителство по начелу равноправности свію Наши народа уредимо и утвердимо.

Дано у Нашемъ Кралѣвскомъ главномъ граду Оломуцу 15. Декемврія 1848.

Францъ Іосифъ, с. р.

Францъ Графъ Штадіонъ, с. р.

X.

Изъ Државногъ Устава одъ 4. Марша 1849.

§. 72. Войводовини Сербіи осигуравају се такова уређеня, коя се ради обезбѣђеня ньіовогъ црковногъ обштинства и народности на старіимъ прівилегіяма и царскимъ изявленіяма найновіегъ времена оснивају.

Саединѣнѣ Войводовине са другомъ коіомъ Круновиномъ утврдит'ћесе, по преслушанію Посланика нѣны, особытомъ наредбомъ.

XI.

Ручно писмо Нѣговогъ Величества Цара Франца Іосифа I., на Нѣгову Светость Патріярха Раячића.

Любезный Патріярхъ Раячићъ!

Будући е повратакъ законне правителствене власти у оним̃ъ землява, кое су законнимъ настоя-

Bestrebungen der getreuen Serbischen Nation den destruktiven Absichten der Parthei des Aufruhrs in Ungarn entzogen, und durch die Fortschritte Meines Österreichisch-Serbischen Armee-Corps bis jetzt besetzt worden sind, dringend nothwendig ist; so habe ich in Anerkennung Ihrer lobenswerthen bisherigen Bemühungen, der Anarchie in diesen Bezirken zu steuern, und in Betracht, daß dieselben großentheils von dem Serbischen Volke bewohnt werden, was bei gesetzlicher Feststellung des künftigen Verwaltungs-Gebiethes des der Nation bereits gewährten eigenen Woywoden dereinst die Hauptrücksicht der Bestimmungsgründe sein wird, Sie mit der provisorischen Verwaltung der von dem Österreichisch-Serbischen Armee-Corps bis jetzt besetzten Provincial-Bezirke, nemlich: des Sirmier, Batscher-Bodrogher und Torontaler Comitats, nebst dem Stuhlgerichts-Bezirke von Werschetz im Temescher Comitat, und der im Umfang dieser Bezirke gelegenen königlichen Freistädte und Jurisdictionen, als Meinen speciell bevollmächtigten kaiserlichen Commissär zu beauftragen gefunden.

Da Ich jedoch für die Dauer des gegenwärtigen Krieges und bis zur gänzlichen Bewältigung des Aufstandes in Ungarn die oberste Leitung der Verwaltung dieses Königreiches, und aller bisher damit verbundenen Länder, über welche der Kriegszustand ausgesprochen werden mußte, dem Oberkommandanten Meiner Armee, Feld-Marschall Fürsten zu Windisch-Grätz anvertraut habe; so ist es nöthig, daß auch das Ihnen übergebene Gebiet mit Rücksicht auf den bestehenden Kriegszustand, und im Einklange mit den vom Armee-Oberkommandanten aufgestellten Grundsätzen und Maßregeln verwaltet werde.

Zur Vermittlung dieses Verhältnisses habe ich den von dem Feld-Marschall Fürsten Windischgrätz als Militär-Distrikts-Commandanten in Sirmien, Bacska und

ванѣмъ вѣрногъ Србскогъ Народа пагубнимъ намѣреніяма бунтовничке партае у Унгаріи одузете, и напредованѣмъ Мое Аустрійско-Србске войске досадъ заузете, необходимо нуждно; то самъ я Вама, припознаваяћи Ваше похваледостойне досадашнѣ труде, анархію у тимъ окружіяма укинути, и сматраюћи, да у истимъ по већой части Србскій Народъ обытава, кое ће при законномъ опредѣленю будућегъ управителственногъ предѣла народу већъ дарованогъ собственногъ Войводе едномъ поглавито призрѣніе опредѣлююћи основа быти, привременно управителство одъ Аустрійско-Србске войске досадъ заузеты провинціалны-окружія, т. е. Сремске, Бачко-Бодрогске и Торонталске Вармеђе, са судейскимъ окружіемъ Вршачкимъ у Тамишварской Вармеђи, и лежећи у простору овы окружія кралѣвски вароша и надлежателства, као Моме особенно опуномоћеномъ Царскомъ Коммессару предао.

Будући самъ пакъ Я за време траюћегъ садашнѣгъ рата, и докъ побуна у Унгаріи конечно савладана небуде, врховно воденѣ управителства ове Кралѣвине, и свію досадъ са овомъ саюжены земаля, надъ коима се станѣ рата изрећи морало, врховномъ Заповѣднику Мое Войске, Фелдмаршаллу Князу одъ Виндишгреца, повѣріо; зато е нуждно, да и Вама преданый предѣлъ са призрѣніемъ на постоеће станѣ рата, и у согласію са опредѣленымъ одъ Врховногъ Заповѣдника войске начелама и уредбама управлянъ буде.

На посредствованѣ овогъ отношенія опредѣліо самъ Я военнимъ окружнымъ Заповѣдникомъ у Срему, Бачкой и Банату одъ Фелдмаршалла Княза Вин-

Banate aufgestellten General-Major von Mayerhöfer bestimmt, mit welchem Sie in jeder Beziehung, vorzüglich aber in allen militairischen und politischen Gegenständen das engste Einvernehmen zu pflegen, im übrigen aber Ihre Berichte an den gedachten Feld-Marschall und an Meine betreffenden Ministerien zu leiten haben, von welchen Ihnen auch die nöthigen Detail-Anweisungen zugehen werden.

Zur Besorgung der Kammeralgeschäfte und der Verwaltung des öffentlichen Gutes und Wahrung der Interessen des Fiscus ist Meine Regierung beauftragt, einen eigenen Administrator in dem Ihrer Verwaltung anvertrauten Bezirke zu bestellen, welchen Sie, so wie den Militär-Districts-Commandanten, in jeder Beziehung in seinem Amte zu unterstützen haben.

Da der Militär-Districts-Commandant General-Major von Mayerhofer zugleich angewiesen ist, die Administration der sirmischen und banatischen Grenz-Truppen und Bezirke mit Meinem Kriegs-Ministerium zu vermitteln, deren Administration bisher ebenfalls unter Ihrem Einfluße gestanden hat; so haben Sie ihn hiebei in jener Weise zu unterstützen, welche unter Beibehaltung des Militär-Organismus der Grenz-Bezirke, und den in der Reichsverfassung vom 4. März dieses Jahres aufgestellten Grundsätzen mit den vorliegenden Umständen vereinbar ist, bis eine definitive Regelung auch dieses Grenzverhältnisses in der Zukunft möglich sein wird.

General-Major von Mayerhofer wird zu diesem Ende angewiesen, auch in Bezug auf die Militär-Grenz-Angelegenheiten in seinem Bezirke mit Ihnen das nöthige Einvernehmen zu pflegen.

Olmütz, am 2. April 1849.

Franz Joseph m. p.

F. Schwarzenberg m. p. F. M. L.

диштреца поставлѣногъ Генералъ-Мајора отъ Маерхофера, съ коимъ Вы у свакомъ отношенію, особито пакъ у свима военнимъ и политическимъ предметима найтешнѣ споразумнѣнѣ наблюдавати, у прочемъ пакъ Ваша извѣстія на споменутогъ Фелдмаршалла и на Мое тицаюће се Министеріе управляти имате, одъ кои ће Вамъ и нуждна поособна упутствія долазити.

За одправлянѣ Каммералны послова и управлянѣ државногъ иманя и храненѣ корысти фишкуса Мое е правителство налогъ добыло, особенногъ Администратора у окружію Вашемъ управителству повѣреномъ поставити, кога Вы, као и военногъ окружногъ Заповѣдника у свакомъ отношенію у нѣговомъ званію подпомагати имате.

Будући е военный окружный заповѣдникъ Генералъ Маіоръ отъ Маерхоферъ скупа упућенъ, администрацію Сремски и Банатски граничара и окружія са Моимъ Министеріюмомъ рата посредствовати, кои е администрація досадъ такођеръ подъ Вашимъ втеченіемъ стояла; то га Вы притомъ онимъ начиномъ подпомагати имате, кои се поредъ задржаваня войничкогъ устройства (organism) граничарски окружія, и по опредѣленимъ у Државномъ Уставу одъ 4тогъ Марта ове године начелма са постоећимъ обстоятелствама слаже, докъ конечно уређенѣ и овогъ граничарскогъ отношенія у будуће могућнимъ непостане.

Генералъ-Маіоръ отъ Маерхоферъ на овай конацъ упућуе се, да у отношенію на дѣла военне границе у нѣговомъ окружію съ Вама нуждно споразумлѣнѣ наблюдава.

У Оломуцу, 2рогъ Априлія 1849.

Францъ Іосифъ, с. р.

К. Шварценбергъ, с. р. Ф. М. Л.

XII.

Handbillet Seiner Majestät des Kaisers Franz Joseph I., an Seine Heiligkeit den Patriarchen Rajacsics.

Lieber Patriarch Rajacsics!

Nachdem die Wirksamkeit des Oberbefehlshabers Meiner Armee in Ungarn und Meines ihm zur Seite gestellten bevollmächtigten Commissärs für die Civil-Angelegenheiten sich auch auf jene Landestheile erstreckt, deren provisorische Leitung Ihnen in Folge Meines Handschreibens vom 2. April l. Js. bisher anvertraut war, habe Ich beschlossen, Ihre Einsicht und Ergebenheit für jetzt in einem andern Wirkungskreise in Anspruch zu nehmen.

Sie haben sich demnach ohne Verzug an Mein Hoflager zu begeben, um hier an den Berathungen über Angelegenheiten Theil zu nehmen, welchen Meine lebhafte Fürsorge gewidmet ist, und die sich auf die Zukunft Meiner treuen Serbischen Nation, und auf die nächsten Bedürfnisse der griechisch nicht-unirten Kirche beziehen.

Schönbrunn, den 11. Juli 1849.

Franz Joseph m. p.

F. Schwarzenberg m. p. F. M. L.

XIII.

Aus dem Vortrag des k. k. Ministerrathes, betreffend die provisorische Organisirung der Verwaltung in Ungarn, vom 12. Oktober 1849.

Der Woywodschaft Serbien ist im §. 72 der Reichsverfassung eine von Ungarn unabhängige Stellung, so

XII.

Ручно писмо Нѣговогъ Величества Цара Франца Іосифа I., на Нѣгову Светость Патріарха Раячића.

Любезный Патріархъ Раячићъ!

Будући се дѣйствованѣ Врховногъ Повелителя Мога войнства у Унгаріи и Мога нѣму придоданогъ опуномоћеногъ коммессара за цивилна дѣла и на оне части землѣ простире, кои е привременно управлянѣ Вама у слѣдству Мога Ручногъ писма одъ 2рогъ Априлія тек. год. досадъ повѣрено было, заключіо самъ Я Ваше проницателство и одданность засадъ у другомъ кругу дѣятелности употребити.

Имате дакле безъ отлаганя у Мой Дворскій станъ доћи, да овде участвуете у совѣтованьма о дѣлма, коима е Мое живо старанѣ посвећено, и коя се на будућность Мога вѣрногъ Србскогъ Народа, и на найближе потребе греко-несаединѣне цркве относе.

У Шенбруну, 11тогъ Юлія 1849.

Францъ Іосифъ, с. р.

К. Шварценбергъ, с. р. Ф. М. Л.

XIII.

Изъ предложенія ц. к. Министерскогъ Савѣта, у смотренію привременногъ устроенія управителства у Унгарской, одъ 12. Октомврія 1849.

Войводовини Сербіи е у §-фу 72. Државногъ Устава обећано одъ Унгаріе независимо положеніе,

wie eine, ihre Vereinigung mit einem andern Kronlande regelnde Verfügung in Aussicht gestellt.

Ueber die künftige Organisirung und Abgrenzung derselben, wird Euerer Majestät ein besonderer Vortrag erstattet.

Die ehemalige Landesverfassung Ungarns ist durch die Revolution selbst beseitigt, und ein besonderes Statut wird, begründet auf die Principien der Reichsverfassung; nämlich auf die Einheit der Monarchie, auf die Gleichstellung der Kronländer, und auf die Gleichberechtigung aller Volksstämme die landesverfassungsmäßigen Beziehungen zu regeln haben.

XIV.

Allerunterthänigster Vortrag des Ministerrathes,

die Organisirung der Serbischen Woywodschaft und des Temescher Banates betreffend.

Allergnädigster Herr!

Einen eigenthümlichen Bestandtheil in dem Territorium Ungarns bilden die südöstlichen Landschaften von den unteren Flußgebieten der Donau und der Theis, der Drau und Save bis zur Marosch und bis zur Siebenbürgischen Gränze.

Im 16. Jahrhunderte von den Türken erobert und nebst einem großen Theile des eigentlichen Ungarlandes von denselben und ihren Anhängern durch mehr als 150 Jahre im Besitze behalten, waren jene Gebiete besonders im 17. und 18. Jahrhunderte der Schauplatz blutiger und verheerender Kriege, und verdankten ihre Befreiung von dem Türkischen Joche und ihre neuerliche Urbarmachung der ausdauernden Tapferkeit, dem Fleiße und der Thätigkeit christlicher Kämpfer und Einwanderer.

као и расположенѣ, уређуюће нѣно саюженѣ са другомъ коіомъ Круновиномъ.

О будућемъ устроенію и ограниченю исте, Вашемъ ће се Величеству особенно предложенѣ учинити.

Прећашньій земальскій Уставъ Унгаріе самомъ революціомъ е уништъ, и особытый штатутъ, основанъ на начелма Државногъ Устава, сырѣчъ на единству Монархіе, на единости Круновина и на равноправности свію народны племена, имаће уредити земальскомъ Уставу сходна одношеня.

XIV.

Свеподнизнѣйше представленіе Министерскогъ Савѣта,

у смотренію устроеня Србске Войводовине и Тамишкогъ Баната.

Свемилостивѣйшій Государе!

Свойственy саставну часть у территоріюму (простору) Унгаріе сачинявают южно-восточни предѣли одъ дольны краева рѣке Дунава и Тиссе, Драве и Саве до Мориша и до Ердельске границе.

У 16. столѣтію одъ Турака освоени и са великомъ часћу свойствене Унгаріе одъ исты и ньіовы привpженика крозъ више одъ 150. година притяжавани, были су они предѣли особыто у 17. и 18. столѣтію позорищте крваны и разораваюћи ратова и благодарили су свое ослобођенѣ одъ турскогъ ига и нове свое обработанѣ издржимой храбрости, прилѣжанію и дѣлателности хрістіянски бораца и доселѣника.

Als in Folge des von Kaiser Leopold I. an die Illyrischen Bewohner der unter Türkischer Bothmäßigkeit südwärts von der Donau und Save befindlichen Länder gerichteten Aufrufes vom 6. April 1690, und in Folge des über Sendung des Metropoliten von Jenapolis, Isaias Diakovic, unterm 21. August 1690 erlassenen kaiserlichen Diploms mit dem Patriarchen, Arsenius Cernovic, 36—37,000 Serbische Familien Griechisch-nicht-unirten Glaubens in die entvölkerten Landestheile zwischen der Save und Drau und an der Theißmündung einwanderten, wurden denselben durch das Privilegium vom 20. August 1691 besondere Begünstigungen und Rechte, vornähmlich die Unabhängigkeit ihrer Kirche und freie Religionsübung nach den Gebräuchen des Griechischen Ritus, die Wahl ihres Kirchenfürsten und Woywoden und die innere Verwaltung durch eigene Magistrate zugestanden. Ein an den Erzbischof Czernovic und den Vice-Woywoden Monasterly im Jahre 1694 erlassenes Rescript hat der Serbischen Nation die Freiheit von jeder Comitatsgewalt und die unmittelbare und alleinige Unterordnung unter die kaiserliche Regierung zugesichert.

Erläuterungen und Bestättigungen dieser, dem Raszischen Volksstamme verliehenen Privilegien erfolgten in den Jahren 1695, 1706, 1713, 1715 und 1743.

Die Serbischen Einwanderer halfen mit ihrem Gute und Blute den kaiserlichen Truppen bei der Behauptung des wiedergewonnenen Gebiethes, und als im Carlowitzer Frieden vom Jahre 1699 das Land zwischen der Donau und der Theißmündung, so wie die westlichen Theile Syrmiens von der Pforte an Oesterreich abgetreten und weiterhin die Theiß und Marosch als Gränzen des beiderseitigen Gebiethes bestimmt worden waren, erhielten im Jahre 1702 das Slavonische, so wie das Theiß und Maroscher Gränzland, unmittelbar den Centralstellen in Wien untergeordnet, eine militärische Verfassung.

Кадъ су се у слѣдству едногъ, одъ Цара Леополда I. на Илирическе жителѣ подъ турскимъ подданичествомъ южно одъ Дунава и Саве налазећи се земаля, управлѣногъ позыва одъ 6. Априлія 1690., и у слѣдству царске по посланю Митрополита Янополскогъ, Исаия Діяковића, издане диплоне подъ 21. Августа 1690. са Патріярхомъ, Арсеніемъ Черновићемъ, 36 — 37.000. Србски породица грчко-несаедињѣногъ вѣроизповѣданія у пусте части землѣ између Саве и Драве и на ушћу Тиссе доселили, дарована су имъ прівілегіомъ одъ 20. Августа 1691. особенна преимућства и права, нарочито независимость нъіове цркве и слобода вѣре по обычаима грчкогъ обреда, изборъ цркве Предстателя и Войводе и внутренѣ управителство преко собственны магистрата. Еданъ на Архи-Епископа Черновића и Вице-Войводу Монастерлию године 1694. издатый Рескриптъ осыгурао е Србскомъ Народу слободу одъ сваке Вармеђске власти и непосредственну и едину подчиненость подъ царско правленіе.

Изясненя и потврђеня овы, Рашкомъ (Расційскомъ) племену дарованы Прівілегія слѣдовала су у годинама 1695, 1706, 1713, 1715 и 1743.

Србски су доселѣницы са своимъ иманѣмъ и крвлю помагали царскимъ войскама оддржати опетъ-освоеный предѣлъ, и кадъ су у Карловачкомъ миру одъ године 1699. земля између Дунава и ушћа Тиссе, као и западнѣ части Срема одъ Порте Аустріи уступлѣне и далѣ Тисса и Моришъ као границе обоестранногъ предѣла опредѣлене быле, добыю у години 1702. Славонска, као и Потиска и Поморишка граница, средоточнимъ властима у Бечу непосредственно подчинѣне, войничкій уставъ.

Durch den Passarowitzer Frieden vom Jahre 1718 gelangte das Banat von Temeswar, oder das Land zwischen der Marosch, Theiß, Donau und Siebenbürgen an Oesterreich, und wurde gleichfalls als Militär-Gränzland organisirt. Doch nach wenigen Decennien entschwand mit dem Zurückdrängen der Osmanen das unmittelbare Bedürfniß einer militärischen Verfassung.

Im Jahre 1747 wurde das Gränzland an der Save und Donau ohnedieß bereits durch die theilweise Herstellung der Comitate Syrmien, Posega und Verdeze verringert, so wie im Jahre 1750 die Theißer und Maroscher Gränze aufgehoben und im Jahre 1751 die Einführung der Provincial-Verfassung im Banate angeordnet. Im Jahre 1763 besetzten die Tschaikisten-Compagnien das Delta an der Mündung der Theiß in die Donau. Im Jahre 1768 erfolgte die eigentliche Ausscheidung der Banater Militärgränze von dem Provinziale; aus der ersteren wurden im Jahre 1773 drei Regiments-Bezirke gebildet, und das letztere, nachdem es in drei Comitate, Temesch, Torontal und Krasso getheilt worden war, vom Kaiser Joseph II. der Central-Verwaltungs-Behörde des Königreichs Ungarn untergeordnet.

Doch betraf diese Maßregel nur die politische Administration des Landes, in militärischer und cameralistischer Beziehung blieb das Banat fortan in unmittelbarer Abhängigkeit von den Centralstellen in Wien.

Mit diesen administrativen Umstaltungen Hand in Hand, gingen, immer größere Unzufriedenheit unter den Serben erregend, ja sogar mehrfache Aufstände und nahmhafte Auswanderungen veranlassend, die Angriffe auf ihre nationale Selbstständigkeit und die gegen ihre Confession gerichteten Unionsbestrebungen.

Die eigene innere Verwaltung derselben und nahmentlich die in Esseg bestandene politische Commission hörte auf; die im Jahre 1760 eingesetzte Illyrische Hof-Depu-

Пожаревачкимъ миромъ одъ године 1718. припадне Тамишварскій Банатъ, или земля између Мориша, Тиссе, Дунава и Ерделя Аустріи, и буде такођеръ као войничка граница устроена. Но после неколико десетолѣтія са узбіенѣмъ Османа престане непосредствена потреба войничкогъ устава.

Године 1747 буде граница на Сави и Дунаву, почастнимъ возпоставленѣмъ Вармеђе Сремске, Пожешке и Вировитичке и онако већъ умалѣна, као и године 1750. Потисска и Поморишка граница укинута, а године 1751. буде уведенѣ провинціялногъ устава у Банату наређено. Године 1763. заузму шайвашке компаніе делту (троуголіе) на утоку Тиссе у Дунавъ. Године 1768 слѣдовало е право одделенѣ Банатске войничке границе одъ провинціяла; изъ прве буду године 1773. тры регинентска окружія направлѣна, а последный, почемъ е на тры вармеђе, Тамишку, Торонталску и Крашовску поделѣнъ бью, подчинѣнъ буде одъ Цара Іосифа II. Средоточномъ управителственномъ Надлежателству Кралѣвства Унгаріе.

Но ова се наредба само політіческе администраціе землѣ тицала, у войничкомъ и камералистическомъ одношеню остао е Банатъ и далѣ у непосредственой завысимости одъ средоточны власти у Бечу.

Са овимъ административнимъ преображеньма ишла су подручке, све већу незадовольность међу Србльима побуђуюћи, штовише и вишекратне побуне и знаменита иселеня проузрокуюћи, нападаня на ньіову народну самосталность и противъ ньіовогъ вѣроизповѣданія управлѣне тежнѣ уніятеня.

Ньіово собствено внутренѣ управителство а именно постоявша у Осеку политическа коммиссія престане; поставлѣна године 1769. Илирическа При-

tation wurde im Jahre 1779, und die im Jahre 1790 eingeführte Illyrische Hofkanzlei schon im Jahre 1792 mit Uebertragung ihres Geschäftskreises an die Ungarische Hofkanzlei wieder aufgelöset, die Würden des Woywoden und des Patriarchen nicht mehr verliehen.

Die Bestrebungen der Magyaren, ihre Nationalität zur alleinherrschenden in ganz Ungarn zu machen, waren auch gegen die, anderen Volksstämmen angehörigen Bewohner der südöstlichen Landestheile gerichtet.

Als die Ereignisse des Jahres 1848 das Nationalitäts-Gefühl der unterdrückten Völkerschaften wieder erweckten, und die damahls in Ungarn herrschende Partei einerseits schroffer als je ihren Suprematie-Gelüsten Geltung zu verschaffen suchte, und andererseits gegen die österreichische Monarchie in immer rücksichtsloserer Feindseligkeit und endlich in offener Empörung auftrat, haben die Serben vor Allem sich diesen unheilvollen Bestrebungen wiedersetzt, die Bürgschaften ihres nationalen Bestandes in Anspruch genommen und in bewährter Anhänglichkeit und Treue für das erlauchte Kaiserhaus und für die Interessen des Gesammtreiches die Waffen ergriffen.

Der treugehorsamste Ministerrath war schon wiederholt in der Lage Euerer Majestät allergnädigste Aufmerksamkeit auf diese Schilderhebung der Serben, auf ihre ausdauernde Tapferkeit und auf die Hingebung zu lenken, womit sie die furchtbaren Folgen des verheerenden Bürgerkrieges ertrugen.

Die vom Carlowitzer National-Congresse im Mai 1848 vorgenommene Wahl eines Woywoden, ward durch die Allerhöchste Entschließung vom 1. December 1848 unter Wiederherstellung dieser altgeschichtlichen Würde bestättiget und mittelst Allerhöchsten Handschreibens vom 15. December 1848 dem Metropoliten von Carlowitz gleich seinen Vorfahren auf dem erzbischöflichen Stuhle

дворна Депутація буде год. 1779, а заведена год. 1790. Иллирическа Придворна канцелларія буде већъ год. 1792. опетъ укинута, посленый кругъ нѣнъ буде на Унгарску Придворну Канцелларію пренешенъ, достойнства Войводе и Патріярха ни су више давана.

Настояваня Маћара, да ньіову народность у целой Унгаріи искључително владаюћомъ учине, управлѣна су была и противъ принадлежећи другимъ народнимъ племенима жителя южно-восточны земальски части.

Кадъ су догаћаи године 1848 чувство народности угнѣтены народа опетъ пробудили, и кадъ є владаюћа онда у Унгаріи партая съ єдне стране већма него игда своимъ желяма за супремаціомъ важность прибавити тражила, а съ друге стране противъ Аустрійске Монархіє у све необзирнієм неприятельству и на последку у явной побуни показала се, Србльи су се пре свега овимъ пагубнимъ настояваньма узпротивили, на ємства свога народногъ постояня позвали и у осведоченой привржености и вѣрности за Светлый царскій Домъ и за корысти укупне државе оружія прихватили.

Вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ био є већъ више пута у положеню Свемилостивѣйше вниманіє Вашегъ Величества на овай покретъ Србаля, на ньіову издржиму храбрость и на одданность обратити, съ коіомъ су они страовита слѣдства опустошаваюћегъ гражданскогъ рата подносили.

Одъ Карловачкогъ Народногъ Конгресса у Маю 1848 предузетый изборъ Войводе, био є Свевисочайшимъ Рѣшеніємъ одъ 1. Декемврія 1848., поредъ возпоставленя овогъ старо-историческогъ достойнства потврђенъ, и посредствомъ Свевисочайшегъ Ручногъ писма одъ 15. Декемврія 1848. буде Митрополиту Карловачкомъ, подобно нѣговимъ на Ар-

der Titel und die Würde eines Patriarchen verliehen. Mit dem kaiserlichen Patente vom 15. December 1848 wurde außerdem der Serbischen Nation die Gewährung einer nationalen, ihren Bedürfnissen entsprechenden innern Organisation und Verwaltung mit dem Beisatze in Aussicht gestellt, daß dieselbe, sobald der Friede hergestellt sei, nach dem Grundsatze der Gleichberechtigung aller Völker geregelt und festgestellt werden würde.

Die von Euerer Majestät verliehene Reichsverfassung vom 4. März 1849 hat der Woywodschaft Serbien jene Einrichtungen, die sich zur Wahrung ihrer Kirchengemeinschaft und Nationalität auf ältere Freiheitsbriefe und kaiserliche Erklärungen der neuesten Zeit stützen, zugesichert, und eine besondere Berathung und Verfügung über die Vereinigung der Woywodschaft mit einem andern Kronlande in Aussicht gestellt.

Als ferner Euere Majestät um eine durch die damahligen Kriegsumstände gebothene administrative Einrichtung zu treffen, mit Allerhöchstem Handschreiben vom 2. April d. J. Sich bewogen fanden, den Patriarchen Joseph Rajacic als speciell bevollmächtigten kais. Commissär mit der provisorischen Verwaltung der Provinzial-Bezirke des Syrmier, Bacs, Bodrogher und Torontaler Comitates und des Werschetzer Bezirkes, so wie der im Umfange dieses Gebiethes gelegenen königlichen Freistädte und Jurisdictionen zu beauftragen, ward die allergnädigste Zusicherung beigefügt, daß bei der gesetzlichen Feststellung des künftigen Verwaltungsgebiethes der Woywodschaft die Rücksicht auf die Ausdehnung der Bevölkerung einen hauptsächlichen Bestimmungsgrund abzugeben habe.

Endlich, als der Aufstand in Ungarn seiner gänzlichen Besiegung entgegenging, geruhten Euere Majestät mit Handschreiben vom 11. Juli 1849 den Patriarchen Rajacic an Allerhöchst Ihr Hoflager zu berufen, um der

хи-Епископской столицы предшественницыма, титула и достойнство Патріярха даровано. Србскомъ Народу е осимъ тога Царскимъ патентомъ одъ 15. Декемврія 1848. подаренѣ народногъ, нѣговимъ потребама одговараюћегъ внутренѣгъ устроеня и управителства съ тимъ додаткомъ обећано, да ће ово, чимъ се миръ поврати, по начелу равноправности свію народа уређено и опредѣлено быти.

Одъ Вашегъ Величества дарованый Државный Уставъ одъ 4. Марта 1849. осыгурао е Войводовини Сербіи она установленя, коя се за храненѣ ньіовогъ црковногъ обштинства и народности на старіимъ привилегіяма и на царскимъ изясненіяма найновіегъ времена осниваю, и обећао е особено савѣтованѣ и разположенѣ о саединеню Войводовине са другомъ коіомъ Круновиномъ.

Кадъ се далѣ Ваше Величество, да бы ондашньимъ станѣмъ рата изискивано административно уређенѣ учинило, Свевысочайшимъ Ручнимъ писмомъ одъ 2. Априлія тек. год. побуђенимъ нашло, Патріярху Іосифу Раячићу, као особенно опуномоћеномъ Царскомъ Коммессару привременно управлянѣ провинціялны Срезова Сремске, Бачке, Бодрошке и Торонталске Вармеђе и Вршачкогъ Среза, као и лежећи у простору овогъ предѣла кралѣвски слободны вароша и належателства предати, было е Свемилостивѣйше обећанѣ придодано, да ће при законномъ опредѣленю будућегъ управителственогъ предѣла Войводовине призрѣніе на пространство жителства за поглавитый опредѣлююћій основъ служити.

На последну, кадъ е побуна у Унгаріи нѣномъ коначномъ савладаню на сусретъ ишла, благоизволили су Ваше Величество Ручнимъ писмомъ одъ 11. Юлія 1849. Патріярха Раячића у Свевысочайшій

Regierung bei den Berathungen über die künftige Stellung der Serben zur Seite zu stehen.

Um die zur Entscheidung über Ungarns südöstliche Landestheile nothwendigen Vorlagen und Aufklärungen zu gewinnen, hat der treugehorsamste Ministerrath nicht nur die Sammlung aller darauf bezüglichen Daten veranlaßt, sondern auch sich mit landeseingebornen Männern des Vertrauens und der besonderen Kenntniß aller jenes Gebieth und die Völkerschaften, die es bewohnen, betreffenden Verhältnisse umgeben.

Der treugehorsamste Ministerrath ist nun in der Lage, der Allerhöchsten Sanction Euerer Majestät jene Beschlüsse zu unterbreiten, durch deren Vollzug nach seinem ehrerbiethigsten Dafürhalten die der Serbischen Nation gemachten Zusicherungen in gleichmäßiger Durchführung des allgemeinen Grundsatzes nationaler Gleichberechtigung, so weit es praktisch thunlich ist, verwirklicht und die staatsrechtlichen und administrativen Verhältnisse der im Südosten von Ungarn gelegenen Gebiethstheile in einer eben so sehr den Bedürfnissen ihrer Bewohner wie dem Interesse des Gesammtreiches entsprechenden Art und Weise geregelt werden sollen.

Was zuerst die Stellung jenes Territoriums gegenüber Ungarn betrifft, so ist vor Allem zu bemerken, daß der Woywodschaft Serbien durch die Einreihung unter und neben den übrigen Kronländern im IX. Abschnitte der Reichsverfassung und nahmentlich durch den §. 72 derselben eine von Ungarn gesonderte Stellung angewiesen, und eine ihre Vereinigung mit einem anderen Kronlande festsetzende Verfügung in Aussicht gestellt worden ist.

Damit diese Vereinigung eine offene Frage bleibe, deren endliche Entscheidung im Sinne der Reichsverfassung erst nach Einvernehmung von Abgeordneten der Woywodschaft erfolgen kann, muß das Land selbst in eine Stellung kommen, in der es über den Anschluß nach

Вашъ Дворскій станъ позвати, да Владѣнію при савѣтованьма о будуѣемъ положеню Србаля при руцы буде.

Да бы се на рѣшенѣ о южно-восточнимъ земальскимъ частима Унгаріе нуждни податцы и изясненя прибавила, вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ несамо да е све на то односеѣе се податке покупити наредіо, него е и позвао у кругъ свой тамо уроѣене мужеве, кои имаю повѣреня и особыто познаванѣ свію одношеня, тицаюѣи се оногъ предѣла и народа у нѣму обытаваюѣи.

Вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ садъ е у станю Свевысочайшемъ потврѣеню Вашегъ Величества она заключеня поднети, извршенѣмъ кои се по своме свепонизнѣйшемъ мнѣнію Србскомъ Народу учинѣна обеѣаня у равномѣрномъ извршеню обштегъ начела народне равноправности, у колико е то практически могуѣе, у дѣло привести и државоправна и административна одношеня на юго-востоку Унгаріе лежеѣи предѣлны части потребама нѣны жителя исто толико, колико и користи укупне државе одговараюѣимъ начиномъ и способомъ уредити имаю.

Што се найпре положеня оногъ простора наспрамъ Унгаріе тиче, треба пре свега примѣтити, да е Войводовини Сербіи уврстенѣмъ меѣу и поредъ прочи Круновина у IX. оддѣленію Државногъ Устава, а именно §-фомъ 72. истогъ, одъ Унгаріе одделѣно положенѣ назначено и нѣно саединенѣ са другомъ коіомъ Круновиномъ опредѣляваюѣе разположенѣ обеѣано.

Да бы ово саединенѣ отворено питанѣ остало, коега ѣе коначно рѣшенѣ у смыслу Државногъ Устава текъ по преслушаню посланика Войводовине слѣдовати моѣи, мора сама земля у таково положенѣ доѣи, у комъ она о придруженю едной или другой страни

der einen oder der anderen Seite hin sich unabhängig auszusprechen vermag, und durch repräsentative Einrichtungen ein gesetzliches Organ zur Abgabe seiner Erklärungen erhält.

Eine solche Stellung bedingt keineswegs die definitive Constituirung jenes Gebiethes als eigenes Kronland; denn ein solcher Ausspruch ist nach §. 6 und 123 der Reichsverfassung der Gesetzgebung vorbehalten, nachdem der §. 1 der Verfassung unter den Kronländern des Reiches die Woywodschaft Serbien nicht aufzählt, und nachdem auch dem §. 72, der ihre Vereinigung mit einem andern Kronlande weiteren Einvernehmungen und Verfügungen überläßt, die Voraussetzung zu Grunde liegt, daß jenes Gebieth früher noch nicht als eigenes Kronland hingestellt werde.

Unter der Vereinigung mit einem anderen Kronlande kann nähmlich nur die völlige Einverleibung, so daß die vereinigten Gebiethe zusammen ein Kronland bilden, verstanden werden, weil die Reichsverfassung nur allein die Vereinigung aller Kronländer in der Gesammtheit des Reiches, keineswegs aber ein politisches Sonderbündniß eines Kronlandes mit einem anderen Kronlande anerkennt.

Sobald daher das Territorium der Woywodschaft Serbien als ein eigenes Kronland des Reiches erklärt würde, wäre zugleich auch die im §. 72 der Reichsverfassung offen gelassene Frage ihrer Vereinigung mit einem anderen Kronlande beseitiget.

Die Regierung Euerer Majestät kann demnach, ohne die Kronlandsfrage definitiv zu entscheiden, sich nur darauf beschränken, die verfassungsmäßige Lösung derselben möglich zu machen.

Der verfassungsmäßige Weg besteht darin, daß dem Lande durch eine gesetzliche Vertretung die Möglichkeit,

независимо изразити се може, и посредствомъ представнически урећеня законный органъ за излаганѣ свои изясненя добыя.

Оваково положенѣ неусловлява никоимъ начиномъ определително (definitive) устроенѣ оногъ предѣла за собствену Круновину; ербо е таково изреченѣ по 6. и 123. §-фу Државногъ Устава законодавству задржано, будући да 1. §. Устава међу Круновинама Царевине Войводовину Сербію неспоминѣ, и будући да и 72. §-фу, кои нѣно саединенѣ са другомъ коіомъ Круновиномъ дальимъ преслушаньма и расположеніяма оставля, за основъ служи предпоставлянѣ, да онай предѣлъ не буде пре іоштъ као собственна Круновина поставлѣнъ.

Подъ саединенѣмъ съ другомъ коіомъ Круновиномъ може се сырѣчъ само савршено споенѣ разумети, тако, да саединѣни предѣли скупа едну Круновину сачиняваю, ербо Државный Уставъ само саединенѣ свію Круновина у укупности Царевине, никоимъ начиномъ пакъ политическій поособный савюзъ едне Круновине са другомъ коіомъ Круновиномъ припознае.

Чимъ бы дакле предѣлъ Войводовине Сербіе за особену Круновину Царевине изяснѣнъ быо, уедно бы и у 72. §-фу Државногъ Устава отворенъ оставлѣный вопросъ нѣногъ саединеня са другомъ коіомъ Круновиномъ на страну дошао.

Владѣніе Вашегъ Величества може се дакле, да питанѣ о Круновинама определително (definitiv) нерѣши, на то само ограничити, да уставу сходно рѣшенѣ истогъ могућнимъ учини.

Уставу сходанъ путъ састои се у томъ, да се земльи законнимъ заступанѣмъ могућность от-

sich über den Anschluß zu erklären, eröffnet, und daß im Falle einer bejahenden Erklärung mit den Abgeordneten des Kronlandes, in welches die Einverleibung Statt finden soll, unter Vermittlung der vollziehenden Gewalt über die Verbindung und die Bedingungen derselben verhandelt und das Resultat, ebenso wie der im entgegengesetzten Falle die Bildung eines eigenen Kronlandes betreffende Antrag der Entscheidung der Reichsgewalt unterbreitet werde.

Für die Anbahnung dieses den Bestimmungen der Reichsverfassung entsprechenden Verfahrens genügt es, wenn die südöstlichen Landestheile Ungarns, deren Einrichtung den Gegenstand dieses allerunterthänigsten Vortrages bildet, hinsichtlich der Repräsentation auf einem Landtage und auf dem Reichstage — als mit den Attributen eines Kronlandes versehen betrachtet, und in administrativer Beziehung als ein selbstständiges, von Ungarn getrenntes Gebieth unmittelbar der Reichsregierung untergeordnet werden.

Für diese Ausscheidung aus dem Verwaltungsgebiethe Ungarns sprechen außerdem noch historische, national-ökonomische und politische Gründe von großem Gewichte.

Ein geschichtlicher Rückblick lehrt, wie es bereits im Eingange dieses allerunterthänigsten Vortrages angedeutet worden ist, daß Ungarn, nachdem es durch die Eroberungen der Osmanen und durch den Abfall ihrer aufständischen Bundesgenossen lange Zeitperioden hindurch zersplittert und nur ein Theil davon im Westen der österreichischen Regierung unterworfen geblieben war, gegen Ende des XVII. Jahrhunderts, und zwar nicht durch seine eigene Kraft, sondern durch die Machtanstrengungen der Erblande und durch das tapfere Zusammenwirken der österreichischen Heere mit Deutschen und anderen Hilfstruppen wieder gewonnen wurde.

Die siegreichen Erfolge der erbländischen Waffen haben den Carlowitzer Frieden und die Wiederherstellung

вори, о придруженю изяснити се, и да се у случаю саизволяваюћегъ изясненя са Посланицыма оне Круновине, у кою се споенѣ догодити има, подъ посредствованѣмъ извршуюће власти о саединѣню и условіяма истогъ договоръ учини и слѣдство, исто тако, као и у противномъ случаю предложенѣ о устроеню собствене Круновине на рѣшенѣ поднесе Државной власти.

За приуготовленѣ овога опредѣленіяма Државногъ Устава одговараюћегъ поступаня довольно е, ако южно-восточне земальске части Унгаріе, кои уређенѣ предметъ овога свепонизнѣйшегъ представленія чине, у смотренію представничества (Repraesentation) на земальскомъ и на Државномъ Сабору — као са свойствама Круновине снабудѣвене сматране, и у административномъ одношеню као самосталанъ, одъ Унгаріе одделѣнъ предѣлъ непосредственно Државномъ Владѣнію подчинѣне буду.

За ово одлученѣ одъ управителственогъ предѣла Унгаріе говоре іоштъ исторически, народно-економически и политически основи одъ велике важности.

Погледъ у Исторію учи, као што е већъ у уводу овога свепонизнѣйшегъ представленія означено, да е Унгарія, почемъ е освоеніяма Османа и одпаднућемъ ньіовы бунтовны савезника крозъ дуге періоде времена разкомадана и само една часть одъ нѣ на западу Аустрійскомъ Владѣнію подчинѣна остала была, при концу XVII. столѣтія, и то не своіомъ собственномъ снагомъ, него напрегнутимъ силама наслѣдственны земаля и храбрымъ садѣйствованѣмъ Аустрійски войнства са немачкимъ и другимъ спомагателнимъ четама опетъ задобывена была.

Побѣдоносни успѣхи оружія наслѣдны држава произвели су карловачкій миръ и возпоставленѣ Ун-

Ungarns als erbliches Königreich unter dem christlichen Scepter des Hauses Habsburg mit der Theiß und Marosch als südöstlicher Grenze herbeigeführt.

Die von den früheren Einwohnern größten Theils verlassenen und vom Kriege verheerten Gränzgebiethe, so wie die bald darauf durch den Passarowitzer Frieden erworbenen Landschaften des Banates waren es, welche damahls von den kampferprobten Serben und anderen eingewanderten, nicht Ungarischen Volksstämmen besetzt und der Civilisation zurückgegeben wurden. Fast alle jene Gränzlande waren aus den hundertjährigen Kämpfen als Wüsten und entvölkerte Einöden hervorgegangen.

Serbische Einwanderungen in den Niederungen der Theiß und der Donau, Romanische und Bulgarische Ansiedlungen in den östlichen Gebirgsthälern, Deutsche Colonien in den Frucht-Ebenen des Mittellandes; im Thalgebiethe der Marosch und im Bergwerks-Districte, herbeigerufen durch Euerer Majestät erlauchte Vorfahren Carl VI., Maria Theresia und Joseph, und begünstigt durch die Geldopfer des Reiches, bevölkerten und bebauten das den Osmanen abgerungene Land, verwandelten die öden Heiden in lachende Landschaften und die trocken gelegten Sümpfe in üppige Saatfelder. Ihre Anstrengungen, ihr ausdauernder Fleiß gestaltete jenes Gebieth zur Kornkammer der Monarchie, und erst späterhin, besonders, nachdem vor kaum einem Jahrhunderte ein Theil des Landes im Wege der Provinzialisirung in administrativer Beziehung in ein näheres Verhältniß zu Ungarn getreten war, machten sich Einwanderer aus dem daselbst herrschenden Stamme der Magyaren in verschiedenen Gegenden des alle Reichthümer des Bodens entfaltenden Landes ansässig.

Die Bildung eines von Ungarn unabhängigen Verwaltungsgebiethes aus diesem hauptsächlich durch die Mittel der alten Erblande erworbenen, bevölkerten und culti-

гаріе као наслѣдногъ Кралѣвства подъ христіянскимъ скиптромъ Дома Хабсбургскогъ са Тиссомъ и Моришемъ као южно-восточномъ границомъ.

Одъ пређашньи жителя по већой части оставлѣни и ратомъ опустошени пограничии предѣли, као и на скоро затимъ Пожаревачкимъ миромъ задобывени предѣли Баната есу они, кои су онда одъ ратоборны Србаля и други доселивши се, немађарски племена заузети и цивилизаціи повраћени были. Готово све оне пограничне землѣ произишле су изъ стогодишньи борба као пустольине и жителя лишпене устынѣ.

Србска населеня у низи Тиссе и Дунава, Романска и Бугарска поселеня по долинама восточны брегова, Немачке колоніе на плоднимъ равнинама по среди землѣ, на долинама Мориша и у рудокопнимъ окружіяма, позвана Светлимъ предшественицыма Вашегъ Величества Карломъ VI., Маріомъ Терезіомъ и Іосифомъ, и подпомогнута новчанимъ жертвама Царевине, изпунила су народомъ и обдѣлала су одъ Османа отету землю, претворила су пусте просторе у веселе баштине, и исушене баре у буйне ньиве. Ньіова напрезаня, ньіово издржимо прилѣжаніе претворило е онай предѣлъ у житницу Монархіе, и текъ позднiе, особыто, почемъ е едва пре едногъ столѣтія една часть землѣ путемъ провинціялизираня у административномъ смотреню у ближе одношенѣ къ Унгаріи ступила была, станили су се доселѣницы одъ владаюћегъ тамо племена Мађара по разнимъ краевима сва богатства землѣ развіяюћегъ предѣла.

Образованѣ независимогъ одъ Унгаріе управителственогъ предѣла изъ овогъ, понайвише средствама стары наслѣдны земаля набавлѣногъ, на-

virten Territorium erscheint nur als die Wiederherstellung des früheren Verhältnisses, in welchem jene Landestheile mit ihren eigenen Verwaltungsbehörden versehen, und unmittelbar der Central-Regierung unterstellt gewesen waren.

Die Ereignisse des vorigen Jahres hatten die factische Abtrennung jener Landestheile von Ungarn in ihrem Gefolge. Unter solchen Umständen wäre eine Zurückführung der ehemaligen administrativen Vereinigung mit Ungarn eben so ungerecht, als unpolitisch. Es stellt sich vielmehr bei der Widerherstellung des Friedens und geordneter öffentlicher Zustände das Bedürfniß heraus, dem in den letzten Jahren thatsächlich eingetretenen Verhältnisse der Ausscheidung aus Ungarn durch den allerhöchsten Ausspruch Euerer Majestät die Weihe der Gesetzlichkeit zu ertheilen.

Alle Stimmen, welche aus dem fraglichen Gebiethe laut geworden sind, haben sich vor Allem für eine von Ungarn gesonderte Stellung ihres Landes ausgesprochen.

Nationalökonomische und höhere politische Rücksichten lassen es endlich als ganz vorzüglich im Interesse der Gesammtheit des Staates gelegen erscheinen, ein Gebieth, welches viele und kostbare Staatsgüter mit ausgedehnten, von der Natur gesegneten Ländereien und mit allen Elementen fruchtbrigender Colonisation und unberechenbarer Entwicklungsfähigkeit enthält, der unmittelbaren Einflußnahme der Regierung näher gerückt und die daselbst wohnenden Völkerschaften in eine solche Stellung gebracht zu sehen, daß sie befreit von dem Andrängen nationaler Uebergriffe zur lebensfrischen Entfaltung ihrer materiellen und geistigen Interessen angeregt, und zum Eintritte als selbständige und ebenbürtige Brüder in die große Völkerfamilie des Reiches berufen werden.

Wenn nun, gestützt auf alle diese Erwägungen, der treugehorsamste Ministerrath des ehrerbietigsten Erach-

родомъ снабдѣвеногъ и обдѣланогъ территоріюма показуе се само као возпоставленѣ преѣашнѣгъ одношеня, у коемъ су оне земальске части са ньіовимъ собственнимъ управителственнимъ надлежателствама снабдѣвене, и непосредственно Средоточномъ Владѣнію подчинѣне были.

Догаѣаима прошасте године слѣдовало е фактическо одделѣнѣ оны земальски части одъ Унгаріе. У таковимъ обстоятелствама быо бы повратакъ преѣашнѣгъ административногъ саединеня са Унгаріомъ исто тако неправеданъ, као и неполитичанъ. Што више при повратку мира и уреѣеногъ явногъ станя показуе се потреба, да се у последньимъ годинама догодившемъ се дѣйствителномъ одношеню одцепленя одъ Унгаріе Свевысочайшимъ изреченѣмъ Вашегъ Величества освеѣенѣ законитости даруе.

Сви гласови, кои су се изъ вопросногъ предѣла чути дали, изяснили су се пре свега за одлучно одъ Унгаріе положенѣ ньіове землѣ.

Народно-економическа и выша политическа призрѣнія на послѣдку за укупность државе као особыто корыстно показую, да се предѣлъ, у коемъ се многа и скупоцѣнна државна добра са пространнимъ, одъ природе благословенимъ баштинама и са свима стихіяма (Element) плодоносне колонизаціе и неизрачуниме способности за развитакъ садржаваю, непосредственномъ втеченію владѣнія ближе доведе и да се у нѣму живеѣи народи у таково положенѣ поставе, да ослобоѣени одъ насилія народны насртаня къ живостномъ развитку ньіовы матеріялны и душевны корысти побуѣени, и као самостална и спореднa браѣа позвани буду къ приотупу у велику народну породицу царевине.

Ако е садъ, ослоняюѣи се на сва ова разсмотреня, вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ

tens ist, daß Euere Majestät Sich bestimmt finden dürften, die im Südosten von Ungarn gelegenen Landestheile als ein davon abgesondertes und selbständiges, unmittelbar nur der Central-Regierung untergeordnetes Gebieth in so lange zu erklären und einzurichten, bis die definitive Regelung der obwaltenden Verhältnisse im verfassungsmäßigen Wege Statt gefunden haben wird, so knüpft sich unmittelbar daran die weitere Frage über den Umfang und die Abgränzung dieses Gebiethes.

Die im Mai 1848 in Carlowitz zusammengetretene National-Versammlung der Serben hat das ganze Banat, die Bacs, Bodrogher und die Baranyaer Gespannschaft, Syrmien, den Tschaikisten-District und die angränzenden Peterwardeiner und Banater Regimentsbezirke für die Woywodschaft Serbien in Anspruch genommen.

Die Regierung Euerer Majestät, von der erklärten Absicht geleitet, bei der Feststellung jenes Verwaltungs-Gebiethes auch die geschichtlichen und Bevölkerungsverhältnisse zu berücksichtigen, hat alle darauf Bezug nehmenden urkundlichen Behelfe und die gesammelten statistischen Nachweisungen der sorgfältigsten Prüfung unterzogen und hieraus die zweifache Thatsache festgestellt, daß erstens aus älteren Documenten keine geschichtlich-begründeten Ansprüche auf bestimmte Gränzen einer Serbischen Woywodschaft erhoben werden können, und daß zweitens die Abgränzung des zu bildenden Gouvernementsgebiethes bloß allein nach der Nationalität seiner Bewohner praktisch ganz und gar unausführbar erscheine.

Die Unmöglichkeit, Sprache und Abstammung als vorzüglichste Factoren politischer Gestaltung anzuerkennen, und Völkerschaften, die bisher friedlich und geordnet nebeneinander und durcheinander wohnten, und durch hundertfältige, geistige und materielle Lebensadern verknüpft waren, durch die Scheidewand verschiedenartiger Institutionen und wechselseitiger Ausschließung von einander

тога страхопочитателнѣйшегъ мнѣнія, да бы се Ваше Величество определенимъ нашло, да на юго-востоку Унгаріе лежеће земальске части за одделѣнъ одъ нѣ и самосталанъ, непосредственно само Средоточномъ Владѣнію подчинѣный предѣлъ прогласи и установи дотле, докле определително уређенѣ постоеќи одношеня уставу сходнимъ путемъ произведено не буде, то се са овимъ непосредственно скопчава далѣ питанѣ о простору и ограниченю овога предѣла.

У Маю 1848. у Карловцы држана Народна Скупштина Србаля искала е за Войводовину Сербію цео Банатъ, Бачку, Бодрошку и Бараньску Вармеђу, Сремъ, Шайкашко Окружіе и погранично Петроварадинско и Банатско региментско окружіе.

Владѣніе Вашегъ Величества, израженимъ намѣренѣмъ руковођено, да при определеню овогъ управителственногъ предѣла и историческа и народна одношеня у смотреніе узме, подвргло е найбрижљивіемъ изпиту све на то односеће се писменне податке и сакуплѣна штатистическа извѣстія, и одтуда е двояку дѣйствителность извело, прво, да се изъ старіи писменна (Dokument) никаква исторически основана права на определене границе Србске Войводовине извести немогу, а друго, да се ограниченѣ образовати се имућегъ управителственногъ предѣла едино само по народности нѣговы жителя практически сасвимъ и никако произвести неможе.

Немогућность, да се езыкъ и порекло за найотличнія призрѣнія при политическомъ образованю припозна, и да се народи, кои су досадъ мирно и уредно еданъ поредъ другогъ и међу собомъ обитавали, и стогубимъ душевнимъ и матеріялнимъ животнимъ жилама скопчани были, преградомъ разноструччы установленя и међуусобногъ изключеня

zu trennen und abzusperren, obwaltet mehr oder weniger in fast allen Theilen der Monarchie. Wäre das Prinzip nationeller Gleichberechtigung bedingt von der vollständigen Absonderung jedes einzelnen Volksstammes von dem anderen, so würde es in sich selbst zerfallend, in den Grundsatz der Alleinberechtigung sich verkehren müssen, und der Bestand der Oesterreichischen Monarchie wäre, wenn nicht förmliche Völkerwanderungen organisirt werden sollen, von vorneherein in Frage gestellt, während doch der welthistorische Beruf dieses Staates eben in einer solchen Stellung besteht, daß die verschiedensten Nationalitäten mit gleichem Rechte und mit gleichen Freiheiten neben einander wohnen und leben, vereint durch das wechselseitige Bedürfniß des Schutzes und des Verkehrs und durch das Bewußtsein eines, Alle umschließenden gemeinsamen Vaterlandes.

Die Gleichberechtigung der Nationalitäten findet ihre vernünftig mögliche Durchführung in Kirche, Schule und Amt, und in dem Leben der einzelnen und Collectiv-Gemeinden, läßt sich nicht mit schroffer Exclusivität übertragen in die auf friedliche Einigung des verschiedenartigen abzielenden höheren Beziehungen des staatlichen Lebens.

Nationale Gleichberechtigung ist nicht wesentlich bedingt von territorialer Abgränzung; ihre Garantien liegen weniger in administrativen Eintheilungen, als vielmehr in der Idenität des Interesses, welches jeder einzelne Volksstamm hat, das Prinzip der Gleichstellung wie für sich, so auch für alle anderen zu wahren und zu vertheidigen.

Die Richtigkeit dieser Betrachtungen tritt nirgends schärfer hervor, als gerade in den südöstlichen, durch Einwanderungen verschiedener Nationalitäten cultivirten Gebiethen Ungarns.

Den statistischen Zusammenstellungen und der eigenen Angabe der dortländigen Vertrauensmänner zufolge,

єданъ одъ другогъ одделе и одлуче, налази се манѣ или више у свима готово частима Монархіє. Кадъ бы начело народне равноправности условлѣно было савршенимъ одделенѣмъ свакогъ поєдиногъ народногъ племена одъ другогъ, морало бы оно, само у себи распадаюћи се, у основоположенѣ самоправности преобратити се, и обстанакъ Аустрійске Монархіє, ако се небы права народна преселеня устроити имала, одма бы съ почетка у сумню дошао быо, при свемъ томъ, што се светско-историческій позывъ ове државе башъ у такомъ положеню састои, да найразличніє народности са єднакимъ правомъ и єднакимъ слободама єданъ поредъ другогъ обытаваю и живе, саєдинѣни взаимномъ потребомъ обране и саобраштая и свесћу укупногъ све обузимаюћегъ отечества.

Равноправность народна може се разумно произвести у цркви, школи и званію, и у животу поєдины и коллективны обштина, неда се пакъ са прекимъ изключенѣмъ пренети и на выша одношеня државногъ живота, смераюћа на спокойно саєдиненѣ разностручногъ.

Народна равноправность ніє суштествено условлѣна территоріялнимъ ограниченѣмъ; нѣна систва леже манѣ у административнимъ раздѣленьма, него што више у истоветности интересса, кою свако поєдино народно племе има, да начало успоређеня како за себе, тако и за све друге храни и брани.

Истинитость овы сматраня нигди се ясніє непоказуе, као управо у южно-восточнимъ, доселеніяма различны народности обдѣланимъ предѣлима Унгаріє.

По штатистическимъ сравненіяма и собственомъ излаганю ондашньи повѣреника, изузимаюћи

ist mit Ausnahme des Tschaikisten-Districts und der östlichen Theile Syrmiens die Serbische Bevölkerung in fast allen Gegenden der übrigen, vom Carlowitzer National-Congresse für die Woywodschaft Serbien angesprochenen Landestheile so sehr mit andern Volksstämmen vermengt, daß sie von einander weder örtlich getrennt, noch abgesonderten Verwaltungsorganen untergeordnet werden können.

Gegenüber der offenbaren Unmöglichkeit, die Landestheile, um deren Einrichtung es sich handelt, bloß allein nach Nationalitäten zu scheiden, zeigt sich um so bestimmter die Nothwendigkeit, bei der politischen Neugestaltung derselben auch anderen wichtigeren Momenten, und zwar ganz vorzüglich der Gleichförmigkeit in einander verwobener Interessen und Bedürfnisse und den höheren politischen Rücksichten auf das Wohl des Gesammtstaates und auf den Bestand der Reichsverfassung vom 4. März 1849 den gebührenden Einfluß zu gestatten. Die Ausdehnung, welche die Carlowitzer Serbische National-Versammlung vom Mai 1848 der Woywodschaft geben wollte, findet schon in den Bestimmungen jener Verfassung ihre wesentliche Beschränkung.

Das Baranyaer Comitat von dem Verwaltungsgebiethe Ungarns abzutrennen, würde überwiegenden geographischen und ethnographischen Verhältnissen widersprechen, indem es durch die Donau und Drave von Croatien und der Bacska geschieden, letzteren Landestheilen durchaus keinen naturgemäß abgegränzten und auch nur in administrativer Beziehung empfehlenswerthen Zuwachs zu gewähren vermöchte, und mit Ausnahme von ein Paar Bezirken mit Slawischer Population, eine weit überwiegende Magyarische und Deutsche Bevölkerung besitzt.

Das Institut der Militärgränze ist innerhalb seiner dermahligen territorialen Ausdehnung und in seiner militärischen Organisation durch die Reichsverfassung aufrecht erhalten.

Шайкашко окружіе и восточне части Срема, Србскій е Народъ у свима готово предѣлима прочи одъ Карловачкогъ Народногъ Сабора за Войводовину Србію исканы земальски части тако яко са прочимъ народнимъ племенима измешанъ, да едно одъ другогъ нити е поместно одделѣно, нити се одделѣнимъ управителственимъ органима подчинити може.

Наспрамъ очевидне немогућности, да се земальске части, о кои се уређеню дѣла, само едино по народностима разлуче, показуе се у толико определеніе нужда, да се при политическомъ ньіовомъ преображаю и другимъ важніимъ призрѣніяма, и то сасвимъ особыто равнообразности едно у друго уплетены корысти и потреба и вышимъ политическимъ призрѣніяма на благо укупне државе и на постоянѣ Државногъ Устава одъ 4. Марта 1849. пристоеће втеченіе довволи. Просторъ, когъ е Карловачка Србска Народна Скупштина у Маю 1848. Войводовини дати хотѣла, налази већъ у опредѣленіяма оногъ устава свое суштествено ограниченѣ.

Бараньску Вармеђу одъ управителственногъ предѣла Унгаріе одделити, противило бы се претежнимъ географическимъ и етнографическимъ одношеніяма, будући да она, Дунавомъ и Дравомъ одъ Хорватске и Бачке оддѣлѣна, никако небы последньимъ земальскимъ частима природно ограниченый, нити пакъ у административномъ смотренію препоручителанъ прирастакъ дати могла, и будући да она, изузимаюћи неколико срезова са славенскимъ народомъ, далеко претежніе мађарско и немачко жителство има

Заведеніе войничке границе међу своимъ досадашньимъ територіялнимъ пространствомъ и у своимъ войничкомъ устроеню оддржано е Државнимъ Уставомъ.

Die Einverleibung eines Theiles derselben in die Woywodschaft Serbien wäre gleichbedeutend mit ihrer Provinzialisirung und mit der Aufhebung ihrer eigenthümlichen Einrichtungen.

In Betreff der Regelung der die Militärgränze betreffenden Verhältnisse wird der treugehorsamste Ministerrath demnächst in der Lage sein, seine ehrerbietigsten Anträge zusammengefaßt in ein besonderes Statut Euerer Majestät vorzulegen.

Syrmien, fast ausschließend nur von Serben bewohnt, ist für diese Nation von hervorragender Wichtigkeit, als Stammland ihrer ersten Ansiedlungen, als Stätte ihrer vorzüglichsten geschichtlichen Erinnerungen und Denkmähler und als Sitz ihrer bedeutendsten kirchlichen Institute.

Seit den Carlowitzer Ereignissen gehört auch Syrmien thatsächlich zu der damahls neu errichteten Woywodina, und selbst in dem Allerhöchsten Handschreiben vom 2. April d. J. wurde und blieb es dem Verwaltungsgebiethe des Patriarchen der Serben zugewiesen.

Ein Gebieth, welches Syrmien nicht mitbegriffe, könnte nicht füglich als Serbische Woywodschaft bezeichnet werden.

Der im Jahre 1848 versammelte Croatisch-Slavonische Landtag hat im Artikel VII. Syrmien als einen Bestandtheil der Serbischen Woywodschaft anerkannt, und sich zur Unterstützung und Verwirklichung der Wünsche der Serbischen Nation bereit erklärt und verpflichtet. Durch den XI. Landtagsartikel aber, der im 6. Absatze gleichfalls von der Woywodschaft handelt, wurde im 11. Absatze die Syrmier Gespannschaft als ein integrirender, gegen jeden Feind zu vertheidigender Theil der vereinigten Königreiche erklärt.

Eine befriedigende Lösung des scheinbaren Widerspruches, der zwischen dem VII. und XI. Artikel des Croatisch-Slavonischen Landtages obwaltet, kann nur darin

Споенѣ едне части исте са Войводовиномъ Сербіомъ было бы єднозначеѣе са провинціялизиранѣмъ нѣнимъ и са укинуѣемъ нѣны свойственны установленя.

У смотренію уреѣеня войничке границе тицаюѣи се одношеня, вѣрно - покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ скоримъ ѣе у станю быти страхопочитателнѣйша своя предложеня, сложена у особеный штатутъ, Вашемъ Величеству поднети.

Сремъ, готово изключително одъ Србаля обытаванъ, за овай е народъ одъ особыте важности, као старосѣдна земля ньіовы првы поселеня, као место ньіовы найотличніи исторически спомена и паметника и као столица ньіовы найзнатніи црковны заведеня.

Одъ времена Карловачки догаѣая принадлежи и Сремъ дѣйствително у онда ново подигнуту Войводовину, и у самомъ Свевысочайшемъ Ручномъ Писму одъ 2. Априлія о. год. быо е и остао е управителственномъ предѣлу Патріярха Србскогъ придодатъ.

Предѣлъ, кои Сремъ у себи не садржава, небы се управо као Србска Войводовина ни означити могао.

У години 1848 сакуплѣный Хорватско-Славонскій земальскій Саборъ припознао е у члену VII. Сремъ за саставну часть Србске Войводовине, и готовимъ се изясніо и обвезао желѣ Србскогъ Народа подпомагати и у дѣло привести. Земальско-Саборнимъ пакъ XI. чланкомъ, кои у 6. подломку такоѣе о Войводовини дѣйствуе, изяснѣна е у 11. подломку Сремска Вармеѣа за сатавну противъ сваког непріятеля бранити се имуѣу часть саединѣны Кралѣвина.

Задоволяваюѣе рѣшенѣ привидногъ противорѣчія, кое меѣу VII. и XI. чланкомъ Хорватско-Славонскогъ земальскогъ Сабора постои, може се само у

gefunden werden, daß nach der von Seite des Banus zu Folge der Berathungen Croatischer und Serbischer Vertrauensmänner dem treugehorsamsten Minister-Rathe mitgetheilten Ansicht unter dem im Landtagsartikel VII. erwähnten „Syrmien" nicht das ganze, zum Theile aus der ehemaligen Slavonischen Valpoer Gespannschaft zusammengesetzte Syrmier-Comitat, sondern nur dessen östliche, das ursprüngliche Syrmien in seiner alten Begränzung bildenden Theile desselben verstanden werde.

Den auf diese Unterscheidung gegründeten Antrag, wornach die beiden Syrmischen Bezirke von Ruma und Illok zum Gebiethe der Woywodschaft zu gehören, der westliche oder Vukovarer Bezirk aber bei Slavonien zu verbleiben hätte, erlaubt sich der treugehorsamste Ministerrath der Allerhöchsten Genehmigung Euerer Majestät mit dem ehrfurchtsvollsten Beifügen zu unterbreiten, daß hiedurch die für die Serben in geschichtlicher und religiöser Beziehung bedeutsamsten Landschaften in den Umfang ihrer Woywodschaft aufgenommen, und nur jene Gebietstheile davon ausgeschlossen werden, welche ursprünglich nicht zu Syrmien gehörig, eine, größten Theils nicht zur Orientalisch-Griechischen Kirche sich bekennende Bevölkerung haben.

Obwohl der §. 6. der Reichsverfassung die Aenderung der Gränzen eines Kronlandes der Gesetzgebung überweiset, so findet die Regierung Euerer Majestät, indem sie die definitive Ausgleichung aller, die Woywodschaft Serbien betreffenden territorialen und staatsrechtlichen Verhältnisse der Mitwirkung der Landes- und Reichsvertretung im verfassungsmäßigen Wege anheimstellt, doch in den §§. 87 und 120 der Reichsverfassung und in der vorstehenden Auseinandersetzung, die Ermächtigung zu der ehrerbietigst beantragten provisorischen Zuweisung der östlichen Theile des Syrmier Comitats an die genannte Woywodschaft.

томе наћи, што се по мнѣнію одъ стране Бана у слѣдству савѣтованя Хорватски и Србски повѣреника вѣрно-покорнѣйшемъ Министерскомъ Савѣту саобштеномъ подъ споменутимъ у VII. земальско-Саборномъ членку „Сремомъ“ не цела, одъ части изъ негдашнѣ Валповачке Вармеђе саставлѣна Сремка Вартеђа, него само нѣне восточне, првобытный Сремъ са старимъ нѣговимъ границама сачинявајуће части подразумевају.

На овомъ разликованю оснивајуће се предложенѣ, по коемъ бы оба Сремска Среза, Румскій и Илочкій, предѣлу Войводовине принадлежати, западный или Вуковарскій Срезъ пакъ при Славоніи остати имао, у суђуе се вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ Свевысочайшемъ одобреню Вашегъ Величества са тимъ страхопочитателнимъ додаткомъ поднети, да се сотимъ у историческомъ и вѣроизповѣдателномъ смотреню найзнаменитіе за Срблѣ землѣ у округъ Войводовине приме, и само оне предѣлне части изъ нѣ изключе, кое провобытно Срему непринадлежећи, по већой части восточно грческу цркву неисповѣдајуће жителство имају.

Премда §. 6. Државногъ Устава промену граница Круновине кое законодавству оставля, то опетъ Владѣніе Вашегъ Величества, опредѣлително изравнанѣ свію, Войводовине Србіе тичући се територіялны и државоправны одношеня садѣйствованю земальскогъ и Државногъ заступничества на уставномъ путу оставляюћи, налази у §-фима 87. и 120. Државногъ Устава и у предстоећемъ изложеню опуномоћенѣ за страхопочитателно предложенѣ, да се восточне части Сремске Вармеђе именованой Войводовини привремено придаду.

Nach Ausscheidung der Militär-Gränzgebiethe, der Baranyaer Gespannschaft und des Bukowarer Bezirkes würde von den in der Carlowitzer National-Versammlung angesprochenen Gebiethen außer dem eigentlichen, die Bezirke von Ruma und Illok umfassenden Syrmien nur noch die Bacska und das Banat oder die Bacs-Bodrogher, die Torontaler, Temescher und Krassoer Gespannschaften erübrigen.

Das Krassoer und Temeser Comitat, mit Ausnahme des Werschetzer Bezirkes, gleichfalls auszuschließen, und das neu zu constituirende Gouvernements-Gebieth auf die im Allerhöchsten Handschreiben Euerer Majestät vom 2. April d. J. provisorisch der Verwaltung des Patriarchen der Serben als bevollmächtigten kaiserl. Comissär untergeordneten Landestheile zu beschränken, würde dem beabsichtigten Zwecke widersprechen, und auf nahmhafte Schwierigkeiten und Unzukömmlichkeiten führen.

Die Bacska und das Torontaler Comitat sammt dem Werschetzer Stuhlbezirke ist keineswegs ausschließend von Serben bewohnt. Hunderttausende von Deutschen und Magyaren, die zahlreich vorkommenden Romanen und andere Volksstämme ungerechnet, wohnen daselbst neben den Serben und zwar, wie bereits erwähnt wurde, in der Art durcheinander gemengt, daß nur ausnahmsweise in einzelnen Bezirken ein compactes Zusammenwohnen einer einzigen Nationalität Statt findet.

Würde jene im April d. J. mit vorzüglicher Bedachtnahme auf die damahligen Kriegsverhältnisse vorgenommene territoriale Abtheilung fortdauernd und bleibend gemacht, so würde das Banat höchst unzweckmäßig durchschnitten.

Das Gebieth zwischen der Donau, Theiß und Maros ist seit Jahrhunderten nicht bloß durch den Nahmen des Banates, sondern auch durch die Gemeinschaftlich-

По одлученю войничко-граничногъ предѣла, Бараньске Вармеђе и Вуковарскогъ Среза остале бы одъ исканы на Карловачкой Народной Скупштини предѣла осимъ свойственногъ, Румскій и Иллочкій Срезъ, заузимаюћегъ Срема, само іоштъ Бачка и Банатъ или Бачко-Бодрошка, Торонталска, Тамишварска и Крашовска Вармеђе.

Крашовачку и Тамишку Вармеђу, изузимаюћи Вршачкій Срезъ, такођерь изключити и новоустроити се имућій управителственый предѣлъ ограничити на землѣ у Свевысочайшемъ Ручномъ Писму Вашегъ Величества одъ 2. Априлія о. год. правителству Патріярха Србскогъ, као опуномоћеногъ Царскогъ коммессара, привремено подчинѣне, противословило бы намѣреной цѣли и водило бы знаменитымъ тегобама и незгодама.

Бачка и Торонталска Вармеђа заедно са Вршачкомъ судейскомъ Столицомъ ніе никоимъ начиномъ изключително одъ Србаля обытавана. Стотине хиляда Немаца и Мађара, нерачунаюћи многочислено налазеће се Романе и друга народна племена, обытавају ту поредъ Србаля, и то, као што е већъ споменуто, таковимъ начиномъ између себе помешани, да се само изятно у поединимъ Срезовима скупно обытаванѣ едне едине народности непомешано налази.

Кадъ бы се оно у Априлію о. год. са особытымъ призрѣніемъ на тадашня ратна одношеня учинѣно территоріялно раздѣленѣ траюћимъ и сталнимъ учинило, то бы се Банатъ сасвимъ цѣли несходно цепао.

Предѣлъ између Дунава, Тиссе и Моришa скопчанъ е у едно одъ столѣтія несамо именомъ Баната, него и општносћу исторически догађая и развитка

keit der geschichtlichen Erlebnisse und der Culturs-Entwicklung, so wie municipaler und administrativer Einrichtungen zu einem Ganzen verbunden.

Die geographische Gestaltung des Landes, die Productions- und Verkehrsverhältnisse seiner Bevölkerung haben eine solche Wechselseitigkeit und Verschmelzung der Interessen aller einzelnen Theile des Banates unter einander herbeigeführt, daß ihre tiefer greifende Trennung als eine naturwidrige Hemmung des ganzen Kreislaufes ihres öffentlichen Lebens betrachtet werden müßte.

Würden zwischen dem Torontaler Comitate und dem Werschetzer Bezirke einerseits und dem übrigen Banate andererseits die Gränzpfähle verschiedener Verwaltungsgebiethe aufgerichtet, so bliebe zwischen diesem Gebiethe, Siebenbürgen und der Militärgränze ein unförmlich eingekeiltes Territorium übrig, das einem Rumpfe gleich und für sich allein jeder politischen Lebensfähigkeit entbehrend auch keinem andern Lande sich organisch einfügen ließe und das ganze Banat verlöre jene vortreffliche Abrundung innerhalb natürlicher Grenzen, die in politischer Beziehung nicht hoch genug in Anschlag gebracht werden kann.

Alle diese Nachtheile werden vermieden, wenn nach dem ehrerbiethigsten Antrage des treugehorsamsten Ministerrathes Euere Majestät zu genehmigen geruhen, daß das ganze Banat vereinigt bleibe, und mit der Bacska und den Syrmischen Bezirken von Ruma und Illok verbunden, als ein eigenes Verwaltungsgebieth constituirt werde.

Es entsteht dadurch ein wohl arrondirtes und abgegränztes, geschichtlich und geographisch zusammengehörendes, durch gleichförmige Interessen aller Art verbundenes, und in national-ökonomischer Beziehung für das ganze Reich hochwichtiges Territorium.

културе, као и муниципалны и административны установленя.

Географическій строй землѣ, одношеня производеня и саобраштая нѣногъ жительства такову су взаимность и стопленѣ корысти свію поедины части Баната између себе произвела, да бы се ньіово дублѣ заватаюће одцепленѣ као природи противно препречиванѣ цѣлогъ окружногъ течая ньіовогъ явногъ живота сматрати морало.

Кадъ бы се између Торонталске Вармеђе и Вршачкогъ Среза съ едне стране и прочегъ Баната съ друге стране пограничне линіе разны у правителствены предѣла подигле, заостао бы између овогъ предѣла, Ерделя и войничке границе неудесно углавлѣнъ территоріюмъ, кои трупини подобанъ и самъ за себе сваке способности политическогъ живота лишенъ, а и никаквой се другой земльи небы органически уместити дао, и цео Банатъ изгубіо бы ону красну округлину помеђу природнимъ границама, коя се у политическомъ смотренію неможе довольно высокоценити.

Све ће се ове незгоде избећи, ако по страхопочитателнѣйшемъ предложеню вѣрно-покорнѣйшегъ Министерскогъ Савѣта Ваше Величество одобрити благоизволите, да цео Банатъ саединѣнъ остане, и да са Бачкомъ и Сремскимъ Срезовима Румскимъ и Иллочкимъ саюженъ, као особеный управителствены предѣлъ устроенъ буде.

Чрезъ то постае добро аррондиранъ и ограниченъ, исторически и географически у едно принадлежећій, равнообразнимъ корыстима сваке струке саюженый и у народно-економическомъ смотреню за целу државу велеважанъ территоріюмъ.

Die Bevölkerungs-Verhältnisse desselben sind so gestaltet, daß nicht ein einzelner Volksstamm der Majorität einer zweiten überwiegenden Nationalität gegenübersteht, und daher keiner die Unterdrückung des eigenen Lebens und Entwickelns in schutzloser Minderzahl zu befürchten hat.

Die verschiedenen Volksstämme, welche die Bevölkerung bilden, halten sich beinahe das Gleichgewicht, und jede Nationalität, für sich allein schon einen nahmhaften Quotienten der Bevölkerung bildend, wird gegen Uebergriffe eines Volksstammes in dem Anschlusse an die bei der Wahrung des Grundsatzes der Gleichberechtigung nicht minder betheiligten übrigen Volksstämme einen zureichenden Schutz finden, und ein suprematisches Auftreten einer Nationalität zur Unmöglichkeit werden.

Den Ansprüchen und Bedürfnissen, welche sich hinsichtlich einer nationalen Verwaltung bei den unter dem Schutze des Grundsatzes der Gleichberechtigung in einem und demselben Gouvernementsgebiethe befindlichen Volksstämmen herausstellen werden, soll, so weit es die Vermengung der Wohnsitze der einzelnen Völkerschaften zuläßt, bei der Abgränzung der größeren und kleineren Verwaltungs- und Gerichtsbezirke nach Möglichkeit Rechnung getragen werden.

Es wird für die aufzustellenden administrativen Organe eine der ersten und wichtigsten Aufgaben sein, eine solche Eintheilung des Landes zu entwerfen und der höheren Genehmigung zu unterbreiten, daß nicht nur die größeren Distrikte oder Kreise die Hauptstämme der Bevölkerung, nämlich die Serben, die Romanen und die Deutschen repräsentiren, sondern daß auch in der untern organischen Gliederung auf die ethnograpischen Verhältnisse möglichst Bedacht genommen wird.

Die administrative Oberleitung jenes ganzen, im Südosten Ungarns zu bildenden und unmittelbar dem

Односеня жителства у истомъ такова су, да ниедно поедино народно племе нестои на супротъ већине друге претежне народности, и дакле, да се ниедно угнѣтенія собственогъ живота и развитка у беззаштитной маньини бояти нема.

Различна народна племена, коя жителство сачинявају, едно другомъ готово равновѣсіе држе, и свака народность, сама за себе већъ знаменитый количникъ жителства сачинявајући, наћи ће противъ премашая коегъ народногъ племена довольну заштиту у придруженю прочимъ у храненю начела равноправности немаиѣ участвујућимъ народнимъ племенима и суприматическо поступанѣ едне народности постаће немогућносћу.

Захтеваня и потребе, кое се у смотренію народногъ правителства кодъ народны подъ обраномъ начела равноправности у едномъ и истомъ управителственномъ предѣлу налазећи се племена показале буду, има ће се при ограничавању већи и маньи управителственны и судейски Срезова по могућности у призрѣніе узети, у колико то измешана обиталишта поедины народа допуштаю.

При поставити се имућимъ административнимъ органима быт' ће еданъ одъ првы и найважніи задатака, таково разделенѣ землѣ сачинити и вышемъ одобреню поднети, да несамо већи Диштрикти или Окружія поглавита племена жителства, то естъ Србль, Романе и Немце представляю, него да се и у нижемъ органическомъ разчлененю на етнографическа одношенія у колико е могуће призрѣніе узме.

Врховна администрація оногъ целогъ на юговостоку Унгаріе образовати се и непосредственно

Reichs-Ministerium unterzuordnenden Gouvernementsgebiethes wäre einem in Temesvar residirenden provisorischen Landeschef, dem für die Besorgung der Civil-Angelegenheiten ein Ministerial-Commissär an die Seite gegeben würde, anzuvertrauen.

Ebenso wird in thunlichster Uebereinstimmung mit dem Verwaltungs-Organismus in den übrigen Kronländern, zugleich aber auch mit Beibehaltung nationaler Eigenthümlichkeiten und Benennungen die Administration der drei Kreise oder Districte, in welche das ganze Gebieth getheilt werden soll, so wie der aus ihnen zu bildenden unteren Bezirke von Kreis- und Bezirksvorständen zu besorgen sein, deren Wirkungskreis in einer eigenen Verfügung festgestellt werden wird.

Um dem Lande auch eine seinem Verwaltungs-Organismus entsprechende Vertretung zu gewähren, dürften sich Euere Majestät allergnädigst bewogen finden, Allerhöchst Ihren treugehorsamsten Ministerrath zu ermächtigen, Verordnungs-Entwürfe, wodurch in Uebereinstimmung mit den Grundsätzen der Reichsverfassung und analog den Institutionen anderer Kronländer die Zusammensetzung, die Einrichtung und der Wirkungskreis der Landes-, Kreis- und Bezirks-Vertretungen geregelt werden soll, auszuarbeiten und der Allerhöchsten Sanction zu unterbreiten.

Innerhalb des Umfanges jenes ganzen Gouvernementsgebiethes würde die Woywodschaft Serbien nach dem ehrerbiethigsten Antrage des treugehorsamsten Ministerrathes einen besonderen Kreis zu bilden und aus den Syrmischen Bezirken von Ruma und Illok, und aus jenen Theilen der Bacska und des Torontaler und Temescher Comitates zu bestehen haben, welche sich bei den genaueren von der Regierung einzuleitenden Erhebungen als vorzugsweise von den Serben bewohnt, herausstellen werden. Durch eine solche Constituirung des

Државномъ Министерiюму подчинити се имућегъ управителственногъ предѣла имала бы се повѣрити у Тамишвару седећемъ привременномъ землѣ Началнику, коме бы се за одправлянѣ цывилны дѣла Министерiялный коммессаръ придодати имао.

Исто тако у колико е могуће, у сагласiю са управителственнимъ организмомъ у прочимъ Круновинама, скупа пакъ и са задржаванѣмъ народны свойствености и наименованя има'ће се администрацiя она тры Окружiя или Диштрикта, на коя се цео предѣлъ подѣлити има, као и нижи изъ ньи сачинити се имући Срезови одъ Окружни и Срезски Началника одправляти, кои ће се кругъ дѣйствованя особытомъ уредбомъ опредѣлити.

Да бы се землъи и заступничество, одговарајуће нѣномъ управителственномъ огранизму, дозволило могло бы се Ваше Величество Свемилостивѣйше побуђенимъ наћи, Свевысочайше Вашъ вѣрнопокорнѣйшiй Министерскiй Савѣтъ опуномоћити, да предложенѣ уредба сачини и на Свевысочайше потврђенѣ поднесе, по коима бы се у сагласiю са начелма Државногъ Устава и саобразно установленiяма други Круновина составлянѣ, уређенѣ и кругъ дѣятелности земальски, окружны и срезки заступничества уредитн имало.

У простору онога целогъ управителственногъ предѣла сачинявала бы Войводовина Сербiя по страхопочитателнѣйшемъ предложенiю вѣрно-покорнѣйшегъ Министерскогъ Савѣта особено окружiе и састаяла бы се изъ Сремски Срезова Румскогъ и Илочкогъ, и изъ оны части Бачке и Торонталске и Тамишке Вармеђе, за кое се при точнiимъ изпитанiяма, коя ће Владѣнiе да се предузму наредити, показало буде, да у ньима преимућствено Србльи обытавају Таковимъ устроенѣмъ споменутогъ упра-

erwähnten Verwaltungsgebiethes werden die Verhältnisse der Woywodschaft Serbien, in Uebereinstimmung mit dem §. 72 der Reichsverfassung geregelt, insoferne eine Regelung überhaupt möglich ist, ohne der definitiven Entscheidung im verfassungsmäßigen Wege vorzugreifen.

Durch jenen Paragraph der Reichsverfassung sind nähmlich, wie bereits oben angedeutet wurde, der Serbischen Nation die ihre Kirchengemeinschaft und Nationalität wahrenden Einrichtungen nach Maßgabe ihrer älteren Freiheitsbriefe und der neuerlichen Allerhöchsten Erklärungen zugesichert, und die Einvernehmung ihrer Abgeordneten in Betreff der Vereinigung mit einem anderen Kronlande in Aussicht gestellt worden.

Was zuerst ihre besondern kirchlichen Verhältnisse anbelangt, so sind dieselben theils durch Wiedererrichtung des Patriarchates, und theils durch die Aufrechthaltung der ihnen von den erlauchten Vorfahren Eurer Majestät, namentlich in den Constitutionen und Reglamenten vom Jahre 1771 und 1777, und in den Erläuterungs- nnd Ergänzungs-Rescripten vom Jahre 1779 und 1782 ertheilten Zugeständnisse und Einrichtungen anerkannt.

Der treugehorsamste Ministerrath hat, um über eine Regelung der Verhältnisse der Griechisch-nichtunirten Confession überhaupt die Wünsche und Rathschläge der Vorsteher der Kirche anzuhören, bereits mit Genehmigung Euerer Majestät die Einleitung getroffen, daß die nichtunirten Griechischen Bischöfe im nächsten Frühjahre zur Berathung ihrer Angelegenheiten einberufen werden, wobei auch allfällige Reformen in den die Kirchengemeinschaft der Serben betreffenden Beziehungen in Erwägung zu ziehen sein werden.

Die Nationalität der Serben findet zu oberst ihre Wahrung in dem im §. 5 der Reichsverfassung feierlich garantirten Principe der Gleichberechtigung.

вителоственногъ предѣла уреѣую се одношеня Войводовине Сербіе у сагласію са 72 §-фомъ Државногъ Устава, у колико е уреѣенѣ то у обште могуѣе, а да се определително рѣшенѣ уставу сходнимъ путемъ непредвари.

Онимъ сырѣчъ параграфомъ Државногъ Устава, као што е веѣъ горе споменуто, осыгурана су Србскомъ Народу нѣгово црковно обштинство и народность хранеѣа установленя по мѣри нѣговы старіи привилегія и новіи свевысочайши изясненія, и обеѣано е преслушанѣ нѣговы посланика у смотренію саединеня са другомъ коіомъ Круновиномъ.

Што се прво нѣговы особены црковны одношеня тиче, ова су припозната одъ части возпоставленѣмъ Патріярхата, а одъ части оддржанѣмъ повластица и установленя нъима дарованы одъ Светлы предшественика Вашегъ Величества, именно у уставима и регуламентима одъ године 1771. и 1777. и у изяснителнимъ и допунителнимъ Рескриптима одъ године 1779 и 1782.

Вѣрно-покорнѣйшій е Министерскій Савѣтъ, да бы о уреѣеню одношеня греко-несоединѣногъ вѣроизповѣданія уобште желѣ и савѣте предстоятеля црковны преслушао, са дозволенѣмъ Вашегъ Величества веѣъ предуготовленѣ учиніо, да се несаединѣни гречески Епіскопи првогъ пролеѣа ради савѣтованя о ньовимъ дѣлима савову, при чему ѣе се оваке струке реформе у одношеніяма тицаюѣимъ се црковногъ обштинства Србаля у разсмотренѣ узети.

Народность Србаля налази найпре и найпре свое храненѣ у начелу равноправности, торжественно уенчаномъ у §-фу 5. Државногъ Устава.

Der Serbische Volksstamm ist durch die Reichsverfassung zu gleicher Geltung und zu gleichem Rechte mit den übrigen Nationen berufen.

Die Theilnahme an den allen Völkern des Reiches gewährten freien Institutionen wird auch den Serben eine neue Bahn für die freie Entwickelung und Fortbildung ihrer Nationalität im Staats- und Gemeindeleben, in der Kirche, im Amte und in der Schule eröffnen.

Insbesondere wird die Bildung der Woywodschaft Serbien als ein eigener Verwaltungs-District oder Kreis und die mit sorgfältiger Beachtung der ethnographischen Verhältnisse vorzunehmende Theilung in kleinere Verwaltungsbezirke das zweckmäßigste Mittel an die Hand geben, um den Serben eine ihren nationalen Bedürfnissen entsprechende Verwaltung gewähren und bei der Besetzung öffentlicher Aemter auf die mit den übrigen Befähigungen auch die Kenntniß der nöthigen Sprachen verbindenden Landeseingebornen möglichst Bedacht nehmen zu können.

In wie ferne endlich der §. 72 der Reichsverfassung bei der Frage der Einverleibung der Serbischen Woywodschaft in ein anderes Kronland den Abgeordneten derselben eine entscheidende Stimme einräumt, wird das dazu erforderliche Organ in der Kreisvertretung geschaffen, welche die Wünsche, Ansichten und Interessen der Woywodschaft auszusprechen und zur Geltung zu bringen berufen sein wird.

Schließlich glaubt der treugehorsamste Ministerrath Euerer Majestät um die bewährte Treue und Anhänglichkeit der Serben auf eine feierliche Weise zu ehren, nationalen Ueberlieferungen eine förmliche diplomatische Anerkennung zu gewähren, den ehrfurchtsvollsten Antrag stellen zu sollen, daß Euere Majestät Sich bewogen finden möchten, den Titel eines „Groß-Woywoden der Woywodschaft Serbien" anzunehmen und dem jeweilig

Србско народно племе позвано е Државнимъ Уставомъ на еднако важенѣ и на еднака права са прочимъ народима.

Участвованѣ у слободнимъ институціяма дарованимъ свима народима Државе отвори ѣе и Србльима новъ путъ за слободанъ развитакъ и далѣ изображенѣ ньове народности у државномъ и обштинскомъ животу, у цркви, званію и у школи.

Особыто ѣе образованѣ Войводовине Сербіе, за собственный управителственный Диштриктъ или Окружіе и са брижльивомъ пазньомъ на етнографическа одношеня предузети се имуѣе раздѣленѣ на манѣ управителствене Срезове найсходніе средство на руку дати, да се Србльима ньовимъ народнимъ потребама одговораюѣе управителство дарує, и да се при намештаню у явна званія на уроѣенике, кои поредъ прочи способности и нуждне езыке знаю у колико е могуѣе призрѣніе имати узможе.

У колико напоследку §-афъ 72. Државногъ Устава при питаню о споеню Србске Войводовине у другу Круновину Посланицыма исте пресудителный гласъ уступа, створиѣе се зато изискуемый органъ у окружномъ заступничеству, кое ѣе быти позвано, да желѣ, мнѣнія и корысти Войводовине изрече и у важность приведе.

На последку, да бы осведочену вѣрность и привърженіе Србаля на свечаный начинъ почествовали и народнимъ преданіяма право дипломатическо признанѣ даровали, мысли вѣрно покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ Вашемъ Величеству страхопочителнѣйше предложенѣ учинити, да бы се Ваше Величество побуѣенимъ наѣи изволило, титулу „Великогъ Войводе Войводовине Сербіе" примити, и

von Eurer Majestät ernannten Verwaltungsvorstande oder Kreischef der Woywodschaft den Titel eines Vice-Woywoden zu verleihen.

Da den vorausgeschickten Erörterungen zufolge die Serbische Woywodschaft und die übrigen Bezirke des bisherigen Banates in dem ganzen Verwaltungsgebiethe, dessen Einrichtung der treugehorsamste Ministerrath Eurer Majestät allerunterthänigst in Antrag zu bringen sich erlaubt, die Hauptbestandtheile bilden werden, so dürfte es am zweckmäßigsten sein, jenes Gebieth vorläufig im ämtlichen Verkehre mit der Benennnung „Woywodschaft Serbien und Temescher Banat" zu bezeichnen.

Geruhen demnach Euere Majestät die im vorliegenden allerunterthänigsten Vortrage entwickelten Anträge zu genehmigen und die treugehorsamsten Minister in Vollziehung des ehrerbiethigst angeschlossenen Patents-Entwurfes mit der Durchführung derselben zu beauftragen.

Wien am 17. November 1849.

Schwarzenberg m. p., Krauß m. p., Bach m. p., Bruck m. p., Thinnfeld m. p., Gyulai m. p., Schmerling m. p., Thun m. p., Kulmer m. p.

Hierüber erfolgte nachstehende Allerhöchste Entschließung:

„In Genehmigung der Anträge Meines Ministerrathes über die Organisation der Serbischen Woywodschaft und des Temescher Banates habe Ich das Mir vorgelegte Patent vollzogen."

Schönbrunn am 18. November 1849.

Franz Joseph m. p.

свагда одъ Вашегъ Величества наименованомъ управителственномъ Предстоятелю или Окружномъ Началнику титулу Вице-Войводе даровати.

Будући да ће по предизложенимъ изясненіяма Србска Войводовина и прочи Срезови досадашнѣгъ Баната у целомъ управителственномъ предѣлу, о коегъ установленю вѣрно-покорнѣйшій Министерскій Савѣтъ Вашемъ Величеству предложенѣ учинити усуђуесе, поглавите саставне части сачинявати, зато бы цѣлисходно было, онай предѣль предварително у званичномъ саобраштаю са именомъ „Войводовина Сербія и Тамишкій Банатъ" означити.

Благоизволите дакле Ваше Величество у предстоећемъ свепонизнѣйшемъ представленю развіена предложеня одобрити и вѣрно-покорнѣйшимъ Министерима, потврдиши страхопочитателнѣйше приложено предложенѣ повелѣ, извршенѣ исте наложити.

У Бечу, 17. Новембрія 1849.

Шварценбергъ с. р., Крауссъ с. р., Бахъ с. р., Брукъ с. р., Тиннфелдъ с. р., Ђулаи с. р., Шмерлингъ с. р., Тунъ с. р., Кулмеръ с. р.

На ово е слѣдовало слѣдуюће Свевысочайше Рѣшеніе:

„Одобраваюћи предложеня Мога Министерскогъ Савѣта о устроеню Србске Войводовине и Тамишкогъ Баната извршіо самъ Мени поднешену повелю."

У Шенбруну, 18. Новембрія 1849.

Францъ Іосифъ с. р.

XV.

Kaiserliches Patent vom 18. November 1849.

Wir Franz Joseph der Erste, von Gottes Gnaden Kaiser von Oesterreich; König von Hungarn und Böhmen, König der Lombardei und Venedigs, von Dalmatien, Croatien, Slavonien, Galizien, Lodomerien und Illyrien, König von Jerusalem; Erzherzog von Oesterreich; Großherzog von Toskana und Krakau; Herzog von Lothringen, von Salzburg, Steyer, Kärnthen, Krain und der Bukowina, Großfürst von Siebenbürgen; Markgraf von Mähren; Herzog von Ober- und Nieder-Schlesien, von Modena, Parma, Piacenza und Guastalla, von Auschwitz und Zator, von Teschen, Friaul, Ragusa und Zara; gefürsteter Graf von Habsburg, von Tirol, von Kyburg, Görz und Gradiska; Fürst von Trient und Brixen; Markgraf von Ober- und Nieder-Lausitz und in Istrien; Graf von Hohenembs, Feldkirch, Bregenz, Sonnenberg ꝛc.; Herr von Triest, von Cattaro und auf der Windischen Mark,

haben mit Beziehung auf Unser Patent vom 15. December 1848 und auf die §§. 1 und 72 der Reichsverfassung nach dem Antrage Unseres Ministerrathes beschlossen und verordnen, wie folgt:

Aus dem, die bisherigen Comitate Bacs-Bodrogh, Torontal, Temes und Krasso (die Bacska und das Banat) und den Rumaer und Illoker Bezirk des Syrmier Comitats umfassenden Territorium wird vorläufig, in so lange nicht über die künftige organische Stellung dieses Landestheiles in Unserem Reiche, oder über dessen Vereinigung mit einem anderen Kronlande in verfassungsmäßigem Wege definitiv entschieden sein wird, ein eigenes Verwaltungs-Gebieth gebildet, dessen Administration unabhängig von jener Ungarns durch unmittelbar

XV.

Царска Повеля одъ 18. Новембрія 1849.

Мы Францъ Іосифъ Првый, Божіомъ Милосђу Царъ Аустрійскій; Кралъ Унгарскій и Ческій, Краль Ломбардіе и Млѣтака, Далмаціе, Хорватске, Славоніе, Галиціе, Владиміріе и Илліріе, Кралъ Єрусалима; Ерцхерцогъ Аустрійскій; Великій Херцогъ Тошканскій и Краковскій; Херцогъ Лотарингіе, Салцбурга, Штаерске, Корушке, Крайнске и Буковине, Великій Кнезъ Ердельскій; Пограничный Грофъ Моравскій; Херцогъ Горнѣ и Долнѣ Шлезіе, Модене, Парме, Піяченце и Гвасталле, Освецина и Затора, Тешина, Фріяула, Дубровника и Задра; Покнеженый Грофъ Хабсбурга, Тирола, Кибурга, Горице и Градишке; Кнезъ Тріента и Бриксена; Пограничный Грофъ Горнѣ и Долнѣ Лужице и Истріе; Грофъ Хохенембса, Фелдкирха, Брегенца, Соненберга, и т. д.; Господаръ Тріеста, Коттора и Вендске Границе,

са призрѣніемъ на Нашу повелю одъ 15. Декемврія 1848. и на §-фе 1. и 72. Државногъ Устава на предложеніе Нашегъ Министерскогъ Савѣта заключилисмо и нађуемо, каошто слѣдуе:

Изъ территоріюма, заузимаюђегъ досадашнѣ Вармеђе Бачко-Бодрошку, Торонталску, Тамишку и Крашовску (Бачку и Банатъ), и изъ Румскогъ и Иллочкогъ Среза Сремске Вармеђе предварително, докле о будуђемъ органическомъ положеню ове земальске части у Нашой Царевини, или о саединеню нѣговомъ са другомъ коіомъ Круновиномъ уставу сходнимъ путемъ определително рѣшено не буде, саставиђе се собственый управителственый предѣль, коега ђе администрація независимо одъ

Unserem Ministerium unterstehende Landesbehörden zu leiten ist. Dieses Gebieth hat die Benennung „Woywodschaft Serbien und Temescher-Banat" zu führen.

Wir behalten Uns vor, die Landesvertretung in diesem Gebiethe, so wie die Theilnahme seiner Bewohner an der Reichsvertretung analog den Einrichtungen anderer Kronländer nach den Grundsätzen der Reichs-Verfassung durch eine besondere Verfügung provisorisch zu regeln.

Die administrative Oberleitung des Landes finden Wir vorläufig einem provisorischen Landeschef mit dem Sitze in Temeswar zu übertragen, dem für die Organisirung der Civil-Verwaltung ein Ministerial-Commissär zur Seite gestellt wird.

In Berücksichtigung der eigenthümlichen Interessen der verschiedenen, dieses Gebieth bewohnenden Völkerschaften verordnen Wir, daß das Land nach den Hauptstämmen seiner Bevölkerung in drei größere Verwaltungs-Districte (Kreise) und jeder dieser Kreise in Bezirke untergetheilt und Uns der Entwurf einer Verordnung über die Einrichtung und den Wirkungskreis ihrer administrativen und repräsentativen Organe — Kreis- und Bezirksvorsteher — Kreis- und Bezirksvertretungen zur Sanction vorgelegt werde.

Die Syrmischen Bezirke von Ruma und Illok und die vorzugsweise von den Serben bewohnten Theile der Bacska, so wie des Temescher und Torontaler Comitats, haben vorläufig als ein besonderer Kreis dieses Gebieths „die Woywodschaft Serbien" zu bilden.

Ueber die Vereinigung der Woywodschaft Serbien mit einem anderen Kronlande wird dem §. 72 der Reichsverfassung zufolge nach Einvernehmung der Kreisvertretung derselben entschieden werden.

Um der Serbischen Nation in Unserem Reiche den Uns vorgetragenen Wünschen gemäß eine ihre nationalen

администраціе Унгаріе чрезъ непосредственно Нашемъ Министерію подчинѣна земальска надлежателства одправляна быти. Овай предѣлъ има'ће носити име „Войводовина Сербія и Тамишкій Банатъ."

Мы задржавамо Нама, да земальско заступничество у овомъ предѣлу, као и саучастіе нѣговы жителя у државномъ предстаничеству подобно установленіяма други Круновина по начелма Државн. Устава особытимъ разположенѣмъ привременно уредимо.

Административно врховно руководенѣ землѣ предаемо предварително привременномъ земальскомъ Началнику са столицомъ у Тамишвару, коме ће се за устроенѣ цывилногъ управителства Министеріялный коммессаръ придодати.

Узимаюћи у призрѣніе свойственне корысти различны, овай предѣлъ обытаваюћи народа, нарећуемо Мы, да се земля по поглавитимъ племенима нѣногъ жителства на тры веħа управителственна Диштрикта (окружія) и свако одъ овы окружія на срезове подели, и да Нама предложенѣ уредбе о установленю и кругу дѣятелности ньіовы административны и представнически органа — Окружны и Срезски Предстоятеля — Окружны и Срезски заступничества потврђеня ради поднешено буде.

Сремски Срезови, Румскій и Иллочкій, и преимућственно одъ Србаля обытаване части Бачке, као и Тамишке и Торонталске Вармеђе имаю предварително као особенно окружіе овогъ предѣла „Войводовину Србію" сачинявати.

О саединеню Войводовине Сербіе са другомъ коіомъ Круновиномъ рѣши'ће се сходно §-фу 72. Државногъ Устава по преслушаню окружногъ заступничества нѣногъ.

Да бы Србскомъ Народу у Нашой Царевини сходно предложенимъ Намъ желяма нѣгове народне

und historischen Erinnerungen ehrende Anerkennung zu gewähren, finden Wir Uns bewogen Unserem kaiserlichen Titel den eines „Groß-Woywoden der Woywodschaft Serbien“ beizufügen und dem jeweilig von Uns ernannten Verwaltungs-Vorstande des Gebiethes der Woywodschaft den Titel eines Vice-Woywoden zu verleihen.

Wir versehen Uns von dem Volksstamme der Serben, daß er durch den gegenwärtigen bleibenden Beweis Unserer kaiserlichen Huld und Gnade in seiner treuen Anhänglichkeit an Unser Kaiserhaus bestärkt, in dem innigen Verbande mit der Gesammt-Monarchie, in dem friedlichen und geordneten Beisammensein gleichberechtigter Nationalitäten und in der gleichmäßigen Betheiligung an den, allen Völkern Unseres Reiches gewährten Institutionen die sicherste Bürgschaft für seine und des Landes, das er bewohnt, gedeihliche Entwicklung und fortschreitende Kräftigung erkennen werde.

So gegeben in Unserer Haupt- und Residenzstadt Wien, den 18. November 1849.

Franz Joseph m. p.
Schwarzenberg m. p., Krauß m. p., Bach m. p., Bruck m. p., Thinnfeld m. p., Gyulai m. p., Schmerling m. p., Thun m. p., Kulmer m. p.

XVI.

Seine Majestät haben über Vortrag des Ministers des Innern mit Allerhöchster Entschließung vom 18. November l. J. den General-Major Ferdinand Mayerhofer von Grünbühl zum provisorischen Landes-Chef, und den dermaligen Kreishauptmann von Zara, Eduard Griez von Ronse, zum Ministerial-Commissär der Woywodschaft Serbien und des Temescher Banates allergnädigst zu ernennen geruhet.

и историческе спомене чествуюће припознаванѣ указали, налазимо се побуђенимъ, да Нашой Царской титули титулу „Великогъ Войводе Войводовине Сербіе“ придодамо, и да свагда одъ Насъ наименованомъ управителственномъ Предстоятелю предѣла Войводовине Сербіе титулу Вице-Войводе даруемо.

Мы очекивамо одъ народногъ племена Србскогъ, да ће оно, садашньимъ сталнимъ доказателствомъ Наше Царске благости и милости у нѣговомъ вѣрномъ привржeнію къ Нашемъ Царскомъ Дому укреплѣно, у найтешньой свези са укупномъ Монархіомъ, у спокойномъ и уређеномъ скупаживленю равноправны народности и у равномѣрномъ участвованю у дарованимъ свима народима Наше Царевине институціяма найсыгурніе емство за нѣговъ и землѣ, кою обытава, поспѣшанъ развитакъ и напредуюће укрепленѣ припознати.

Тако дано у Нашемъ поглавитомъ и престолномъ граду Бечу, 18. Новембра 1849.

Францъ Іосифъ, с. р.

Шварценбергъ с. р., Крауссъ с. р., Бахъ с. р., Брукъ с. р., Тиннфелдъ с. р., Ђулаи с. р., Шмерлингъ с. р., Тунъ с. р., Кулмеръ с. р.

XVI.

Нѣгово Величество су на предложенѣ Министера внутрены дѣла Свевысочайшимъ Рѣшенѣмъ одъ 18. Новембра т. год. Генерал-Маіора Фердинанда Маерхофера отъ Гринбила привременнимъ земальскимъ Началникомъ, и садашнѣгъ окружногъ Капетана у Задру, Едуарда Грые одъ Ронсе, Министеріялнимъ коммессаромъ Войводовине Сербіе и Тамишкогъ Баната Свемилостивѣйше наименовати благоизволили.